

LUONNOS

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Hallituksen esityksellä ehdotetaan kansalaisuuslakiin pääasiassa säädöshuollollisia muutoksia tehdyn esiselvityksen ja siitä saadun lausuntopalautteen pohjalta.

Laissa olevia lapsen ja kansalaisuudettoman määritelmiä ajantasaistettaisiin. Lapsen kansalaisuuden saamista uudistettaisiin siten, että lapsi saisi syntyessään Suomen kansalaisuuden suomalaiselta vanhemmaltaan aina suoraan lain nojalla. Myös Suomen kansalaisen adoptoitu lapsi saisi kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla. Kansalaisuuden saamisen edellytyksenä olevaa selvitettyä henkilöllisyyttä koskevia säännöksiä täsmennettäisiin. Kansalaisuuteen vaadittavan asumisajan laskentaa koskevaa sääntelyä selkeytettäisiin muun muassa siten, että asumisaikana sallittavista ulkomaanmatkoista säädettäisiin nykyistä yksinkertaisemmin. Kielitaidon osoittamista koskevia säännöksiä täsmennettäisiin. Lisäksi lakiin tehtäisiin muita, muun muassa yleislainsäädännön muutoksista johtuvia teknisluonteisempia muutoksia.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023.

LUONNOS

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	3
2.1 Lain määritelmät	3
2.2 Selvitetty henkilöllisyys	7
2.3 Lapsen kansalaisuuden saaminen.....	9
2.4 Asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttäminen	13
2.5 Kielitaidon osoittaminen	16
2.6 Kansalaisuuden säilyttämiseen liittyvät viranomaisilmoitukset.....	20
2.7 Yleislakien muutokset.....	21
3 Tavoitteet	21
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	22
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	22
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	22
4.2.1 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	22
4.2.2 Taloudelliset vaikutukset	24
4.2.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset.....	24
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	27
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	27
5.1.1 Lapsen kansalaisuuden saaminen.....	27
5.1.2 Asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttäminen	27
5.1.3 Kielitaidon osoittaminen	28
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailta käytetyt keinot	30
6 Lausuntopalaute.....	32
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	32
8 Lakia alemman asteinen sääntely	47
9 Voimaantulo	48
10 Toimeenpano ja seuranta	49
11 Suhde muihin esityksiin.....	49
11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä.....	49
11.2 Suhde talousarvioesitykseen	50
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	50
LAKIEHDOTUS	55
Laki kansalaisuuslain muuttamisesta	55
LIITE	62
RINNAKKAISTEKSTI.....	62
Laki kansalaisuuslain muuttamisesta	62

LUONNOS

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Sisäministeriössä oli 28.10.2019-29.5.2020 välisenä aikana esiselvityshanke kansalaisuutta koskevien säännösten muutostarpeista (SM046:00/2019). Esiselvityksen pääasiallisena tavoitteena oli selvittää kansalaisuuslain (359/2003) säädöshuollolliset muutostarpeet. Hankkeessa selvitettiin, onko kansalaisuutta koskevien säännösten toimivuutta tarpeen parantaa ja millä tavoin lakia voitaisiin ajantasaistaa ja selkeyttää. Myös oikeuskäytännön kehityksen mahdollisia vaikutuksia säännöksiin arvioitiin.

Esiselvitys oli lausuntokierroksella 15.6.-21.8.2020. Esiselvitys, siitä saatu lausuntopalaute ja lausuntoyhteenveto on julkaistu valtioneuvoston verkkosivuilla <http://valtioneuvosto.fi/hankkeet>.

1.2 Valmistelu

Päätös hankkeen asettamisesta kansalaisuuslain muuttamiseksi tehtiin 21.10.2020. Hanke asetettiin ajalle 30.10.2020-31.5.2022. Hanke valmisteltiin sisäministeriössä virkatyönä. Hankkeen aikana kuultiin oikeusministeriön, ulkoministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, oikeusministeriön, Ahvenanmaan maakunnan hallituksen, Opetushallituksen, Maahanmuuttoviraston, Yhdenvertaisuusvaltuutetun, Lapsiasiavaltuutetun, Digi- ja väestötietoviraston, Kuurojen liitto ry:n, Kuuloliitto ry:n, Vammaisfoorumi ry:n sekä Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilman edustajia.

Lausuntoa on pyydetty seuraavilta tahoilta: oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, ulkoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, sisäministeriön poliisiosasto, rajaosasto ja kansallisen turvallisuuden yksikkö, Ahvenanmaan maakunnan hallitus, valtioneuvoston oikeuskansleri, eduskunnan oikeusasiamies, Ihmisoikeuskeskus, Yhdenvertaisuusvaltuutettu, Lapsiasiavaltuutettu, Maahanmuuttovirasto, Opetushallitus, Suojelupoliisi, Digi- ja väestötietovirasto, Pääesikunta, Siviilipalveluskeskus, Valvira, korkein hallinto-oikeus, Helsingin, Turun, Itä-Suomen, Hämeenlinnan, Vaasan ja Pohjois-Suomen hallinto-oikeudet, Suomen Asianajajaliitto, Amnesty International Suomen osasto, UNHCR Northern Europe, Ihmisoikeusliitto, Etnisten suhteiden neuvottelukunta, Suomi-Seura ry, Pakolaisneuvonta ry, Kuurojen liitto ry, Kuuloliitto ry, Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma sekä Vammaisfoorumi.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Lain määritelmät

Kansalaisuuslain 2 §:ssä on määritelty erikseen tahtomattaan ja tahdostaan kansalaisuudeton henkilö. Tahtomattaan kansalaisuudettomalla tarkoitetaan 3 kohdan mukaan henkilöä, jolla ei ole minkään valtion kansalaisuutta ja joka on kansalaisuudeton ilman omaa tai huoltajansa tahtoa. Tahdostaan kansalaisuudettomalla tarkoitetaan puolestaan 4 kohdan mukaan henkilöä, jolla ei ole minkään valtion kansalaisuutta ja joka on jäänyt kansalaisuudettomaksi omasta tai huoltajansa tahdosta.

Suomi on sitoutunut valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevaan yleissopimukseen (SopS 80/1968), kansalaisuudettomuuden vähentämistä koskevaan yleissopimukseen (SopS 96

LUONNOS

ja 97/2008) ja eurooppalaiseen yleissopimukseen kansalaisuudesta (SopS 93 ja 94/2008, *kansalaisuusyleissopimus*). Valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen 1 artiklan mukaan valtioton henkilö tarkoittaa henkilöä, jota mikään valtio ei lainsäädäntönsä perusteella pidä kansalaisenaan. Englanninkielisessä sopimustekstissä oleva sana ”stateless” on käännetty valtiottomaksi, mutta suomeksi vakiintunut ilmaisu on kansalaisuudeton. Sanaa kansalaisuudeton käytetään paitsi kansalaisuuslaissa, myös kansalaisuudettomuuden vähentämistä koskevan yleissopimuksen ja kansalaisuusyleissopimuksen suomenkielisissä käännöksissä.

Valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen määritelmä ei sisällä jakoa tahtomattaan ja tahdostaan kansalaisuudettomiin henkilöihin. Jako ei ilmene myöskään kansalaisuusyleissopimuksen sanamuodosta, joskin sitä selittävässä asiakirjassa on viitattu vapaaehtoisesti kansalaisuudestaan vapautuneisiin henkilöihin. YK:n pakolaisjärjestö (UN High Commissioner for Refugees, *UNHCR*) julkaisi vuonna 2014 kartoituksen kansalaisuudettomuudesta Suomessa. Siinä on käsitelty kansalaisuudettomuutta koskevaa lainsäädäntöä ja viranomaiskäytäntöjä. UNHCR on pitänyt tahdostaan kansalaisuudettoman määritelmää ongelmallisena, etenkin lasten kannalta, koska lapsen ei voida katsoa valitsevan kansalaisuudettomuuttaan.

Maahanmuuttoviraston soveltamiskäytännössä jaottelun merkitys on ollut hyvin vähäinen. Henkilön kansalaisuusasemaa määritettäessä ei eritellä, onko kyseessä tahtomattaan vai tahdostaan kansalaisuudeton henkilö, eikä ero näy myöskään ulkomaalaisasioiden asiankäsitelyjärjestelmässä.

Kansalaisuuslain 2 §:n 7 kohdan mukaan lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta naimatonta henkilöä. Määritelmä on tullut voimaan 1.6.2003, kun kansalaisuuslain kokonaisuudistus tuli voimaan. Lapsen määritelmä on vastannut sitä, mitä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983) on säädetty lapsen huollosta vapautumisesta. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettua lakia on kuitenkin sittemmin muutettu. Muutos on tullut voimaan 1.6.2019.

Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 59 ja 60/1991) 1 artiklan mukaan lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin. Myös eurooppalaisessa kansalaisuusyleissopimuksessa lapsi tarkoittaa 2 artiklan mukaan jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapsi häneen sovellettavan lainsäädännön nojalla tule täysi-ikäiseksi aikaisemmin. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 3 §:n 2 momentin mukaan lapsen huolto päättyy, kun lapsi täyttää kahdeksantoista vuotta. Myös avioliittolakia (234/1929) on muutettu 1.6.2019. Avioliittolain 4 §:n mukaan avioliittoon ei saa mennä alle kahdeksantoistavuotias.

Erityisesti lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muutoksen johdosta on aiheellista kysyä, onko kansalaisuuslaissa enää tarpeen säilyttää säännöksiä, joissa täysi-ikäiseen henkilöön rinnastetaan alaikäinen, joka on solminut avioliiton. Käytännössä kansalaisuutta hakevien joukossa ei ole juuri lainkaan ollut alle 18-vuotiaita avioliiton solmineita henkilöitä. Kansalaisuuslain muuttamisen käytännön merkitys saattaisi olla hyvin pieni, mutta oikeusjärjestyksen johdonmukaisuuden kannalta muutos olisi perusteltu. Kansalaisuuslaissa ei alun perin ole ollut tarkoitus säätää täysi-ikäisyydestä muista laeista poikkeavasti. Siksi olisi perusteltua ottaa huomioon lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuun lakiin ja avioliittolakiin vuonna 2019 tehdyt muutokset.

LUONNOS

Lapsen etu ja kuuleminen

Koska lapsen määritelmä vaikuttaa henkilön mahdollisuuksiin toimia itsenäisesti kansalaisuusasioissa, alla tarkastellaan sitä, miten lapsen edun ensisijaisuus ja lapsen oikeus tulla kuulluksi toteutetaan näissä asioissa eri ikäisillä lapsilla.

Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 3 artiklan mukaan mm. kaikissa hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Sopimusvaltiot takaavat 12 artiklan mukaan lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

Lapsen oikeuksien komitea on lapsen edun ensisijaisuutta koskevan yleiskommenttinsa nro 14 (2013) 30 artiklassa korostanut, että hallintoviranomaiset tekevät kaikilla hallinnon tasoilla hyvin laaja-alaisia päätöksiä, joihin kuuluvat muun muassa kansalaisuuden myöntämistä koskevat päätökset. Hallintoviranomaisten on tekemissään yksittäisissä päätöksissä arvioitava lapsen etua, jonka on ohjattava päätöksiä.

Yleiskommentissaan nro 12 (2009) lapsen oikeuksien komitea on käsitellyt lapsen oikeutta tulla kuulluksi. Sopimusvaltioiden pitäisi 20 artiklan mukaan olettaa, että lapsi kykenee ilmaisemaan näkemyksiään, sekä tunnustaa, että hänellä on oikeus ilmaista niitä. Se, että lapsen oikeus ilmaista näkemyksiään toteutuu, edellyttää 25 artiklan mukaan sitä, että lapsen kuulemisesta vastaavat henkilöt sekä lapsen vanhemmat tai huoltaja kertovat lapselle keskeisistä asioista, eri vaihtoehdoista, mahdollisesti tehtävistä päätöksistä ja niiden seurauksista. Tämä tiedonsaanti-oikeus on hyvin merkittävä, sillä se on perusedellytys sille, että lapsi tekee selkeitä päätöksiä.

Kansalaisuuslain 5 §:ssä säädetään lapsen ja huoltajan kuulemisesta. Pykälän 1 momentin mukaan 12 vuotta täyttänyt lasta on kuultava kansalaisuushakemuksen tai -ilmoituksen johdosta. Jos lapsi on täyttänyt 15 vuotta, hän ei voi 2 momentin mukaan saada Suomen kansalaisuutta hakemuksesta tai ilmoituksesta, jos hän on ilmoittanut vastustavansa kansalaisuuden myöntämistä. Lapselle ei niin ikään voida myöntää kansalaisuutta, jos hänen muu huoltajansa on ilmoittanut vastustavansa sitä. Lapsen tai muun huoltajan vastustuksesta huolimatta kansalaisuus voidaan 3 momentin mukaan kuitenkin myöntää, jos sen katsotaan olevan lapsen edun mukaista. Lapsen edun selvittämiseksi pyydetään sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:ssä tarkoitettua toimielimeltä lausunto, jollei sen hankkiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Perustuslakivaliokunta on korostanut sitä, että sosiaaliviranomaisen lausunnon hankkiminen on tällaisessa tilanteessa pääsääntö (PeVM 8/2002 vp, s. 4/I).

Kansalaisuutta koskevat hakemukset ja -ilmoitukset käsitellään käytännössä kirjallisessa menettelyssä. Myös lasta ja lapsen toista huoltajaa kuullaan kirjallisesti hakemus- tai ilmoituslomakkeessa. Jos lapsi tai toinen huoltaja vastustaa kansalaisuuden saamista, lapsen edusta pyydetään sosiaaliviranomaisen lausunto. Lapsille haetaan kansalaisuutta eniten kansalaisuushakemuksella. Kansalaisuuden saaminen hakemuksen perusteella edellyttää aina Suomessa asumista. Suomen kansalaisuuden saaminen on useimmiten Suomessa asuvan lapsen edun mukaista, koska Suomen kansalaisuuden saatuaan hän ei ole Suomessa ulkomaalainen eikä tarvitse Suomessa asumiseen oleskelulupaa. Lapsen etua arvioitaessa kiinnitetään huomiota myös esimerkiksi siihen, voiko lapsi samalla säilyttää aiemman kansalaisuutensa kyseisen valtion kansalaisuuslainsäädännön mukaan. Käytännössä on ollut harvinaista, että lapsi tai hänen toinen huoltajansa on ilmoittanut vastustavansa kansalaisuuden myöntämistä.

LUONNOS

Kansalaisuuslaissa on lähtökohtana se, ettei kansalaisuutta myönnetä, jos 15 vuotta täyttänyt lapsi tai lapsen toinen huoltaja on ilmoittanut vastustavansa kansalaisuuden myöntämistä. Sama koskee myös Suomen kansalaisuudesta vapauttamista hakemuksen perusteella. Tämä vastaa pitkälti myös hallintolain (434/2003) 14 §:n 3 momentin säännöksiä, joiden mukaan viisitoista vuotta täyttäneellä alaikäisellä ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta.

Kansalaisuuslain 5 §:n 1 momentin mukaan 12 vuotta täyttänyttä lasta on kuultava häntä koskevasta hakemuksesta tai ilmoituksesta. Käytännössä lapsi täyttää kuulemistaan koskevan hakemus- tai ilmoituslomakkeen kohdan, ennen kuin asia tulee vireille. Jos lapsi täyttää 12 vuotta, ennen kuin asiassa on tehty päätös, hakemusta tai ilmoitusta pyydetään tältä osin täydentämään. Myös muissa laeissa 12 vuoden täyttämisenä on merkitystä lapsen kuulemisen kannalta, mutta tästä ikärajaista voidaan myös joustaa lapsen iän ja kehitystason mukaan. Tällaisia säännöksiä sisältyy ulkomaalaislakiin (301/2004), adoptiolakiin (22/2012) sekä etu- ja sukunimilakiin (946/2017).

Ulkomaalaislain 6 §:n 1 momentin mukaan päätöksenteossa, joka koskee kahdeksaatoista vuotta nuorempaa lasta, on erityistä huomiota kiinnitettävä lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin. Pykälän 2 momentin mukaan kaksitoista vuotta täyttänyttä lasta on ennen häntä koskevan päätöksen tekemistä kuultava, jollei kuuleminen ole ilmeisen tarpeetonta. Lapsen mielipiteet tulee ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Myös nuorempaa lasta voidaan kuulla, jos hän on niin kehittynyt, että hänen näkemyksiinsä voidaan kiinnittää huomiota.

Adoptiolain 10 §:n mukaan adoptiota ei voida vahvistaa ilman adoptoitavan suostumusta, jos hän on täyttänyt 12 vuotta. Suostumus ei kuitenkaan ole tarpeen, jos adoptoitava ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi ilmaista tahtoaan. Adoptiota ei myöskään voida vahvistaa vastoin 12 vuotta nuoremman lapsen tahtoa, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtoonsa voidaan kiinnittää huomiota.

Etu- ja sukunimilain 44 §:n 2 momentin mukaan alaikäisen etu- tai sukunimeä ei voida muuttaa ilman hänen kirjallista suostumustaan, jos hän on täyttänyt 12 vuotta. Suostumus ei kuitenkaan ole tarpeen, jos alaikäinen ei mielenterveyden häiriön, kehitysvammaisuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi ymmärrä asian merkitystä tai jos hän ei kykene ilmaisemaan tahtoaan. Alaikäisen etu- tai sukunimeä ei myöskään voida muuttaa vastoin 12 vuotta nuoremman lapsen tahtoa, jos hän on niin kehittynyt, että hänen tahtoonsa voidaan kiinnittää huomiota.

Kansalaisuuslain kuulemista koskevat säännökset eroavat siltä osin ulkomaalaislain, adoptiolain sekä etu- ja sukunimilain säännöksistä, että kansalaisuuslain 5 §:n 1 momentti ei mahdollista 12 vuoden ikärajaista joustamista lapsen kehitystason mukaan ylös- tai alaspäin. On toisaalta myös huomattava, että kansalaisuusasioiden käsittelyyn ei sisälly sellaista suullista haastattelua, jossa lapsen kehitystasoa voitaisiin arvioida yksilöllisesti. Jos lapsen edusta pyydetään kansalaisuuslain 5 §:n 3 momentissa tarkoitettu lausunto, ei lapsen ikä kuitenkaan rajoita hänen mielipiteensä selvittämistä sosiaaliviranomaisen lausuntoa varten.

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 4 §:ssä säädetään huoltajan tehtävistä, joihin kuuluu myös lapsen informointi ja tämän mielipiteen huomioon ottaminen. Ennen kuin huoltaja tekee päätöksen lapsen henkilökohtaisessa asiassa, hänen tulee 4 §:n 2 momentin mukaan keskustella asiasta lapsen kanssa, jos se lapsen ikään ja kehitystasoon sekä asian laatuun nähden on mahdollista. Päätöstä tehdessään hänen on otettava huomioon lapsen mielipide ja toivomukset. Huoltajan on 3 momentin mukaan kerrottava lapselle lasta koskevista päätöksistä

LUONNOS

ja muista lapsen elämään vaikuttavista asioista lapsen ikään ja kehitystasoon nähden sopivalla tavalla.

Kansalaisuutta koskevissa hakemus- ja ilmoitusasioissa myös lapsen huoltajilla on olennainen rooli siinä, että lapsi voi ilmaista näkemyksensä kansalaisuuden saamisesta. Huoltajien rooli on sitä merkittävämpi, mitä pienemmästä lapsesta on kyse. Huoltajien on huolehdittava lapsen tiedonsaannista, jotta lapsi voi ymmärtää, mitä seurauksia Suomen kansalaisuuden saamisella on esimerkiksi Suomessa asumisen ja aiemman kansalaisuuden säilyttämisen kannalta. Alle 12-vuotiaan lapsen näkemysten huomioon ottaminen tapahtuu kansalaisuusasioissa ennen kaikkea siten, että huoltajat keskustelevat lapsen kanssa kansalaisuuden hakemisesta ja sen merkityksestä. Kaksitoista vuotta täyttäneen lapsen kuuleminen merkitään myös hakemus- tai ilmoituslomakkeeseen. Lapsen täytettyä 15 vuotta on puolestaan lähtökohtana, että kansalaisuutta ei myönnetä ilman lapsen omaa suostumusta. Sama koskee myös Suomen kansalaisuudesta vapauttamista hakemuksen perusteella.

2.2 Selvitetty henkilöllisyys

Kansalaisuuslain 6 §:n 1 momentin mukaan Suomen kansalaisuuden saaminen edellyttää, että hakijan henkilöllisyys on luotettavasti selvitetty. Kansalaisuuslain esitöiden (HE 235/2002 vp, s. 31) mukaan kyse on kansalaisuuden saamisen perusedellytyksestä. Kansalaisuuden saamisen varsinaisia edellytyksiä ei tutkita, jos henkilöllisyys on epäselvä.

Selvitystä henkilöllisyydestä voidaan 6 §:n 2 momentin mukaan esittää asiakirjanäytöllä tai antamalla muutoin luotettavina pidettäviä tietoja asianomaisen henkilön nimestä, syntymäajasta, perhesuhteista, kansalaisuudesta ja muista asian ratkaisemisen kannalta tarpeellisista henkilötiedoista. Henkilöllisyyttä selvittäessä tulee ottaa huomioon ne tiedot, jotka henkilö on aikaisemmin antanut viranomaiselle omasta ja lapsensa henkilöllisyydestä. Kansalaisuuslain esitöiden mukaan (HE 235/2002 vp, s. 31 - 32) asiakirjanäyttöä ei välttämättä edellytetä. Asiakirjanäytön edellyttäminen voi olla kohtuutonta esimerkiksi pakolaisen aseman saaneilta. Asiakirjanäytöllä ei niin ikään ole merkitystä, jos jonkin valtion antamia asiakirjoja ei lähtökohtaisesti pidetä luotettavina tai jos valtiolta puuttuu toimivaltainen taho, joka voi pätevästi antaa henkilöä koskevia asiakirjoja.

Kansalaisuuslain 6 §:n 3 momentissa säädetään henkilöllisyyden pitämisestä selvitetyn ajan kulumisen perusteella. Jos ulkomaalainen on vähintään viimeksi kuluneet kymmenen vuotta esiintynyt väestötietojärjestelmästä ilmenevällä henkilöllisyydellä, hänen henkilöllisyyttään pidetään 1 momentin mukaisesti selvitetynä, vaikka hän on aiemmin esiintynyt useammalla kuin yhdellä henkilöllisyydellä. Kansalaisuuslain esitöiden (HE 235/2002 vp, s. 32) mukaan ajan kulumisen ja esiintymisen yhdellä henkilöllisyydellä osoittavat käytetyltä henkilöllisyydeltä tiettyä pysyvyyttä ja sen perusteella myös todennäköisyyttä.

Pykälän 4 momentissa säädetään kymmenen vuoden määräajan katkeamisesta. Muutos henkilön nimeen, syntymäaikaan tai kansalaisuuteen katkaisee kymmenen vuoden määräajan kulumisen, jos muutosta ei voida pitää vähäisenä. Myös muu henkilöllisyyttä koskeva muutos voi katkaista määräajan kulumisen, jos muutoksen katsotaan selvitetyn henkilöllisyyden kokonaisarviointin kannalta muodostavan uuden henkilöllisyyden. Hallituksen esityksen (80/2010 vp, s. 28) mukaan muutosta ei lähtökohtaisesti pidetä vähäisenä, jos henkilön syntymäaika korjataan usealla vuodella tai jos henkilö on oleskellut Suomessa useita vuosia ennen henkilöllisyyden muuttamista.

Korkein hallinto-oikeus (KHO) on käsitellyt henkilöllisyydestä esitettävää selvitystä useissa ratkaisuissaan. Selvityksen luotettavuuden arviointi on vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan

LUONNOS

kokonaisharkintaa (KHO:2018:99; KHO:2014:106; KHO:2014:105). Ratkaisu tehdään henkilöstä kokonaisuudessaan olemassa olevien tietojen perusteella (KHO:2021:4). Kokonaisharkinnassa voidaan ottaa huomioon myös oleskelulupa-asian yhteydessä mahdollisesti tehty oikeuslääketieteellinen tutkimus iän selvittämiseksi (KHO:2018:99).

Selvityksen luotettavuuden arviointi koskee oikeuskäytännön mukaan myös asiakirjanäyttöä. Henkilöllisyyttä ei pidetty selvitettyinä asiakirjanäytön perusteella, kun otettiin huomioon passin myöntämisestä saatu selvitys ja se, että esitettyjen asiakirjojen sisältämät tiedot poikkesivat toisistaan (KHO:2014:105). Henkilöllisyyttä ei niin ikään pidetty selvitettyinä, kun hakija oli esittänyt henkilöllisyytensä osoittamiseksi kaksi asiakirjaa, jotka Keskusrikospoliisin rikostekninen laboratorio oli todennut väärennetyiksi (12.10.2017/5052). Pelkästään väärennetyn matkustusasiakirjan hallussapito ei kuitenkaan merkinnyt sitä, että Suomeen tultuaan turvapaikkaa hakenut henkilö olisi antanut viranomaisille ristiriitaisia tietoja henkilöllisyydestään (KHO:2021:4).

KHO:n ratkaisukäytännön mukaan kansalaisuuslain 6 §:n 3 momentin mukaista kymmenen vuoden määräaika sovelletaan, jos henkilöllisyyttä ei voida pitää kokonaisharkinnan perusteella luotettavasti selvitettyinä, vaikka hakija ei olisikaan esiintynyt useammalla henkilöllisyydellä. Henkilöllisyyttä ei pidetty selvittyinä ilman kymmenen vuoden määräajan kulumista, kun hakijan kertoma ikä oli huomattavassa ristiriidassa oikeuslääketieteelliseen tutkimukseen perustuvan arvion kanssa (KHO:2018:99). Henkilöllisyyttä ei niin ikään pidetty selvitettyinä ilman kymmenen vuoden määräajan kulumista, kun hakija oli esittänyt henkilöllisyytensä tueksi väärennetyjä asiakirjoja (12.10.2017/5052).

Kymmenen vuoden määräaika lasketaan KHO:n mukaan siitä ajankohdasta, jolloin henkilötiedot on merkitty väestötietojärjestelmään (19.8.2016/3437). Hakijalla ei kymmenen vuoden määräaikana ole aktiivista velvollisuutta selvittää henkilöllisyyttään esimerkiksi kansallisella passilla, vaan kyseessä on hakijalle kuuluva viimesijainen keino osoittaa henkilöllisyytensä pysyvyyttä (KHO:2021:30).

Käytännössä hakija voi esittää Maahanmuuttovirastolle asiakirjanäyttönä henkilöllisyydestään esimerkiksi kansalaisuusvaltionsa passin. Asiakirjanäyttönä voi olla myös muu virallinen henkilöllisyydestodistus. Passin ei välttämättä tarvitse olla voimassa kansalaisuutta haettaessa, jos hakija on esimerkiksi tullut Suomeen perheen yhdistämisen kautta ja esittänyt passinsa tuolloin. Maahanmuuttovirastossa arvioidaan alustavasti asiakirjojen aitoutta. Jos henkilöllisyysasiakirjassa havaitaan merkkejä väärennöksestä, se lähetetään tutkittavaksi Keskusrikospoliisille. Asiakirjojen luotettavuutta arvioitaessa käytetään Maahanmuuttoviraston maatietopalvelun tietoja. Asiakirjojen luotettavuutta heikentää esimerkiksi korruption yleisyys tai se, että toinen henkilö voi hankkia henkilöllisyysasiakirjat asianosaisen puolesta.

Henkilöllisyyttä arvioitaessa hyödynnetään myös tietoja hakijan aiemmista vaiheista, esimerkiksi hänen oleskelulupa-asioistaan. Huomiota kiinnitetään siihen, onko henkilöllisyydestä annettu ristiriitaisia tietoja, onko sormenjälkivertailun avulla saatu tietoja eri henkilöllisyydellä esiintymisestä, onko Digi- ja väestötietovirasto pyytänyt Maahanmuuttovirastolta lausuntoa henkilötietojen muuttamisesta ja onko henkilöllä passivoitua henkilötunnusta. Tiedot tarkastetaan ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä (uma) ja väestötietojärjestelmästä. Uman kautta tehdään lisäksi rekisterihaku Schengenin tietojärjestelmään (SIS). Jos hakijalle on aiemmin tehty kielianalyysi tai ikää koskeva oikeuslääketieteellinen tutkimus, myös siihen perustuva arvio otetaan huomioon kokonaisharkinnassa. Jos hakija on tullut Suomeen salakuljettajien tuomana väärällä asiakirjalla, on kiinnitetty huomiota siihen, mitä tietoja hakija on ilmoittanut eri vaiheissa. Jos henkilöllisyyttä koskevissa tiedoissa ilmenee ristiriitaisuuksia, hakijaa kuullaan niistä.

LUONNOS

Kansalaisuuslain 14 §:n 2 momentissa säädetään henkilöllisyyttä koskevan selvityksen vaikutuksesta asumisajan alkamiseen. Jos hakijan henkilöllisyys on ollut selvittämättä, hyväksyttävä asumisaika alkaa vasta, kun hän on esittänyt selvityksen henkilöllisyydestään. Tätä aikaisemmin oleskeltu aika tai osa siitä hyväksytään asumisaikaan, jos hakija on osoittanut aloitteellisuutta henkilöllisyyden selvittämiseksi, samoin kuin alaikäisenä oleskeltu aika tai osa siitä, jos henkilöllisyys on ollut selvittämättä huoltajasta johtuvasta syystä taikka muusta hakijasta riippumattomasta syystä. Tarkoituksena on kansalaisuuslain esitöiden (HE 235/2002 vp, s. 42) mukaan vaikuttaa halukkuuteen selvittää henkilöllisyyttä.

KHO:n vuosikirjapäätöksen (KHO:2008:5) mukaan kansalaisuuslain 15 §:n 2 momentin säännös asumisajan alkamisesta ei tullut sovellettavaksi, kun henkilöllisyyttä pidettiin selvitettyinä yksinomaan 6 §:n 3 momentissa säädettyjen edellytysten täytyttyä. Voimassa olevan kansalaisuuslain 14 §:n 2 momentti vastaa tuolloin voimassa olleen kansalaisuuslain 15 §:n 2 momenttia. Lainkohtaa ei ole käytännössä juurikaan sovellettu mainitun vuosikirjapäätöksen jälkeen. Säännökset ovat kuitenkin vaikuttaneet alaikäisten henkilöllisyyden arviointiin siten, että lasten henkilöllisyyttä ei ole pidetty epäselvänä, jos vanhemmat ovat antaneet heidän henkilöllisyydestään ristiriitaisia tietoja.

Kansalaisuuslain 36 §:n 2 momentin mukaan henkilön kansalaisuusasema on pyrittävä määrittämään, jos hänen kansalaisuutensa on tuntematon ja hänellä on kotikunta Suomessa. Kansalaisuusasemaa ei kuitenkaan määritetä, jos henkilöllisyys ei muilta osin ole selvitetty. Säännöksen tarkoituksena on Suomessa olevan ulkomaalaisväestön kansalaisuusaseman ja siihen liittyvän oikeusaseman selvittäminen (HE 235/2002 vp, s. 59). Maahanmuuttoviraston käytännössä kansalaisuusaseman määrittämiseen ei ole kuitenkaan välttämättä edellytetty selvitettyä henkilöllisyyttä. Esimerkiksi turvapaikkaa hakeneen henkilön kansalaisuusasema on voitu määrittää henkilötiedoissa olleista ristiriidoista huolimatta, jos kansalaisuusasemasta saadut tiedot ovat olleet johdonmukaisia ja niitä on voitu pitää luotettavina.

2.3 Lapsen kansalaisuuden saaminen

Lapsi saa Suomen kansalaisuuden vanhempansa kansalaisuuden perusteella joko suoraan lain nojalla tai kansalaisuusilmoituksella. Vanhempien avioliitto ja lapsen syntymäpaikka vaikuttavat etenkin siihen, saako lapsi Suomen kansalaisuuden isältään suoraan lain nojalla periyymisperiaatteen perusteella.

Kansalaisuuslain 9 §:ssä säädetään siitä, milloin lapsi saa kansalaisuuden vanhemmaltaan syntyessään. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan lapsi saa Suomen kansalaisuuden syntyessään, jos hänen äitinsä on Suomen kansalainen. Isältään lapsi saa 2 kohdan mukaan syntyessään Suomen kansalaisuuden, jos isä on avioliitossa lapsen äidin kanssa (a alakohta) tai jos lapsi syntyy Suomessa ja miehen isyys vahvistetaan (b alakohta). Suomen kansalaisuuden periytyminen isältä edellyttää siten joko sitä, että lapsen vanhemmat ovat keskenään avioliitossa, tai sitä, että lapsi syntyy Suomessa. Lapsi saa 3 kohdan mukaan syntyessään Suomen kansalaisuuden myös siinä tapauksessa, että isä on kuollut mutta oli kuollessaan Suomen kansalainen. Edellytyksenä on lisäksi se, että isä oli kuollessaan avioliitossa lapsen äidin kanssa (a alakohta) tai että lapsi syntyy Suomessa ja miehen isyys lapseen vahvistetaan (b alakohta).

Pykälän 3 momentissa säädetään kansalaisuuden saamisesta tilanteessa, jossa lapsella on äitiyslain (253/2018) nojalla kaksi äitiä. Lapsen synnyttäneeseen äitiin sovelletaan, mitä 1 momentin 1 kohdassa säädetään äidistä. Äitiyslain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun äitiin puolestaan sovelletaan, mitä 1 momentin 2 kohdan b alakohdassa ja 3 kohdan b alakohdassa säädetään isästä. Äidiksi voidaan äitiyslain 3 §:n 1 momentin mukaan vahvistaa myös nainen, joka on yhteisym-

LUONNOS

määryksessä lapsen synnyttäneen kanssa antanut suostumuksen hedelmöityshoitoon. Vahvistettu äiti rinnastuu kansalaisuuslaissa vahvistettuun isään. Eduskunnassa on parhaillaan käsiteltävänä ehdotus vanhemmuuslaiksi (HE 132/2021 vp), jolla äitiyslaki tultaisiin kumoamaan, mikä vaikuttaisi myös kansalaisuuslaissa oleviin viittauksiin äitiyslakiin.

Lapsi saa 11 §:n mukaan Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla myös vanhempiensa solmiessa avioliiton. Pykälän 1 momentin mukaan lapsi saa kansalaisuuden vanhempiensa avioliiton solmimisesta lukien, jos mies oli lapsen syntyessä ja on siitä lähtien ollut Suomen kansalainen ja miehen isyys lapseen on vahvistettu ennen avioliiton solmimista. Pykälän 2 momentin mukaan lapsi saa kansalaisuuden kuitenkin isyyden vahvistamispäivästä lukien, jos isyys vahvistetaan vasta avioliiton solmimisen jälkeen ja isä on edelleen Suomen kansalainen. Lapsi saa kansalaisuuden isyyden vahvistamispäivästä lukien myös siinä tapauksessa, että isä on kuollut avioliiton solmimisen jälkeen ja oli kuollessaan Suomen kansalainen.

Kansalaisuuslain 26 §:ssä säädetään siitä, missä tilanteissa Suomen kansalaiselle syntynyt lapsi saa kansalaisuuden kansalaisuusilmoituksen perusteella. Näissä tilanteissa lapsen isäksi tai äidiksi on vahvistettu Suomen kansalainen, mutta lapsi ei ole saanut kansalaisuutta suoraan lain nojalla. Myös kansalaisuuden saaminen ilmoituksen perusteella edellyttää sitä, että lapsen isällä tai äidillä on ollut Suomen kansalaisuus lapsen syntyessä. Pykälän 1 kohta koskee tilannetta, jossa lapsi syntyy Suomessa ja isyys tai äitiys vahvistetaan vasta hänen täytettyään 18 vuotta. Avioituminen alle 18 vuoden ikäisenä rinnastetaan kohdassa 18 vuoden täyttämiseen. Pykälän 2 kohta koskee puolestaan tilannetta, jossa lapsi syntyy Suomen ulkopuolella ja isyys tai äitiys on vahvistettu.

Ilmoitusmenettelyä on kansalaisuuslain esitöissä (HE 235/2002 vp, s. 52) perusteltu sillä, että eri valtioiden isyyserätykset saattavat olla ristiriidassa Suomen oikeusjärjestyksen kanssa ja että Suomen viranomaisilla on tarve varmistua luotettavien asiakirjojen perusteella lapsen syntymästä ja miehen isyydestä. Käytännössä Maahanmuuttovirasto on ratkaissut 26 §:n mukaiset kansalaisuusilmoitukset pitkälti niiden tietojen perusteella, joita lapsen isästä ja tämän kansalaisuudesta on merkitty väestötietojärjestelmään. Ilmoitusmenettelyn merkitys lapsen syntymän ja miehen isyyden varmistamiselle on siten jäänyt vähäiseksi. Ilmoituksen odotettavissa oleva käsittelyaika on Maahanmuuttoviraston mukaan kahdeksan kuukautta.

Ennen tietojen merkitsemistä väestötietojärjestelmään Digi- ja väestötietovirasto voi tarvittaessa pyytää lausuntoa mm. Maahanmuuttovirastolta. Väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 19 §:ssä säädetään järjestelmän tietojen luotettavuuden varmistamisesta. Pykälän 2 momentin mukaan Digi- ja väestötietovirasto voi pyytää ulkomaisen asiakirjan aitoudesta ja luotettavuudesta lausunnon ulkoministeriöltä, Maahanmuuttovirastolta tai poliisiviranomaiselta.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on käsitellyt lapsen kansalaisuuden saamista Genovese v. Malta -asiassa antamassaan tuomiossa (11.10.2011 53124/09). Tuomioistuin arvioi ratkaisussaan sitä, rikkoivatko Maltan kansalaisuuden saamista koskevat säännökset Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 63/1999) 14 artiklassa olevaa syrjinnän kieltoa, kun sitä tarkasteltiin yhdessä 8 artiklan mukaisen yksityis- ja perhe-elämää koskevan oikeuden kanssa. Tapauksessa oli kyse siitä, että valittajalla ei ollut Maltan lainsäädännön mukaan mahdollisuutta saada isältään Maltan kansalaisuutta, koska hänen vanhempansa eivät olleet avioliitossa. Tuomioistuimen mukaan avioliiton ulkopuolisen lapsen erilaiselle kohtelulle ei ollut perusteltuja syitä. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklaa oli siten loukattu suhteessa 8 artiklaan.

Eurooppalainen kansalaisuusyleissopimus velvoittaa puolestaan säätämään, että eräät henkilöt saavat valtion kansalaisuuden suoraan lain nojalla. Näihin kuuluvat 6 artiklan 1 kappaleen a

LUONNOS

kohdan mukaan lapset, joiden vanhemmista toisella on lasten syntyessä asianomaisen sopimusvaltion kansalaisuus. Sopimus mahdollistaa kuitenkin ulkomailla syntyneitä lapsia koskevat poikkeukset. Lisäksi se mahdollistaa valtiosisäisessä lainsäädännössä määritetyn menettelyn kansalaisuuden saamiselle, jos lapsen suhde vanhempiinsa perustuu lapsen tunnustamiseen, tuomioistuimen päätökseen tai vastaavaan menettelyyn.

Avioliiton ulkopuolella syntyminen ei nykyisinkään estä Suomen kansalaisuuden saamista. Lapsi saa Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla, jos hän syntyy Suomessa ja hänen isäkseen tai äidikseen vahvistetaan Suomen kansalainen. Jos lapsi sen sijaan syntyy ulkomailla ja hänen isäkseen tai äidikseen vahvistetaan Suomen kansalainen, on tehtävä kansalaisuusilmoitus. Lapsella on tällöin oikeus saada Suomen kansalaisuus, mutta kansalaisuusilmoituksen yhteydessä on suoritettava käsittelymaksu ja lapsi saa kansalaisuuden vasta ilmoituksen tekemisestä lukien. Käsittelymaksu on Maahanmuuttoviraston suoritteiden maksullisuudesta annetun sisäministeriön asetuksen (1124/2020) mukaan vuonna 2021 sähköisesti tehtynä 80 euroa ja paperisena 100 euroa.

Ilmoitusmenettely työllistää kansalaisuusilmoituksia ratkaisevan Maahanmuuttoviraston lisäksi edustustoja sekä Digi- ja väestötietovirastoa. Edustusto huolehtii kansalaisuuslain 44 §:n mukaan asianosaisten tunnistamisesta silloin, kun kansalaisuusilmoitus tehdään ulkomailla. Digi- ja väestötietoviraston prosesseihin ilmoitusmenettely vaikuttaa siten, että lapsi merkitään väestötietojärjestelmään ensin viitehenkilöksi isälleen. Lapsen saatua kansalaisuuden merkintä on poistettava.

Kansalaisuuslain 26 §:n mukaisia kansalaisuusilmoituksia tehtiin Maahanmuuttoviraston tilastojen (<https://tilastot.migri.fi>) mukaan vuonna 2019 yhteensä 154 ja vuonna 2020 yhteensä 144. Päätöksiä tällaisiin kansalaisuusilmoituksiin tehtiin vuonna 2019 yhteensä 126 ja vuonna 2020 yhteensä 105. Suomen kansalaisuuden sai tällaisen ilmoituksen perusteella vuonna 2019 yhteensä 111 henkilöä ja vuonna 2020 yhteensä 67 henkilöä. Kielteisiä päätöksiä tällaisiin ilmoituksiin tehtiin vuonna 2020 yhteensä kolme ja vuonna 2019 seitsemän. Maahanmuuttoviraston tilastopalvelun mukaan kaikkiaan 1050 lasta sai vuosina 2011 - 2020 Suomen kansalaisuuden 26 §:n perusteella. Vuosittainen määrä vaihteli tuona aikana 49:stä 141:een.

Avioliapsi saa Suomen kansalaisuuden isältään suoraan lain nojalla myös siinä tapauksessa, että hän syntyy Suomen ulkopuolella. Avioliittotodistuksen alkuperäisyyden toteaminen ja laillistaminen ovat toisaalta joissakin maissa vaikea prosessi, josta aiheutuu asianosaisille myös kustannuksia. Digi- ja väestötietoviraston toimintaan nykyiset kansalaisuuden saamista koskevat säännökset vaikuttavat siten, että lapsi voidaan joissakin tilanteissa rekisteröidä vasta sitten, kun on saatu tieto vanhempien avioliitosta.

Myös Suomen kansalaisen adoptoitu lapsi saa Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla tai kansalaisuusilmoituksen perusteella. Jos lapsi on adoptoitu alle 12-vuotias, hän saa Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla. Kansalaisuuslain 10 §:n mukaan ulkomaalainen alle 12-vuotias lapsi, joka on adoptoitu ja jonka adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen, saa Suomen kansalaisuuden adoption perusteella siitä ajankohdasta lukien, jolloin adoptio on Suomessa pätevä. Kansalaisuuslain esitöiden (HE 235/2002 vp, s. 36) mukaan säännöksen tarkoituksena on lasten oikeudellisen yhdenvertaisuuden parantaminen lähentämällä ottoplapsen asemaa biologisen lapsen asemaan.

Jos lapsi on ennen adoptiota täyttänyt 12 vuotta, on tehtävä kansalaisuusilmoitus. Kansalaisuuslain 27 §:n mukaan ulkomaalainen ennen adoptiota 12 vuotta täyttänyt lapsi saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen ja adoptio on Suomessa pätevä. Lain esitöiden (HE 235/2002 vp, s. 52) mukaan pykälä täydentää

LUONNOS

10 §:ää. Käytännössä Maahanmuuttovirasto ratkaisee adoptiolasten kansalaisuusilmoitukset suurelta osin niiden tietojen perusteella, joita adoptiosta ja adoptiovanhemman kansalaisuudesta on merkitty väestötietojärjestelmään. Odotettavissa oleva käsittelyaika on kahdesta kolmeen kuukautta.

Ilmoitusmenettelyssä 12 vuotta täyttänyttä lasta on kuultava kansalaisuuslain 5 §:n 1 momentin mukaisesti. Lapsi ei voi 2 momentin mukaan saada Suomen kansalaisuutta, jos hän on täyttänyt 15 vuotta ja hän on ilmoittanut vastustavansa kansalaisuuden myöntämistä. Lapsen vastustuksesta huolimatta ilmoitus voidaan 3 momentin mukaan hyväksyä, jos sen katsotaan olevan lapsen edun mukaista. Lapsen edun selvittämiseksi pyydetään sosiaaliviranomaisen lausunto, jollei sen hankkiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Lapsen kuulemisen nykytilaa on käsitelty tässä esityksessä tarkemmin lapsen määritelmän yhteydessä.

Eurooppalainen kansalaisuusyleissopimus sisältää eräitä adoptiolapsen kansalaisuutta koskevia määräyksiä. Kansalaisuusyleissopimuksen 6 artiklan 4 kohdan d alakohdan mukaan kukin sopimusvaltio helpottaa valtionsisäisessä lainsäädännössään kansalaisuuden saamista sopimusvaltion kansalaisten adoptoimien lasten osalta. Sopimuksen 7 artiklan 1 kohdan mukaan sopimusvaltio ei voi säätää valtionsisäisessä lainsäädännössään kansalaisuuden menettämistä suoraan lain nojalla tai sopimusvaltion aloitteesta muutoin kuin sopimuksessa erikseen mainituissa tapauksissa. Yhtenä tällaisena tapauksena on g alakohdassa mainittu se, että lapsi adoptoitaessa saa jommankumman adoptiovanhemman tai molempien adoptiovanhempien vieraan valtion kansalaisuuden tai hänellä on tämä kansalaisuus.

Kansalaisuuslain 27 §:n mukaisia adoptiolasten kansalaisuusilmoituksia tehtiin Maahanmuuttoviraston tilastojen mukaan vuonna 2019 yhteensä 11 ja vuonna 2020 yhteensä kuusi. Päätöksiä tällaisiin ilmoituksiin tehtiin vuonna 2019 yhteensä seitsemän ja vuonna 2020 yhteensä kahdeksan. Maahanmuuttoviraston tilastopalvelun mukaan yhteensä 53 lasta sai vuosina 2011 - 2020 Suomen kansalaisuuden adoptiolapsen kansalaisuusilmoituksella. Vuosittainen määrä vaihteli tuona aikana kolmesta 13:een.

Kansainvälisiä adoptioita koskevien Valviran tilastojen (<https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/adoptio>) mukaan Suomeen on vuosina 2012 - 2017 saapunut lapsia Bulgariasta, Etelä-Afrikasta, Etiopiasta, Filippiineiltä, Intiasta, Keniasta, Kiinasta, Kolumbiasta, Taiwanista, Thaimaasta, Venäjältä ja Virosta. Lapset ovat olleet pääasiassa alle 12-vuotiaita, ja yli 12-vuotiaita on ollut tuona aikana kaksi. Näissä adoptioissa on ollut palvelunantajana Interpedia ry, Pelastakaa Lapset ry tai Helsingin sosiaalilautakunta.

Global Citizenship Observatoryn kokoaman kansalaisuuden menettämistä koskevan tietokannan (<https://globalcit.eu/loss-of-citizenship/>) mukaan osa adoptiolasten yleisimmistä lähtömaista sallii kaksoiskansalaisuuden, esimerkiksi Kenia ja Kolumbia. Osa valtioista taas suhtautuu kaksoiskansalaisuuteen kielteisemmin, esimerkiksi Etiopia, Kiina, Intia ja Viro. Kansalaisuuden säilyttämiseen vaikuttaa joissakin maissa myös se, millä tavoin toisen valtion kansalaisuus on saatu. Joidenkin valtioiden kansalaisuuden menettää silloin, kun saa jonkin toisen kansalaisuuden vapaaehtoisesti, esimerkiksi hakemuksen perusteella. Tällaisia valtioita ovat tietokannan mukaan esimerkiksi Etelä-Afrikka ja Filippiinit.

Jos kansalaisuuden saamisen vapaaehtoisuudella on merkitystä kansalaisuuden menettämisen kannalta, kansalaisuuden saaminen suoraan lain nojalla saattaa mahdollistaa paremmin toisen valtion kansalaisuuden säilyttämisen. Kansalaisuuden saamista ilmoitusmenettelyssä taas saatetaan pitää sillä tavoin vapaaehtoisena, ettei aiemman kansalaisuuden säilyttäminen ole aina

LUONNOS

mahdollista. On kuitenkin huomattava, että Suomen kansalaisuuden saamista koskevilla säännöksillä ei pystytä varmistamaan sitä, että myös aiemman valtion kansalaisuus säilyisi kaikissa tapauksissa. Suomen kansalaisuuslaki sallii joka tapauksessa kaksoiskansalaisuuden.

Vanhemmuutta ja adoptiovanhemmuutta koskevien huomioiden jälkeen todettakoon vielä se, että Suomessa ei ole käytössä sijaissynnytystä. Jos joku on kuitenkin lapsen synnyttäneen sijasta vahvistettu äidiksi jossakin toisessa valtiossa, päätös voidaan tietyn edellytyksin tunnustaa Suomessa äitiyslain 45 §:n 3 momentin mukaisesti. Suomessa voidaan siten tällä perusteella tunnustaa myös sellainen päätös, jolla Suomen kansalainen on vahvistettu äidiksi lapsen synnyttäneen henkilön sijasta. Kansalaisuuslaissa ei ole erityisiä säännöksiä kansalaisuuden saamisesta tällaisessa tilanteessa.

2.4 Asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttäminen

Yksi kansalaistamisen yleisistä edellytyksistä on kansalaisuuslain 13 §:n mukaan asumisaika-edellytys. Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan ulkomaalaiselle myönnetään hakemuksesta Suomen kansalaisuus, jos hakemusta ratkaistaessa hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet viisi vuotta keskeytyksettä (yhtäjaksoinen asumisaika) tai seitsemän vuotta 15 ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä (kerätty asumisaika).

Kansalaisuuden saaminen hakemuksen perusteella edellyttää siten nykyisin joko viiden vuoden yhtäjaksoista tai seitsemän vuoden kerättyä asumisaikaa. Kerätyn asumisajan tarkoituksena on kansalaisuuslain esitöiden (HE 235/2002 vp, s. 40) mukaan se, että hakija voi kerätä suurimman osan vaadittavasta asumisajasta eri ajanjaksoista. Näin on pyritty ottamaan huomioon työtehtäviin ja opiskeluun liittyvän ulkomailla oleskelun lisääntyminen. Pidempää asumisaikaa on perusteltu sillä, että Suomessa asutut jaksot voisivat ajoittua usean vuosikymmenen ajalle.

Asumisaikaedellytyksestä voidaan eräissä tilanteissa poiketa siten, että kansalaisuus myönnetään neljän vuoden yhtäjaksoisen tai kuuden vuoden kerätyn asumisajan perusteella. Asumisaikaedellytyksestä voidaan 18 a §:n mukaan poiketa tällä tavoin, jos hakija täyttää kielitaitoedellytyksen ennen yleisen asumisaikaedellytyksen täyttymistä. Kansalaisuus voidaan myöntää vuoden tavallista lyhyemmän asumisajan perusteella myös kansainvälistä suojelua saavalle tai kansalaisuudettomalle henkilölle (20 §), Suomen kansalaisen puolisolle (22 §) sekä 15 vuotta täyttäneelle, yleensä kanssahakijana olevalle lapselle (23 § 2 mom. ja 24 § 3 mom.). Alle 15-vuotiaan lapsen osalta riittää, että hän asuu Suomessa hakemusta ratkaistaessa.

Lisäksi asumisaikaedellytyksestä voidaan joissakin tilanteissa poiketa siten, että kansalaisuuden saamista varten riittää kahden vuoden yhtäjaksoinen asumisaika. Tällä tavoin voidaan 21 §:n mukaan poiketa Pohjoismaan kansalaisen osalta. Asumisaikaedellytyksestä voidaan 18 §:n mukaan poiketa kahden vuoden asumisajan jälkeen myös siinä tapauksessa, että ulkomaalaisella on lailliseen ja pitkäaikaiseen Suomessa oleskeluun taikka muuhun tähän verrattavaan syyhyn perustuen kiinteät siteet Suomeen. Tällöin poikkeamisen edellytyksenä on lisäksi se, että 1) hakijan Suomessa olevan, vakinaisen ja päätoimisen työn hoitaminen on kohtuuttoman vaikeaa ilman Suomen kansalaisuutta, 2) hakijaa on ilman omaa syytään virheellisesti pidetty Suomen kansalaisena vähintään 10 vuotta suomalaisen viranomaisen sellaisen erehdyksen takia, josta on johtunut Suomen kansalaisen oikeuksiin tai velvollisuuksiin liittyvä merkittävä seuraus taikka 3) muutoin on olemassa erittäin painava syy asumisaikaedellytyksestä poikkeamiselle.

Hallituksen esityksen (HE 80/2010 vp, s. 33) mukaan viranomaisen voi 18 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla käyttää harkintavaltaa yksittäisissä tapauksissa, jotka hakijan tilanteesta ja taustasta riippuen voivat vaihdella paljonkin. Erittäin painavana syynä voi olla esimerkiksi se, että

LUONNOS

kansalaistamisella on hakijalle erittäin suuri merkitys työnteon tai muun vastaavan syyn perusteella, ja edellytettävästä asumisajasta puuttuu vain vähän. Erittäin painavaa syytä voidaan soveltaa myös henkilöihin, joiden puoliset ovat määrättäessä velvollisia siirtymään toiseen tehtävään ja toiseen virkapaikkaan ulkoasiainhallinnon organisaatiossa.

Kansalaisuuslain 14 §:ssä säädetään asumisajan alkamisesta. Asumisaika alkaa 1 momentin 1 kohdan mukaan Suomeen muuttopäivästä tai Suomeen paluusta, jos hakijalla on tai hänelle on sitä ennen myönnetty lupa tai oikeus muuttaa pysyväisluonteisesti Suomeen. Asumisaika alkaa 2 kohdan mukaan vasta ensimmäisen jatkuvan luvan myöntämispäivästä, jos hakijalla ei ole Suomeen tullessaan maahan muuttoon oikeuttavaa lupaa. Momentin 3 kohdan mukaan asumisaika alkaa jo turvapaikka- tai oleskeluhakemuksen tekemispäivästä, jos ulkomaalaiselle on tehdyn hakemuksen perusteella annettu turvapaikka Suomessa tai myönnetty oleskelulupa toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella. Pohjoismaan kansalaisella asumisaika alkaa 4 kohdan mukaan Suomeen muuttopäivästä tai muuttoilmoituksen rekisteröinnistä riippuen siitä, kumpi näistä on myöhäisempi.

Ilman lupaa oleskeltu aika ei yleensä kerrytä kansalaisuutta varten vaadittavaa asumisaikaa, jos oleskelulupien väliin on jäänyt katkos sen vuoksi, että jatkolupaa ei ole haettu ajoissa ennen edellisen luvan päättymistä. Hakijan iän, terveydentilan tai muun näihin verrattavan syyn perusteella myös ilman lupaa oleskeltu aika tai osa siitä hyväksytään kuitenkin kansalaisuuslain 15 §:n 2 momentin mukaan asumisaikaan, jos sitä on hakijan kannalta pidettävä kohtuullisena.

Kansalaisuuslain 16 §:ssä säädetään siitä, miten ulkomaanmatkat vaikuttavat kansalaistamista varten vaadittavaan asumisaikaan ja milloin sovelletaan kerättyä asumisaikaa. Säännöksillä on pyritty ottamaan huomioon erilaisia esimerkiksi työhön, lomaan ja opiskeluun liittyviä ulkomaanmatkoja. Voimassa olevat säännökset mahdollistavat ulkomailla oloa lähes puolet vaaditusta asumisajasta.

Pykälän 1 momentin mukaan muut kuin lyhyet poissaolot katkaisevat yhtäjaksoisen asumisajan. Yhtäjaksoinen asumisaika katkeaa lisäksi, jos poissaoloja on niin säännöllisesti ja niin paljon, että hakijan voidaan katsoa oleskelleen tai oleskelevän enimmäkseen Suomen ulkopuolella. Jos poissaolo on johtunut painavasta henkilökohtaisesta syystä, ei yhtäjaksoinen asumisaika kuitenkaan katkea. Pykälän 2 momentin mukaan lyhyet poissaolot otetaan mukaan yhtäjaksoista asumisaikaa laskettaessa. Tällaisia ovat 1) enintään yhden kuukauden poissaolot, 2) enintään kuusi yli kuukauden, mutta enintään kahden kuukauden poissaoloa ja 3) enintään kaksi yli kahden, mutta enintään kuuden kuukauden poissaoloa.

Jos yhtäjaksoisen asumisajan katsotaan katkenneen, Suomessa oleskelu otetaan 16 §:n 3 momentin mukaan huomioon kerättyä asumisaikaa laskettaessa. Yli kuusi kuukautta, mutta enintään vuoden kestäneitä tilapäisiä poissaoloja ei 4 momentin mukaan oteta mukaan yhtäjaksoista asumisaikaa laskettaessa. Ne eivät kuitenkaan katkaise yhtäjaksoista asumisaikaa. Asumisaikaa laskettaessa yli vuoden kestäviin poissaoloihin sovelletaan kerättyä asumisaikaa.

Kansalaisuuslain esitöiden (HE 235/2002 vp, s. 43) mukaan pitkät poissaolot katkaisevat yhtäjaksoisen asumisajan, mutta yhtäjaksoinen asumisaika katkeaa myös silloin, kun hakija oleskelee suurimman osan ajasta ulkomailla. Kansalaisuuslain muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 80/2010 vp, s. 31) mukaan kerättyä asumisaikaa koskevat säännökset voivat tulla sovellettaviksi esimerkiksi silloin, kun hakija on suomalaisen yrityksen palveluksessa ja toimii Suomesta lähetettynä työntekijänä.

Asumisaikaedellytys liittyy paitsi kansalaisuushakemukseen, myös eräisiin kansalaisuusilmoituksiin. Näitä ovat ns. nuoren henkilön ja Pohjoismaan kansalaisen kansalaisuusilmoitukset.

LUONNOS

Kansalaisuuslain 28 §:ssä säädetään nuoren eli 18 - 22-vuotiaan henkilön kansalaisuusilmoituksesta. Pykälän 1 momentin mukaan asumisaikaedellytys on 10 vuotta, joista kaksi vuotta keskeytyksettä ennen ilmoituksen tekemistä. Kansalaisuuslain 30 § koskee puolestaan Pohjoismaan kansalaisen kansalaisuusilmoitusta. Siihen liittyvä asumisaikaedellytys on viisi vuotta.

Korkein hallinto-oikeus on käsitellyt ratkaisuisaan ulkomaankomennuksen vaikutusta asumisaikaan. Asumisaika ei täytynyt tapauksessa, jossa kansalaisuutta hakenut henkilö oli tehnyt suomalaisen työnantajansa kanssa määräaikaisen, kestoaltaan 24 kuukauden pituisen työsopimuksen, jonka mukaan hänen oli määrä työskennellä kansalaisuusvaltiossaan (KHO:2012:20). Hän oli muuttanut kyseiseen maahan, ja hän asui ja oleskeli siellä Maahanmuuttoviraston ratkaistessa hänen kansalaisuushakemuksensa. Toinen päätös koski puolestaan ekspatriaattia, koko ikänsä pysyvästi Suomessa asunutta henkilö, jonka toinen vanhempi ja perheenjäsenet olivat Suomen kansalaisia (KHO:2015:175). Hänen kotinsa oli säilynyt hänen ja hänen perheensä käytössä myös ulkomailla työskentelyn ajan. Hänen varsinaisen asuntonsa ja kotinsa katsottiin olevan yhä Suomessa, vaikka hän oli suomalaisen työnantajansa kanssa tehdyn sopimuksen perusteella määräaikaisella työkomennuksella ulkomailla.

Asumisajan katkeamista on käsitelty myös tapauksessa, jossa kansalaisuutta hakenut henkilö oli ilmoittanut kansalaisuushakemuksessaan, että hän oli oleskellut Suomen ulkopuolella kansalaisuusvaltiossaan yli vuoden yhtäjaksoisen ajan (KHO:2019:148). Asiassa arvioitiin, oliko poissaololle Suomesta ollut sellainen kansalaisuuslain 16 §:n 1 momentissa tarkoitettu painava henkilökohtainen syy, jonka vuoksi asumisaika ei ollut katkennut. Moottoripyöräonnettomuudesta toipuminen ja maanjäristykset saattoivat muodostaa tällaisen painavan syyn, mutta kyseisessä tapauksessa ei voitu katsoa olevan näin, kun otettiin huomioon tapahtumien ajankohdat.

Lisäksi korkein hallinto-oikeus on käsitellyt vuosikirjapäätöksessään unionin kansalaisen asumisaikaa (KHO:2020:33). Ratkaisun mukaan Euroopan kemikaalivirastossa työskentelevän henkilön oikeus oleskella Suomessa perustui unionin kansalaisen oleskeluoikeuteen. Rekisteröintiä koskevista muodollisuuksista vapauttamisella ei ollut asiassa ratkaisevaa merkitystä. Henkilön oleskelu Suomessa kerrytti siten kansalaisuuslaissa tarkoitettua asumisaikaa.

Kerättyä asumisaikaa ja ulkomaanmatkoja koskevia säännöksiä on pidetty vaikeaselkoisina. Matkat vaikuttavat siihen, sovelletaanko yhtäjaksoista vai sitä kaksi vuotta pidempää kerättyä asumisaikaa. Asumisajan täyttymisen ennakointi ja arviointi on ollut vaikeaa. Sekä lainsoveltaja että asiakkaat ovat pitäneet säännösten monimutkaisuutta ongelmallisena. Säännösten yksinkertaistaminen olisi esiselvityksen ja siitä saadun lausuntopalautteen mukaan perusteltua. Vuonna 2020 kolmanneksi yleisin syy kielteisille kansalaisuushakemuksiin tehdyille päätöksille oli se, että asumisaikaedellytys ei täytynyt. Kielteisiä päätöksiä tehtiin eniten sillä perusteella, että kielitaitoedellytys ei täytynyt, ja toiseksi eniten sillä perusteella, että henkilöllisyyttä ei pidetty selvitettyä.

Soveltamiskäytännössä on lisäksi pidetty epäselvänä, voidaanko kanssahakijan asumisajasta poiketa erittäin painavasta syystä 18 §:n 2 momentin 3 kohdan perusteella, jos hän on asunut Suomessa kahden vuoden ajan. Pykälän yksityiskohtaisten perustelujen mukaan viranomainen voi käyttää harkintavaltaa erittäin painavan syyn soveltamisessa. Perusteluissa on mainittu myös sellaiset henkilöt, joiden puoliset työskentelevät ulkoasianhallinnon organisaatiossa ja ovat määrättäessä velvollisia siirtymään virassaan toiseen tehtävään ja toiseen virkapaikkaan. Ulkoministeriö on kiinnittänyt huomiota siihen, että ulkomailla oleskellut jaksot kuuluvat kaikkien ulkoasianhallinnon yleisvirkamiesten työn luonteeseen. Asumisajasta poikkeamiseen voisi siten olla erittäin painava syy riippumatta siitä, onko ulkomaille siirtymisen taustalla ollut laissa säädetty velvollisuus.

LUONNOS

Myös ulkomaalaislaissa on säännöksiä siitä, miten matkat Suomen ulkopuolelle vaikuttavat sen arviointiin, täyttyykö vaadittava Suomessa oleskelun aika. Tällaisia säännöksiä on esimerkiksi pysyvää oleskelulupaa koskevassa 56 §:ssä sekä 161 g §:ssä, joka koskee unionin kansalaisen ja tämän perheenjäsenen oikeutta pysyvään oleskeluun. Lähtökohtana on se, että Suomessa oleskelua on puolet oleskeluluvan voimassaoloajasta (56 § 1 mom.) tai että matkat Suomen ulkopuolelle eivät ylitä vuosittain kuutta kuukautta (161 g §). Huomiota kiinnitetään myös poissaolojen syihin.

Ulkomaalaislain 56 §:n mukaan pysyvä oleskelulupa myönnetään tietyin edellytyksin ulkomaalaiselle, joka on jatkuvan oleskeluluvan saatuaan oleskellut maassa yhtäjaksoisesti neljän vuoden ajan. Oleskelua pidetään 1 momentin mukaan yhtäjaksoisena, jos ulkomaalainen on oleskellut Suomessa vähintään puolet oleskeluluvan voimassaoloajasta. Yhtäjaksoista oleskelua eivät katkaise poissaolot, jotka johtuvat tavanomaisista loma- tai muista matkoista tai työskentelystä ulkomailla olevassa työkohteessa suomalaisen työnantajan lähettämänä.

Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä oikeudesta pysyvään oleskeluun säädetään puolestaan ulkomaalaislain 161 g §:ssä. Edellytyksenä on 1 momentin mukaan viiden vuoden laillinen ja yhtäjaksoinen oleskelu Suomessa. Oleskelun yhtäjaksoisuuteen eivät 3 momentin mukaan vaikuta tilapäiset poissaolot, jotka eivät ylitä yhteensä kuutta kuukautta vuodessa, eivätkä pidemmät poissaolot asevelvollisuuden suorittamista varten eikä yksi enintään kahdentoista peräkkäisen kuukauden poissaolo tärkeästä syystä, kuten raskauden ja synnytyksen, vakavan sairauden, opiskelun tai ammatillisen koulutuksen tai työtehtäviä varten toisen unionin jäsenvaltion tai kolmannen maan alueelle tapahtuvan siirron vuoksi.

2.5 Kielitaidon osoittaminen

Kielitaitoedellytys kuuluu kansalaisuuslain mukaisiin kansalaistamisen yleisiin edellytyksiin. Kansalaisuuslain 13 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan kansalaisuutta hakevalla henkilöllä on oltava suomen tai ruotsin kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito tai näiden sijasta vastaavan tasoinen suomalaisen tai suomenruotsalaisen viittomakielen taito. Vaadittava kielitaidon taso on eurooppalaisen viitekehyksen asteikolla B1, joka tarkoittaa arkielämässä selviytymiseen riittävää kielitaitoa.

Kansalaisuuslain 17 §:n mukaan kielitaitoedellytyksen täyttäminen voidaan osoittaa suorittamalla:

- 1) yleinen kielitutkinto taitotasolla kolme;
- 2) valtionhallinnon kielitutkinto tyydyttävällä suullisella ja kirjallisella taidolla;
- 3) perusopetuksen oppimäärä suomi tai ruotsi äidinkielenä tai toisena kielenä;
- 4) lukion oppimäärä suomi tai ruotsi äidinkielenä tai toisena kielenä;
- 5) suomen- tai ruotsinkielinen ylioppilastutkinto, johon sisältyy hyväksytyt arvosanat suomesta tai ruotsista äidinkielenä tai toisena kielenä;
- 6) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998) tarkoitettu suomen tai ruotsin kielellä suoritettu ammatillinen perustutkinto;
- 7) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitettu suomen tai ruotsin kielellä suoritettu ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto;
- 8) yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen (794/2004) 6 §:n 1 momentin 1 kohdan tai ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (352/2003) 8 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaiset suomen tai ruotsin kielen opinnot tai kypsyysnäyte suomen tai ruotsin kielellä.

LUONNOS

Luettelo kielitaidon osoittamisen tavoista on tarkoitettu tyhjentäväksi. Pykälän yksityiskohtaisten perustelujen (HE 80/2010 vp, s. 32) mukaan tällä on pyritty nopeuttamaan kansalaisuushakemusten käsittelyä Maahanmuuttovirastossa. Tyhjentävä luettelo on helpottanut Maahanmuuttoviraston työtä. Ennen vuotta 2011 kansalaisuuslain säännös kielitaidon osoittamisen tavoista kattoi yleisen kielitutkinnon, valtion kielitutkinnon ja perusopetuksen. Kielitaito voitiin osoittaa myös muulla koulusivistyksellä tai muulla tavalla, jos valtion kielitutkinnon tutkintotodistuksen antaja oli arvioinut kielitaidon tason vastaavan kielitaitoedellytystä.

Kielitaidon saattoi siis ennen vuotta 2011 osoittaa monin eri tavoin. Maahanmuuttovirasto joutui siksi usein pyytämään Opetushallitukselta arvioita sekä ennakkollisesti että päätöksentekovaiheessa hakijan toimittamien todistusten soveltuvuudesta kielitaidon osoittamiseen. Tämä menettely hidasti kansalaisuushakemusten käsittelyä. Lainsäädäntö ja noudatettu käytäntö eivät myöskään olleet hakijoiden kannalta selkeitä ja ennakoitavia, mitä myös voidaan pitää puutteena. Näistä syistä esiselvityksessä katsottiin, että kielitaidon osoittamisen tavoista olisi jatkosakin syytä säätää mahdollisimman tyhjentävästi laissa, ja tämä sai myös kannatusta esiselvityksestä saadussa palautteessa.

Kansalaisuuslain 17 §:n yksityiskohtaisten perustelujen (HE 80/2010 vp, s. 32) mukaan yleisin kielitaidon osoittamisen tapa on suorittaa yleinen kielitutkinto taitotasolla 3. Kielitaito voidaan osoittaa seuraavilla hyväksytysti suoritettujen osakokeiden yhdistelmillä: kirjoittaminen ja puhuminen, kirjoittaminen ja puheen ymmärtäminen sekä puhuminen ja tekstin ymmärtäminen. Kaikkien osataitojen ei siten tarvitse olla taitotasolla 3. Kielitaidon voi käytännössä osoittaa myös kahden eri tutkintokerran todistuksilla. Lähtökohdana on se, että kansalaisuutta varten on osoitettava sekä kirjallinen että suullinen kielitaito ja ainakin toisen näistä taidoista on oltava aktiivinen (kirjoittaminen tai puhuminen).

Kielitaidon osoittamista koskevassa 17 §:ssä ei ole nimenomaisesti mainittu viittomakieltä, vaikka kielitaitoedellytyksen voi 13 §:n mukaan täyttää myös viittomakielen taidolla. Yleisen kielitutkinnon voi nykyisin suorittaa yhdeksässä eri kielessä, mutta viittomakielet eivät vielä kuulu yleisen kielitutkinnon kielivalikoimaan. Käytännössä viittomakielen taitoa on vuodesta 2013 alkaen arvioinut Kuurojen liitto ry ja viittomakielen taidon on voinut kansalaisuutta haikiessaan osoittaa Kuurojen liitto ry:n antamalla todistuksella.

Esiselvityksessä pohdittiin sitä, miten koulutustarjonnan sekä opetuskielten ja tutkintojen monipuolistuminen voitaisiin ottaa huomioon kansalaistamiseen vaadittavan kielitaidon osoittamisen tavoissa. Pohdittavana oli, mitä tutkintoja ja opintoja voitaisiin mahdollisesti lisätä lain 17 §:n luetteloon. Oli myös tarkistettava, että kyseiseen pykälään sisältyvät viittaukset muihin, koulutusta koskeviin säädöksiin olivat ajan tasalla.

Kansalaisuuslain 17 §:n 6 kohdan mukaan kielitaidon voi osoittaa suomen tai ruotsin kielellä suoritettulla ammatillisella perustutkinnolla. Pykälän 7 kohdan mukaan kielitaidon voi osoittaa suomen tai ruotsin kielellä suoritettulla ammattitutkinnolla tai erikoisammattitutkinnolla. Kohdissa on viittaukset ammatillisesta peruskoulutuksesta annettuun lakiin (630/1998) ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin (631/1998). Nämä lait on sittemmin kumottu ja korvattu ammatillisesta koulutuksesta annetulla lailla (531/2017). Ammatillista koulutusta koskevat lakiviittaukset eivät siten ole enää ajan tasalla.

Lain 17 §:n 8 kohdan mukaan kielitaito voidaan osoittaa eräillä yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkintoon sisältyvillä opinnoilla. Näitä ovat eräät tutkintoon kuuluvat suomen tai ruotsin kielen opinnot, minkä lisäksi kielitaito voidaan osoittaa suomen tai ruotsin kielellä suoritettulla kypsyysnäytteellä. Lainkohdassa on viitattu kahteen asetukseen, joista toinen on kumoutunut ja toisen nimike on muutettu (valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista, valtioneuvoston

LUONNOS

asetus yliopistojen tutkinnoista). Viittaukset tulisi saattaa ajan tasalle. Lain sanamuotoa voitaisiin lisäksi selventää niin, että suomen tai ruotsin kielen opinnoilla tarkoitetaan tyydyttävää kielitaitoa osoittavia opintoja.

Kansalaisuuslain 17 §:ssä olevan tyhjentäväksi tarkoitetun luettelon yhtenä ongelmana voidaan pitää sitä, että siinä ei ole otettu huomioon Ahvenanmaalla suoritettuja ammatillisia tutkintoja. Ahvenanmaan maakunnalla on perustuslain 120 §:n mukaan itsehallinto sen mukaan kuin Ahvenanmaan itsehallintolaissa (1144/1991, *itsehallintolaki*) säädetään. Maakunnalla on itsehallintolain 18 §:n 14 kohdan mukaan lainsäädäntövaltaa mm. asioissa, jotka koskevat opetusta. Kansalaisuuslain 17 §:n 6 ja 7 kohdissa on viitattu valtakunnalliseen ammatillista koulutusta koskevaan lainsäädäntöön. Voimassa olevan lain sanamuoto ei siten kata Ahvenanmaalla annettavaa ammatillista koulutusta, josta säädetään lukiokoulutuksesta annetussa maakuntalaissa (*landskapslag om gymnasieutbildning, Ålands författningssamling 2011:13*).

Perusopetuksen ja lukion oppimäärät on mainittu kansalaisuuslain 17 §:n 3 ja 4 kohdissa ilman lakiviittauksia, joten säännökset kattavat myös Ahvenanmaalla suoritettua oppimäärät. Ylioppilastutkinto ja korkeakoulututkinnot kuuluvat puolestaan valtakunnan lainsäädännön alaan. Itsehallintolain 27 §:n 3 kohdan mukaan valtakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat valtion viranomaisten järjestysmuotoa ja toimintaa. Itsehallintolakia koskevan hallituksen esityksen (HE 73/1990 vp, s. 75 - 76) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan säännös käsittää muun muassa lainsäädäntöä, joka koskee vaatimuksia tiedoista ja taidoista valtion hyväksymän pätevyyden saamiseksi. Ylioppilastutkinnon ja korkeakoulututkintojen osalta ei siten tarvittaisi jatkossakaan viittausta Ahvenanmaan lainsäädäntöön. Myös Ahvenanmaan ammattikorkeakoulututkintojen vaatimukset vastaavat valtioneuvoston asetuksessa säädettyä.

Kielitaidon osoittamista koskeva luettelo ei nykyisin sisällä auktorisoituja ja virallisia kääntäjiä eikä rekisteröityjä oikeustulkkeja. Esiselvityksen mukaan auktorisoidulla kääntäjällä voitaisiin katsoa olevan kansalaisuutta varten vaadittava kielitaito, jos toinen hänen käännöskielistään on suomi tai ruotsi. Sekä virallisilla ja auktorisoiduilla kääntäjillä että rekisteröidyillä oikeustulkeilla olisi todennäköisesti selvästi kansalaisuutta varten vaadittavan B1-tason ylittävä kielitaito.

Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon perusteissa (Opetushallituksen määräykset ja ohjeet 40/2012) todetaan, että tutkintotehtävien suorittaminen hyväksytysti edellyttää vähintään tasolla C2 olevaa lähde- ja kohdekielen hallintaa. C2-taso merkitsee eurooppalaisen viitekehyksen asteikolla ylintä kielitaidon tasoa. Auktorisoiduista kääntäjistä annetun lain (1231/2007) 6 §:n mukaan auktorisoidun kääntäjän tekemä käännös on laillisesti pätevä, jollei sitä näytetä virheelliseksi. Kääntäjän auktorisoinnin myöntää lain 12 §:n mukaan Opetushallituksen yhteydessä oleva auktorisoitujen kääntäjien tutkintolautakunta. Auktorisoinnista annetaan 4 §:n mukaan todistus, jossa mainitaan, mistä kielestä mihin kieleen henkilöllä on oikeus auktorisoituna kääntäjänä tehdä käännöksiä. Oikeus toimia auktorisoituna kääntäjänä myönnetään viideksi vuodeksi kerrallaan. Suoritettuja tutkintoja koskevien tietojen säilyttämistä varten on 9 §:n mukaan auktorisoidun kääntäjän tutkintorekisteri.

Auktorisoiduista kääntäjistä annettu laki on korvannut virallisista kääntäjistä annetun lain (1148/1988). Oikeuden toimia virallisena kääntäjänä antoi lain 1 §:n mukaan opetusministeriön alaisena ollut kääntäjien tutkintolautakunta. Lautakunta antoi viralliselle kääntäjälle 3 §:n mukaan todistuksen, johon oli merkitty, mistä kielestä mihin kieleen hänellä virallisena kääntäjänä oli oikeus suorittaa käännöksiä.

LUONNOS

Oikeustulkkierekisteri on auktorisoidun kääntäjän tutkintorekisterille rinnakkainen järjestelmä. Oikeustulkkierekisteristä annetun lain (1590/2015) 5 §:n mukaan rekisteriin merkitseminen edellyttää opintojen osalta oikeustulkkauksen erikoisammattitutkintoa tai sitä vastaavaa aiempaa tutkintoa taikka tulkin tehtävään soveltuvaan korkeakoulututkintoa ja oikeustulkkauksen opintoja. Oikeustulkkierekisteriin merkitsemisestä päättää 2 §:n mukaan Opetushallituksen yhteydessä toimiva oikeustulkkierekisterilautakunta, joka antaa todistuksen rekisteriin merkitsemisestä. Merkintä tehdään 6 §:n mukaan viiden vuoden määräajaksi kerrallaan.

Kielitaitoedellytyksestä poikkeamisesta säädetään kansalaisuuslain 18 b §:ssä. Mahdollisia poikkeamisperusteita ovat työ, ikä, terveydentila, aistivamma, puhevamma, luku- ja kirjoitustaidottomuus sekä muu erittäin painava syy. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan kielitaitoedellytyksestä voidaan poiketa, jos hakijan Suomessa olevan, vakinaisen ja päätoimisen työn hoitaminen on kohtuuttoman vaikeaa ilman Suomen kansalaisuutta. Momentin 2 kohdan mukaan poikkeamisperuste on myös se, että hakija on 65-vuotias tai sitä vanhempi ja hänellä on Suomessa pakolaisasema, toissijainen suojeluasema tai oleskelulupa humanitaarisen suojelun perusteella. Momentin 3 kohdan mukaan kielitaitoedellytyksestä voidaan poiketa, jos hakija ei pysty terveydentilansa taikka aisti- tai puhevammansa vuoksi täyttämään kielitaitoedellytystä. Lisäksi kielitaitoedellytyksestä voidaan 4 kohdan mukaan poiketa, jos siihen on muutoin olemassa erittäin painava syy. Pykälän 2 ja 3 momentissa säädetään poikkeamisesta luku- ja kirjoitustaidottomien henkilöiden osalta sekä niiden 65 vuotta täyttäneiden henkilöiden osalta, jotka eivät ole saaneet kansainvälistä suojelua.

Yksi poikkeamisperusteista on 65 vuoden iän ylittäminen. Perustuslakivaliokunta lausui kansalaisuuslain muuttamista koskevassa mietinnössään (PeVM 8/2010 vp, s. 3 - 4) pitävänsä tärkeänä, että iän vaikutusta kielten oppimiseen selvitetään ja uudistettaessa kansalaisuuslakia arvioidaan myös ikään perustuvaa sääntelyä. Kansalaisuuslain muutostarpeita koskevassa esiselvityksessä käsiteltiin perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla myös näitä aiheita. Esiselvityksen mukaan kansalaisuuslain 18 b §:ssä olevaa kiinteää 65 vuoden ikärajaa voidaan pitää selkeänä sekä lainsoveltajan että kansalaisuuden mahdollisen hakijan kannalta. Kun otetaan huomioon iän vaikutus kielten oppimiseen, voidaan pitää perusteltuna, että kiinteä ikäraja säilyy lähellä vanhuuseläkkeeseen oikeuttavaa ikää. Kielen oppiminen vaatii vaihtelevan määrän työtä, ja normaali ikääntyminen on omiaan lisäämään opiskelun työläyttä.

Kansalaisuuslain 18 b §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan kielitaitoedellytyksestä voidaan poiketa, jos hakija ei pysty terveydentilansa taikka aisti- tai puhevammansa vuoksi täyttämään kielitaitoedellytystä. Kielitaitoedellytyksestä voidaan siten poiketa esimerkiksi kuulo- tai näkövammaman perusteella, jos hakija ei pysty sen vuoksi täyttämään kielitaitoedellytystä. Käytännössä kielitaitoedellytyksestä on poikettu näillä perusteilla joko kokonaan tai osittain, esimerkiksi suullisen kielitaidon osalta. Poikkeamista harkittaessa arvioidaan hakijan tilannetta kokonaisuudessaan.

Kielitaitoedellytyksestä voidaan poiketa kansalaisuuslain 18 b §:n 2 momentin mukaan luku- ja kirjoitustaidottoman hakijan osalta, jos hän hallitsee suomen tai ruotsin kielen ymmärtämisen ja puhumisen alkeet tai on osallistunut säännöllisesti suomen tai ruotsin kielen opintoihin. Luku- ja kirjoitustaidottomuus ja muut edellytykset osoitetaan hakijan suomen tai ruotsin kielen opettajan antamalla todistuksella. Korkein hallinto-oikeus on korostanut ratkaisuisaan (KHO:2017:3, KHO:2017:199) hakijan oman opettajan antaman todistuksen merkitystä. Luku- ja kirjoitustaidottomuutta on arvioitava hakijaa opettaneen opettajan todistuksen perusteella, ellei se perustu selkeästi virheellisiin tietoihin hakijan taidoista. Kielen ymmärtämisen ja puhumisen alkeista ei kuitenkaan ole käytännössä vaadittu hakijan oman opettajan todistusta, vaan tältä osin on hyväksytty myös muun suomen tai ruotsin kielen opettajan todistus, joka on perustunut hakijan suullisen kielitaidon testaukseen. On myös huomattava, että 65 vuotta täyttänyt

LUONNOS

henkilö ei ole välttämättä suorittanut Suomessa kieliopintoja eikä hänellä siten ole omaa opettajaa, joka voisi antaa todistuksen alkeiskielitaidosta tai säännöllisistä opinnoista.

2.6 Kansalaisuuden säilyttämiseen liittyvät viranomaisilmoitukset

Kaksoiskansalainen säilyttää Suomen kansalaisuuden 22 vuotta täyttäessään tietyin edellytyksin, jotka on lueteltu kansalaisuuslain 34 §:ssä. Eri viranomaisten on 40 §:n 3 momentin mukaan ilmoitettava väestötietojärjestelmään sellaisista seikoista, joiden perusteella Suomen kansalaisuus säilyy. Kansalaisuuslain 40 §:n 3 momenttia olisi päivitettävä vastaamaan 34 §:ään aiemmin tehtyjä muutoksia siten, että viranomaisilla olisi velvollisuus ilmoittaa kaikista niistä toimituksista, joiden perusteella kaksoiskansalainen säilyttää Suomen kansalaisuuden 22 vuotta täyttäessään.

Kansalaisuuslain 34 §:n 1 momentin mukaan Suomen kansalainen, jolla on myös jonkin vieraan valtion kansalaisuus, säilyttää Suomen kansalaisuuden 22 vuotta täyttäessään vain, jos hänellä on riittävä yhteys Suomeen. Pykälän 2 momentin mukaan riittävä yhteys katsotaan olevan, jos 1) henkilö on syntynyt Suomessa ja hänen kotikuntalaisissa (201/1994) tarkoitettu kotikuntansa on Suomessa hänen täyttäessään 22 vuotta; 2) henkilön kotikunta on ollut Suomessa taikka varsinainen asunto ja koti Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa yhteensä vähintään seitsemän vuotta ennen kuin hän on täyttänyt 22 vuotta; tai 3) henkilö on 18 vuotta täytettyään mutta ennen 22 ikävuoden täyttämistä toiminut jollakin a - d alakohdissa mainitulla tavalla.

Henkilöllä on siten riittävä yhteys Suomeen myös silloin, kun hän on 18 vuotta täytettyään mutta ennen 22 ikävuoden täyttämistä a) ilmoittanut kirjallisesti Suomen edustustolle, Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle haluavansa säilyttää Suomen kansalaisuuden; b) hakenut Suomen passia tai henkilökorttia taikka saanut Suomen passin tai henkilökortin; c) suorittanut tai parhaillaan suorittaa Suomessa varusmies- tai siviilipalvelusta tai naisten vapaaehtoista asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) tarkoitettua palvelusta; tai d) saanut Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta tai hakemuksesta.

Kansalaisuuslain 40 §:n 3 momentin mukaan Suomen edustuston saatua ilmoituksen henkilön halusta säilyttää Suomen kansalaisuus taikka poliisin tai edustuston annettua passin 18 vuotta täyttäneelle mutta alle 22-vuotiaalle henkilölle poliisi tai edustusto ilmoittaa asiasta väestötietojärjestelmään. Vastaavan ilmoituksen antaa pääesikunta tai siviilipalveluskeskus, kun alle 22-vuotias Suomen kansalainen on suorittanut Suomessa varusmies- tai siviilipalveluksen. Merkintä Suomen kansalaisuuden säilymisestä 34 §:n nojalla tehdään järjestelmään ennen kuin henkilö täyttää 22 vuotta. Säännöksissä ei ole huomioitu esimerkiksi Suomen kansalaisen henkilökorttia, naisten vapaaehtoista asepalvelusta eikä sitä, että henkilö 34 §:n mukaisesti parhaillaan suorittaa jotakin siinä mainittua palvelusta. Käytännössä pääesikunta ja siviilipalveluskeskus ovat toimittaneet Digi- ja väestötietovirastolle ilmoitukset myös niistä henkilöistä, jotka parhaillaan suorittavat Suomessa varusmies- tai siviilipalvelusta tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta.

Kansalaisuuslain 38 §:n mukaan Digi- ja väestötietovirasto tai Ahvenanmaan valtionvirasto merkitsee kansalaisuuden säilyttämisen tai menettämisen väestötietojärjestelmään ja ilmoittaa siitä asianosaiselle. Merkintä kansalaisuuden säilyttämisestä tehdään Digi- ja väestötietoviraston tai Ahvenanmaan valtionviraston saatua tiedon seikasta, jonka perusteella Suomen kansalaisuus säilyy kaksoiskansalaisen täyttäessä 22 vuotta. Sen vuoksi on olennaista, että muut viranomaiset ilmoittavat tällaisesta seikasta ajoissa Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle. Käytännössä merkintä kansalaisuuden säilymisestä tehdään usein vasta 22-vuotissyntymäpäivän jälkeen. Kansalaisuuslain 40 §:n 3 momenttiin ei välttämättä tarvittaisi määräämää kansalaisuuden säilymistä koskevan merkinnän tekemiselle, vaan sen sijaan voisi

LUONNOS

olla maininta siitä, että muiden viranomaisten on tehtävä ilmoitus Digi- ja väestötietotietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle viipymättä.

2.7 Yleislakien muutokset

Hallintolainkäyttölaki (586/1996) on kumottu oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetulla lailla (808/2019), joka on tullut voimaan vuoden 2020 alusta lukien. Kansalaisuuslain säännösten selkeyttämiseksi on tarpeen päivittää sen yleisviittaukset hallintolainkäyttölakiin ja korvata tarpeettomat valituslupasäännökset yleisviittauksella oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin. Muutoksenhakusäännökset sisältyvät kansalaisuuslain 41 ja 42 §:ään.

Myös päätöksen yleistiedoksiantoa koskevaa säännöstä on tarpeen muuttaa, koska siinä mainittu laki tiedoksiannosta hallintoasioissa (232/1966) on kumottu hallintolailla. Kansalaisuuslain 50 §:ssä säädetään päätöksestä ja sen tiedoksiannosta. Näitä päätöksen perustelemista ja tiedoksiantoa koskevia erityissäännöksiä puoltaa se, että ne lisäävät sääntelyn ymmärrettävyyttä sääntelyn kohteen eli kansalaisuutta hakevan henkilön kannalta.

Jos ulkomaille tarkoitettua tiedoksiantoa ei saada toimitetuksi, asiakirja annetaan kansalaisuuslain 50 §:n 3 momentin mukaan tiedoksi Suomessa yleistiedoksiannolla. Hallintolain 55 §:n 1 momentin mukaan tiedoksianto toimitetaan yleistiedoksiannona, jos sitä ei voida toimittaa tavallisena tai todisteellisena tiedoksiannona. Jos ulkomaille tarkoitettua tiedoksiantoa ei saada toimitetuksi, asiakirja annetaan hallintolain 63 §:n 2 momentin mukaan tiedoksi Suomessa yleistiedoksiannolla. Hallintolain esitöiden (HE 72/2002 vp) mukaan yleistiedoksianto toimitetaan tällöin Suomessa siksi, että sitä ei käytännön syistä voida poikkeuksetta toimittaa ulkomailla.

Yleistiedoksiantoa koskeva kansalaisuuslain säännös vastaa sisällöltään hallintolain 63 §:n 2 momenttia. Kansalaisuutta koskevan päätöksen yleistiedoksiannolle voi kuitenkin olla tarvetta myös muissa sellaisissa tapauksissa, joissa tiedoksiantoa ei voida toimittaa muilla kansalaisuuslain 50 §:n mukaisilla tavoilla. Yleistiedoksiannon käyttöä ei siksi olisi aihetta rajata kansalaisuuslaissa vain niihin tapauksiin, joissa ulkomaille tarkoitettua tiedoksiantoa ei saada toimitetuksi. Viittaus hallintolain yleistiedoksiantoa koskeviin säännöksiin voisi siten olla nykyistä yleisemmässä muodossa.

3 Tavoitteet

Lainsäädäntöhankkeen tavoitteena on ensisijaisesti säädöshuolto, koska on tärkeää aika ajoin arvioida lainsäädännön toimivuutta ja sitä, miten mahdollisia tulkintaongelmia voidaan välttää. Säädöshuoltoa voidaan pitää olennaisena keinona parantaa olemassa olevan sääntelyn ajantasaisuutta ja varmistaa sääntelyn laatu. Hankkeen tavoitteena on säännösten toimivuuden parantaminen siten, että ne ovat säännösten kohteen ja niiden soveltajan kannalta selkeämmät. Hankkeessa on otettu huomioon myös yleislainsäädännön ja oikeuskäytännön kehitys.

Kansalaisuuslaissa olevia lapsen ja kansalaisuudettoman henkilön määritelmiä ajantasaistettaisiin vastaamaan Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa olevia määritelmiä. Lapsen kansalaisuuden saamista yksinkertaistettaisiin siten, että lapsi saisi Suomen kansalaisuuden vanhempansa ja adoptiovanhempansa kansalaisuuden perusteella nykyistä useammin suoraan lain nojalla.

Kansalaistamisen edellytyksiä ei muutettaisi, mutta selvitettyä henkilöllisyyttä, asumisaikaa ja kielitaitoa koskevia säännöksiä ajantasaistettaisiin ja selkeytettäisiin. Selvitettyä henkilöllisyyttä koskevia säännöksiä täsmennettäisiin korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisukäytännön

LUONNOS

perusteella. Asumisaikaa koskevia säännöksiä selkeytettäisiin, mutta samalla huolehdittaisiin siitä, että säännökset mahdollistaisivat ulkomailla oloa mahdollisimman pitkälti saman verran kuin nykyisin. Kielitaidon osoittamisen tapoja täsmennettäisiin ja täydennettäisiin.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Lapsen määritelmään liittyviä säännöksiä muutettaisiin siten, että niistä poistettaisiin viittaus mahdollisuuteen tulla täysi-ikäiseksi avioitumalla alle 18-vuotiaana. Kansalaisuudettoman henkilön määritelmiä olisi jatkossa vain yksi nykyisten kahden sijaan, ja kansalaisuuslaissa luovut-taisiin jaottelusta tahtomattaan ja tahdostaan kansalaisuudettomiin.

Lapsi saisi Suomen kansalaisuuden syntyessään aina suoraan lain nojalla, jos hänen äidillään tai isällään olisi Suomen kansalaisuus. Myös Suomen kansalaisen adoptoima lapsi saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla. Ennen ehdotettujen lainmuutosten voimaantuloa Suomen kansalaiselle syntynyt tai adoptoitu lapsi saisi Suomen kansalaisuuden kansalaisuusilmoi-tuksen perusteella, jos hän ei olisi saanut Suomen kansalaisuutta suoraan lain nojalla.

Selvitettyä henkilöllisyyttä koskevia säännöksiä täsmennettäisiin vastaamaan korkeimman hal-linto-oikeuden ratkaisukäytäntöä. Säännöksiin lisättäisiin maininta siitä, että henkilöllisyyttä koskevan selvityksen arviointi on kokonaisuutena tarkasteltava. Lisäksi täsmennettäisiin säännöksiä, joi-den mukaan henkilöllisyyttä voidaan pitää selvitettyinä kymmenen vuoden määräajan perus-teella. Nykyisin laissa säädetty määräaika koskee niitä henkilöitä, jotka ovat aiemmin esiinty-neet useammalla henkilöllisyydellä. Jatkossa kymmenen vuoden määräaika koskisi myös tilan-teita, joissa henkilöllisyydestä esitettyä selvitystä ei muutoin voida kokonaisuutena tarkastella pitää luotettavana.

Asumisaikana sallittavista ulkomaanmatkoista ehdotetaan säädettäväksi nykyistä yksinkertai-semmin. Säännökset sisältäisivät matkavuorokausien enimmäismäärän koko vaaditulle asumis-ajalle ja erikseen hakemuksen ratkaisemisesta edeltävälle vuodelle. Jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovut-taisiin.

Kielitaidon osoittamista koskevia säännöksiä täsmennettäisiin. Ahvenanmaalla suoritettut am-matilliset tutkinnot otettaisiin huomioon. Virallisella tai auktorisoidulla suomen tai ruotsin kie-len kääntäjällä sekä rekisteröidyllä oikeustulkilla katsottaisiin olevan kansalaistamisen edellyt-tämä kielitaito.

Lisäksi tehtäisiin useita teknisluonteisempia muutoksia.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Eri tyyppiset kansalaisuusilmoitukset tulisivat käytännössä vähemmän ajan kuluessa nykyi-sestä viidestä kolmeen, kun Suomen kansalaisen lapsi ja adoptiolapsi saisivat Suomen kansa-laisuuden kaikissa tilanteissa suoraan lain nojalla ja ilmoitusmenettely jäisi koskemaan vain eräitä ennen lainmuutoksen voimaantuloa syntyneitä tai adoptoituja henkilöitä. Muutokset vai-kuttaisivat kansalaisuusilmoituksia ratkaisevaan Maahanmuuttovirastoon ja myös ilmoituksia ulkomailla vastaanottaviin edustustoihin. Tilastojen perusteella voidaan arvioida, että kansalai-suusilmoituksia tehtäisiin vuosittain noin 160 kappaletta vähemmän kuin nykyisin.

LUONNOS

Digi- ja väestötietoviraston käsittelyprosessit selkeytyisivät, kun lapsen kansalaisuuden saaminen ei vaatisi ilmoitusmenettelyä vaan Suomen kansalaiselle syntyvä tai Suomen kansalaisen adoptoima lapsi voitaisiin merkitä Suomen kansalaisena väestötietojärjestelmään nykyistä aiemmin. Digi- ja väestötietovirasto voisi edelleenkin tarvittaessa pyytää Maahanmuuttovirastolta lausuntoa ulkomaisen asiakirjan aitoudesta ja luotettavuudesta ennen syntymä- ja isyystietojen merkitsemistä väestötietojärjestelmään. Työmäärä ei kokonaisuudessaan vähenisi Digi- ja väestötietovirastossa.

Ehdotetut lapsen kansalaisuuden saamista koskevat muutokset edellyttäisivät muutoksia Digi- ja väestötietoviraston tietojärjestelmiin, jotta kansalaisuutta koskevat tiedot tallennettaisiin väestötietojärjestelmään oikein. Väestötietojärjestelmän henkilötietojen ylläpitoon käytettäviä sovelluksia ollaan uudistamassa, mikä ajoittuu useammalle vuodelle. Ehdotetut kansalaisuuslain muutokset edellyttäisivät kuitenkin muutoksia nykyisiin kansalaisuustietojen ylläpitoon käytettäviin sovelluksiin. Muutoksia tarvittaisiin syntymätiedon, vanhemmuuden vahvistamista koskevan tiedon ja adoptiotiedon tallentamiseen käytettäviin sovelluksiin. Muutokset koskisivat ennen kaikkea sovellusten tekemistä lapsen kansalaisuutta koskevia tarkistuksia ja väestötietojärjestelmään tallennettavan kansalaisuuden päättelyä. Aikaa järjestelmämuutosten toteutukseen olisi varattava noin kuusi kuukautta.

Digi- ja väestötietovirastossa, Maahanmuuttovirastossa ja edustustoissa olisi huolehdittava myös siitä, että muutokset olisivat niiden työntekijöiden tiedossa, joiden tehtäviin kansalaisuusasiat kuuluvat. Viranomaisten verkkosivuilla olevia tietoja olisi niin ikään päivitettävä. Kansalaisuusilmoituslomakkeet säilyisivät ehdotettujen siirtymäsäännösten myötä kuitenkin pitkälti ennallaan.

Matkoja koskevien säännösten yksinkertaistaminen ja kerätystä asumisajasta luopuminen lisääisivät asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttä. Selkeämmistä säännöksistä olisi helpompi tiedottaa ymmärrettävästi henkilöille, jotka haluaisivat hakea Suomen kansalaisuutta. Yksinkertaisempi asumisajan laskemistapa vähentäisi tarvetta yksilölliselle neuvonnalle. Suomen kansalaisuutta haluavat pystyisivät ennakoimaan paremmin asumisajan täyttymistä. Se puolestaan vähentäisi paitsi ennenaikaisia kansalaisuushakemuksia, myös niitä koskevia kielteisiä päätöksiä ja näiden johdosta tehtyjä valituksia. Selkeämmillä säännöksillä vähennettäisiin siten myös viranomaisten työtä niin Maahanmuuttovirastossa kuin hallinto-oikeuksissakin. Aluksi muutoksista tarvittaisiin sisäistä koulutusta. Myös Maahanmuuttoviraston verkkosivuilla olevia tietoja olisi päivitettävä.

Asumisaikaa koskeviin säännöksiin ehdotetuista muutoksista aiheutuisi muutostarpeita ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään, johon olisi toteutettava toiminto asumisajan laskemista varten. Myös Enter Finland -verkkopalvelussa olevaa hakemuslomaketta olisi muokattava.

Kielitaidon osoittamisen tapojen lisäämisellä ei olisi juurikaan vaikutuksia viranomaisten työmäärään, koska kielitaidon osoittamisen tapojen luettelo pyrittäisiin edelleenkin pitämään mahdollisimman tyhjentävänä ja jatkossakin voisi todeta lainkohtaa ja todistusta vertaamalla, käykö jostakin tutkinnosta tai koulutuksesta annettu todistus kansalaisuutta varten vaadittavan kielitaidon osoittamiseen. Ahvenanmaalla suoritettuja opintoja, auktorisoituja ja virallisia kääntäjiä sekä oikeustulkkeja koskevia tietoja ei ole Koski-tietovarannossa, joten Maahanmuuttovirasto ei voisi tältä osin hyödyntää Koski-liittymää kielitaitoa koskevien tietojen saamiseen. Ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään ei tarvittaisi muutoksia sen johdosta, että kielitaidon osoittamisen tapoja täydennettäisiin. Maahanmuuttovirastossa tarvittaisiin muutoksista kuitenkin sisäistä koulutusta, ja viraston verkkosivuilla olevia tietoja olisi päivitettävä.

LUONNOS

4.2.2 Taloudelliset vaikutukset

Ehdotetuilla muutoksilla ei arvioida olevan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Selkeillä säännöksillä on osaltaan vaikutusta hallinnon tuottavuuteen, hallinnollisiin menoihin ja kustannuksiin ja siten myös valtion omakustannusarvon mukaisten maksujen suuruuteen.

Lapsen kansalaisuuden saamiseen ehdotetut muutokset vaatisivat Digi- ja väestötietovirastossa tietojärjestelmämuutoksia, joiden suunnitteluun, määrittelyyn, toteutukseen, testaukseen ja käyttöönottoon tarvittaisiin sekä ostopalveluita että virkatyötä. Väestötietojärjestelmän sovellusten muutoksista aiheutuisi Digi- ja väestötietoviraston arvion mukaan kokonaisuudessaan noin 70 000 euron kertaluonteinen kustannus, joka voitaisiin kattaa viraston toimintamäärärahoista.

Lapsen kansalaisuusilmoituksen käsittelymaksu on nykyisin 80 euroa (sähköisesti tehty ilmoitus) tai 100 euroa (paperilomakkeelle tehty ilmoitus), joten Maahanmuuttoviraston maksutulojen arvioidaan vähenevän vuosittain noin 12 800 eurolla. Yhden tällaisen kansalaisuusilmoituksen omakustannushinnaksi on laskettu 97 euroa. Vaikutukset Maahanmuuttovirastoon olisivat kokonaisuudessaan vähäisiä, eikä muutoksilla olisi vaikutusta henkilötöyvuosiin. Niille kotitalouksille, joita lapsen kansalaisuuden saamiseen ehdotetut muutokset koskisivat, seuraisi säästöä kansalaisuusilmoituksen käsittelymaksun poisjäämisestä.

Asumisaikaa koskeviin säännöksiin ehdotetut muutokset edellyttäisivät Maahanmuuttovirastossa tietojärjestelmämuutoksia, joita varten tarvittavan ostopalvelun arvioitu kustannus on noin 48 000 euroa. Ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään ja sähköiseen asiointipalveluun Enter Finlandiin tarvittavat muutokset voitaisiin toteuttaa osana vuonna 2022 tehtävää kehitystyötä normaalin menokehyksen puitteissa. Ehdotettu ulkomaanmatkojen laskutavan muutos yksinkertaistaisi toisaalta asiakkaiden neuvontaa erityisesti palvelupisteillä ja vähentäisi siten osaltaan asiakaspalvelutyöstä aiheutuvia kustannuksia.

4.2.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Tässä esityksessä ehdotettujen muutosten pääasiallisena tavoitteena on kansalaisuuslain säädöshuolto. Ehdotuksilla voidaan arvioida olevan joitakin vaikutuksia myös perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen, yhdenvertaisuuteen, lapsiin ja sukupuolten tasa-arvoon.

Lain määritelmät

Kansalaisuuslain kansalaisuudettomuuden määritelmän muutoksella ei olisi juurikaan käytännön vaikutusta, koska Maahanmuuttoviraston soveltamiskäytännössä henkilön kansalaisuusasemaa määritettäessä ei eritellä, onko kyseessä tahtomattaan vai tahdostaan kansalaisuudeton henkilö, eikä ero näy myöskään ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä. Kansalaisuuslakiin tehtävä muutos olisi yhdenmukainen valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen määritelmän kanssa, koska sopimus ei sisällä jakoa tahtomattaan ja tahdostaan kansalaisuudettomiin henkilöihin.

Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja kansalaisuusyleissopimuksen lähtökohtina on, että lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta. Kansalaisuuslain lapsen määritelmän muuttaminen vastaisi myös sitä, mitä laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta säädetään lapsen huollon päättymisestä. Kyseisen lain 3 §:n 2 momentin mukaan lapsen huolto päättyy, kun lapsi täyttää kahdeksantoista vuotta. Avioliittolain 4 §:n mukaan avioliittoon ei saa mennä alle kahdeksantoistavuotias. Kansalaisuuslain muuttamisen käytännön merkitys olisi hyvin pieni, mutta muutos olisi oikeusjärjestyksen johdonmukaisuuden kannalta perusteltu. Kansalaisuuslaissa olevan

LUONNOS

lapsen määritelmän muutoksesta voisi joissakin hyvin harvoissa tilanteissa seurata se, että alle 18-vuotias henkilö voisi olla lyhyehkön aikaa kanssahakijana huoltajiensa kansalaisuushakemuksessa vielä sen jälkeen, kun hän olisi solminut avioliiton. Samaten avioliiton solminut alaikäinen ei voisi itse hakea kansalaisuutta ennen kuin täyttää 18 vuotta. Tämä olisi kuitenkin johdonmukaista, koska hän olisi Suomen lakien mukaan edelleen alaikäinen. On myös huomattava, että lasta kuullaan kansalaisuuden saamisesta kansalaisuuslain 5 §:n mukaisesti. Lähtökohtana on se, että kansalaisuutta ei voida myöntää 15 vuotta täyttäneelle, jos hän on ilmoittanut vastustavansa sitä.

Selvitetty henkilöllisyys

Selvitetyn henkilöllisyyden osalta ehdotuksilla on tarkoitus täsmentää sääntelyä korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisukäytännön mukaisesti ja selkeyttää kansalaisuuslain säännöksiä. Ehdotuksilla ei siis pyritä muuttamaan nykyistä oikeustilaa, mutta ehdotettujen muutosten myötä kansalaisuuslaista olisi luettavissa kootusti, millä perusteilla henkilöllisyyttä pidetään selvitetynä Suomen kansalaisuuden myöntämistä varten.

Lapsen kansalaisuuden saaminen

Lapsen kansalaisuuden saamiseen ehdotetut muutokset koskisivat sellaisia lapsia, joilla on nykyisinkin oikeus saada Suomen kansalaisuus kansalaisuusilmoituksen perusteella. Muutosten vaikutukset kohdistuisivat vuosittain runsaaseen sataan lapseen ja heidän huoltajiinsa. Muutoksilla yksinkertaistettaisiin lapsen kansalaisuuden saamista, vähennettäisiin vanhempien avioliiton merkitystä lapsen kansalaisuuden saamiselle ja lisättäisiin lasten yhdenvertaisuutta, kun Suomen kansalaiselle syntyvä lapsi saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla jo syntyessään. Nykyisin lapsi saa Suomen kansalaisuuden tietyin edellytyksin vanhempiensa solmiman avioliiton perusteella, mutta avioliittotodistuksen laillistaminen on joissakin maissa vaikea prosessi, josta aiheutuu asianosaisille myös kustannuksia. Suomen kansalaiselle syntyvällä lapsella on nykyisin oikeus saada Suomen kansalaisuus kansalaisuusilmoituksen perusteella, jos hän ei saa Suomen kansalaisuutta suoraan lain nojalla. Kansalaisuusilmoituksen tekemisestä on kuitenkin suoritettava käsittelymaksu, ja lapsi saa kansalaisuuden vasta ilmoituksen tekemisestä lukien.

Ehdotuksilla voidaan katsoa olevan vaikutusta myös sukupuolten tasa-arvoon, sillä lapsi saisi Suomen kansalaisuuden isältään nykyistä useammin suoraan lain nojalla. Lapsi saisi kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla myös siinä tapauksessa, että hänen toiseksi äidikseen on vahvistettu Suomen kansalainen. Nykyisin lapsi saa Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla, jos hänet synnyttänyt äiti on Suomen kansalainen.

Ehdotuksilla lähennettäisiin edelleenkin adoptiolasten ja biologisten lasten asemaa, kun Suomen kansalaisuus siirtyisi sekä vanhemmalta että adoptiovanhemmalta suoraan lain nojalla lapsen iästä riippumatta. Lasten oikeudellisen yhdenvertaisuuden parantaminen on ollut myös voimassa olevan kansalaisuuslain tavoitteena, mutta adoptiolapsen osalta Suomen kansalaisuuden saaminen edellyttää nykyisin kansalaisuusilmoituksen tekemistä, jos lapsi on ennen adoptiota täyttänyt 12 vuotta.

Lapsen etua koskevana seikkana on otettava huomioon se, että kansalaisuusilmoitusmenettelyyn kuuluu 12 vuotta täyttäneen lapsen kuuleminen. Jos 12 vuotta täyttänyt lapsi saa kansalaisuuden suoraan lain nojalla, kuulemista ei ole. Myös voimassa oleva kansalaisuuslaki mahdollistaa joitakin tilanteita, joissa 12 vuotta täyttänyt lapsi saa Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla, siis ilman kuulemista. Tällainen tilanne on esimerkiksi silloin, kun Suomessa syntyneen

LUONNOS

12 vuotta täyttäneen lapsen isäksi vahvistetaan Suomen kansalainen, jolloin lapsi saa Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla.

Suomen kansalaisuuden saamisella saattaa olla joissakin tilanteissa vaikutusta siihen, säilyttääkö lapsi aiemmin saamansa toisen valtion kansalaisuuden. Voimassa oleva kansalaisuuslaki sallii kaksoiskansalaisuuden. Suomen kansalaisuuden saadessaan lapsen ei siten tarvitse luopua toisen valtion kansalaisuudesta, jos myös tuon valtion lainsäädäntö hyväksyy kaksoiskansalaisuuden. Jos toinen valtio sen sijaan suhtautuu kaksoiskansalaisuuteen kielteisesti, lapsi voi Suomen kansalaisuuden saadessaan menettää aiemman kansalaisuutensa.

Asuinvaltion kansalaisuutta ja perheen yhteistä kansalaisuutta voidaan pitää lapsen edun mukaisena. Lapsen etu puoltaa Suomen kansalaisuuden saamista varsinkin silloin, kun hänet adoptoi Suomen kansalainen ja hän tulee asumaan adoptiovanhempansa kanssa Suomessa. Kun lapsi saa Suomen kansalaisuuden, hän ei ole Suomessa ulkomaalainen eikä tarvitse Suomeen oleskelulupaa. Toisen valtion kansalaisuuden säilyttämisellä on suuri käytännön merkitys esimerkiksi silloin, kun perhe-elämää on tarkoitus viettää adoptiolapsen alkuperäisessä kansalaisuusvaltiossa, kyseessä on perheensisäinen adoptio ja lapsen toisella vanhemmalla on tuon valtion kansalaisuus. Aiemman kansalaisuuden säilyttäminen mahdollistaa yhteyden ylläpidon lähtömaahan myös siinä tapauksessa, että lapsi asuu Suomessa.

Asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttäminen

Matkoja koskevien säännösten yksinkertaistaminen ja kerätystä asumisajasta luopuminen lisääisivät asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttä. Kansalaisuuden hakemisesta kiinnostuneet pystyisivät helpommin arvioimaan, milloin he täyttävät laissa säädetyn asumisaikadedellytyksen ja milloin heidän kannattaisi tehdä hakemus.

Kansalaisuutta varten vaadittavaan asumisaikaan voisi ehdotuksen mukaan sisältyä vastaava määrä ulkomaanmatkoja kuin nykyisin. Se tarkoittaa sitä, että kansalaisuuden hakemisesta kiinnostunut henkilö voisi jatkossakin olla lähes puolet ajasta ulkomailla, kunhan hän olisi kuitenkin suurimman osan ajasta Suomessa. Ulkomailla oleskeltu aika voisi kuitenkin jatkossa jakautua nykyistä joustavammin. Tämä mahdollistaisi myös yksittäisen pidemmän, esimerkiksi työstä tai opiskelusta johtuvan jakson ulkomailla. Tosiasiallisen Suomessa asumisen vaatimus säilyisi edelleenkin vahvana.

Ehdotettu malli mahdollistaisi myös useiden kuukausien tai jopa yli vuoden pituisen jakson ulkomailla. Siinä olisi tältä osin aineksia kerätystä asumisajasta, josta luopumista tässä esityksessä ehdotetaan säännösten yksinkertaistamiseksi. Joissakin tilanteissa kansalaisuutta voisi siten hakea myös nykyistä aikaisemmin, kun yli vuoden kestäneen ulkomaanjakson jälkeen ei vaadittaisi kaksi vuotta pidemmän kerätyn asumisajan täyttymistä. Pitkistä, useita vuosia kestäneistä ulkomaantyökomennuksista saattaisi toisaalta joissakin tilanteissa seurata se, että asumisaika täyttyisi jonkin verran myöhemmin kuin kerättyä asumisaikaa sovellettaessa. Suurimmassa osassa tapauksia muutokset eivät kuitenkaan käytännössä pidentäisi tai lyhentäisi kansalaisuuteen vaadittavaa asumisaikaa.

Kielitaidon osoittaminen

Ahvenanmaan huomioon ottaminen kielitaidon osoittamisen tavoissa parantaisi hakijoiden kielitaitoa ja alueellista yhdenvertaisuutta, kun ruotsin kielen taidon voisi osoittaa sellaisilla Ahvenanmaalla suoritetuilla opinnoilla, jotka valtakunnan alueella suoritettuina hyväksytään osoitukseksi kielitaitoedellytyksen täyttymisestä. Muutos ei todennäköisesti koskisi suurta määrää hakijoita, mutta se olisi hakijoiden yhdenvertaisuuden kannalta periaatteellisesti tärkeä.

LUONNOS

Myös kansalaisuutta hakevien auktorisoitujen ja virallisten kääntäjien sekä oikeustulkkiien määrä arvioidaan pieneksi, mutta tällaisissa tehtävissä toimimiseen tarvittavan kielitaidon hankkineilta henkilöiltä ei olisi tarpeen vaatia erikseen kielitaidon osoittamista esimerkiksi yleisellä kielitutkinnolla.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Lapsen kansalaisuuden saaminen

Suomen kansalaiselle yli 12-vuotiaana adoptoidun lapsen osalta toteuttamisvaihtoehtona oli myös se, että kansalaisuuslakia ei muutettaisi. Jos Suomen kansalaisen adoptoitu lapsi olisi ennen adoptiota täyttänyt 12 vuotta, Suomen kansalaisuuden saamiseksi olisi silloin jatkossakin tehtävä kansalaisuusilmoitus. Tällöin Suomen kansalaisuuden saamista edeltäisi lapsen kuuleminen kansalaisuuslain 5 §:n mukaisesti. Suomen kansalaisuuslaki sallii kaksoiskansalaisuuden, mutta myös toisen valtion kansalaisuuslainsäädäntö vaikuttaa siihen, onko kaksoiskansalaisuus mahdollinen. Lapsi ei siten välttämättä voi kaikissa tilanteissa säilyttää toisen valtion kansalaisuutta, jos hän saa Suomen kansalaisuuden.

Ilmoitusmenettelystä luopumista ehdotetaan kuitenkin myös sellaisten adoptiolasten osalta, jotka ovat ennen adoptiota täyttäneet 12 vuotta, koska tällä tavoin lisättäisiin Suomen kansalaisille syntyvien ja adoptoitavien lasten oikeudellista yhdenvertaisuutta. Suomen kansalaiselle syntynyt tai adoptoitu lapsi saisi siis Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla. Kansalaisuuden saaminen ei riippuisi siitä, tekeekö huoltaja lapsen puolesta kansalaisuusilmoituksen. Ilmoitusmenettelystä luopuminen nopeuttaisi lisäksi jonkin verran lapsen Suomeen pääsyä sellaisissa tapauksissa, joissa lapsi on täyttänyt 12 vuotta ennen adoptiota.

5.1.2 Asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttäminen

Asumisaikaa ja ulkomaanmatkoja koskevien säännösten yksinkertaistamiseksi oli esillä myös kaksi muuta vaihtoehtoa. Yksi vaihtoehto oli se, että kunkin vuoden aikana saisi olla ulkomailla tietyn ajan, esimerkiksi viisi kuukautta vuodessa. Sen yli menevä aika vähennettäisiin asumisajasta, eikä se kerryttäisi kansalaisuuteen vaadittavaa asumisaikaa. Toisena vaihtoehtona oli se, että sallittujen poissaolojen sijaan ilmaistaisiin vaaditun fyysisen oleskelun määrä maassa tietynä ajanjaksona, esimerkiksi kolme vuotta viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana. Tässä esityksessä ehdotettua mallia pidettiin kuitenkin laskutavaltaan ensimmäiseen vaihtoehtoon verrattuna selkeämpänä. Toiseen vaihtoehtoon verrattuna valittua mallia puoltaa puolestaan se, että kansalaisuutta hakevan on oltava Suomessa aina myös kansalaisuuden saamista välittömästi edeltävän vuoden aikana.

Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätöksen (KHO:2020:33) johdosta arvioitiin myös, voitaisiinko kansalaisuuslain 14 §:n 1 momentissa olevia säännöksiä asumisajan alkamisesta täsmentää. Vuosikirjapäätös koski unionin kansalaista, joka työskenteli Euroopan kemikaalivirastossa ja jonka ei sen vuoksi tarvinnut rekisteröityä Suomessa. Hänen asumisaikansa oli alkanut 14 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti muuttopäivästä, koska hänellä oli oikeus muuttaa Suomeen pysyväisluonteisesti. Ratkaisun voidaan katsoa selventäneen oikeustilaa erityisesti sellaisen unionin kansalaisen osalta, joka työskentelee Euroopan unionin virastossa. Asumisajan alkamisen arvioinnissa ei lisäksi ole yleisesti ilmennyt ongelmia, sillä ero Suomeen muuttamisen ja sen rekisteröinnin välillä on yleensä pieni. Kansalaisuuslain 14 §:n 1 momentin säännöksiin ei siksi ehdoteta muutoksia.

LUONNOS

5.1.3 Kielitaidon osoittaminen

Kielitaito voidaan kansalaisuuslain 17 §:n 5 kohdan mukaan osoittaa suorittamalla suomen- tai ruotsinkielinen ylioppilastutkinto, johon sisältyy hyväksyty arvosana suomesta tai ruotsista äidinkielenä tai toisena kielenä. Esiselvityksessä pohdittiin, voitaisiinko kielitaito osoittaa myös ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavalla tutkinnolla, johon sisältyy hyväksyty arvosana suomesta tai ruotsista äidinkielenä tai toisena kielenä. Ylioppilastutkinnosta annetun lain (502/2019) 25 §:n mukaan eräät ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavat tutkinnot tuottavat samat oikeudet kuin ylioppilastutkinnon suorittaminen. Näitä ovat lukiolaissa (714/2018) tarkoitetun koulutuksen päätteeksi suoritettu International Baccalaureate -, Reifeprüfung- tai Deutsche Internationale Abitur -tutkinto sekä Eurooppa-koulujen eurooppalainen ylioppilastutkinto. Lisäksi pohdittiin, voisiko kielitaidon osoittaa ylioppilastutkinnon erillisillä äidinkielen tai toisen kielen kokeilla, jos ne on suoritettu hyväksytysti, ilman koko ylioppilastutkinnon suorittamista.

Esiselvityksestä saadussa lausuntopalautteessa ei kuitenkaan kannatettu sitä, että kielitaidon osoittamisen tapoihin lisättäisiin ylioppilastutkinnon erillisen kokeen tai joidenkin ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavien tutkintojen suorittaminen. Lausuntopalautteessa kiinnitettiin huomiota siihen, että ylioppilastutkinnon suomen tai ruotsin kielen kokeisiin ei aina sisälly suullisia tehtäviä. Suullisen kielitaidon osoittamisen kannalta pidettiin siksi olennaisena, että ylioppilastutkinto on suoritettu suomen- tai ruotsinkielisen koulutuksen päätteeksi. Suullisen kielitaidon osoittamisen katsottiin jäävän epäselväksi, jos koe voidaan suorittaa myös ilman sitä edeltävää suomen- tai ruotsinkielistä koulutusta.

Suullisen kielitaidon osoittamiseen liittyvän epäselvyyden vuoksi päädyttiin siihen, että kielitaidon osoittamisen tapoihin ei lisättäisi lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen päätteeksi suoritettua International Baccalaureate -, Reifeprüfung- tai Deutsche Internationale Abitur -tutkintoa, Eurooppa-koulujen eurooppalaista ylioppilastutkintoa eikä ylioppilastutkinnon erillistä suomen tai ruotsin kielen koetta.

Esiselvityksessä pohdittiin myös mahdollisuutta luopua kokonaan ammatillista koulutusta koskevista lakiviittauksista. Kansalaisuuslain 17 §:ssä ei ole viittausta yleisistä kielitutkinnoista annettuun lakiin (964/2004), valtionhallinnon kielitutkintoa koskevaan sääntelyyn (valtioneuvoston asetus suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa 481/2003), perusopetuslakiin (628/1998), lukiolakiin eikä ylioppilastutkinnosta annettuun lakiin. Viittauksilla ammatillista koulutusta koskeviin lakeihin on pyritty täsmällisyyteen, mutta lakien kumouttua viittaukset eivät ole toimineet samalla tavalla säännösten sisältöä selkeyttävästi. Lisäksi esimerkiksi todistus tutkinnon osan suorittamisesta saattaa sisältää viittauksen samaan lakiin, joten pelkästään todistuksessa olevasta lakiviittauksesta ei voi päätellä, onko kyseessä kansalaisuuslain 17 §:n tarkoittama tutkinto. Ahvenanmaalla suoritettut ammatilliset tutkinnot voitaisiin sisällyttää kansalaisuuslain 17 §:ään myös siten, että viittaukset ammatillisia tutkintoja koskevaan valtakunnalliseen lainsäädäntöön poistettaisiin.

Pidettiin kuitenkin tärkeänä, että kansalaisuuslaissa viitattaisiin edelleenkin virallisen ammattitutkintojärjestelmän tutkintoihin. Tällä tavoin voitaisiin myös pitää kiinni siitä voimassa olevan kansalaisuuslain lähtökohdasta, jonka mukaan todistusten soveltumista kielitaidon osoittamiseen ei tarvitsisi selvittää erikseen. Kansalaisuuslain 17 §:n on tarkoitus sisältää tyhjentävä luettelo niistä tavoista, joilla voi osoittaa kansalaisuutta varten vaadittavan tyydyttävän kielitaidon. Tutkintojärjestelmän ulkopuolisten ammattikoulutusten sisältö ja laajuus voivat vaihdella, ja joistakin tutkinnoista voisi saada todistuksen ilman tyydyttävää suomen tai ruotsin kielen taitoa. Sen vuoksi päätettiin säilyttää viittaukset ammatillista koulutusta koskevaan lainsäädäntöön.

LUONNOS

Tässä esityksessä ehdotetaan esiselvityksen ja siitä saadun lausuntopalautteen pohjalta, että kielitaidon voisi osoittaa myös todistuksella hakijalle myönnetystä auktorisoidun tai virallisen kääntäjän oikeudesta tai hänen merkitsemisestään oikeustulkirekisteriin. Vaihtoehtona olisi kuitenkin myös se, että auktorisoitua ja virallista kääntäjää sekä oikeustulkkia ei jatkossakaan mainittaisi kielitaidon osoittamisen tavoissa. Auktorisoidulta ja viralliselta kääntäjältä sekä rekisteröidyltä oikeustulkilta edellytetään sellaista kielitaitoa, joka ylittää selvästi kansalaisuutta varten vaadittavan tyydyttävän kielitaidon. Kielitaidon osoittamisen tapoihin ei välttämättä ole tarpeen lisätä erittäin hyvää kielitaitoa osoittavia pätevyyskriteerejä. Oikeustulkilta vaaditaan esimerkiksi erikoisammattitutkintoa, joka sisältyy jo kansalaisuuslaissa olevaan luetteloon. Mahdollisuudet kielitaidon osoittamiseen eivät välttämättä käytännössä juurikaan lisäänty, koska erittäin hyvän kielitaidon hankkineet pystyvät osoittamaan kielitaitonsa myös nykyisillä tavoilla. Auktorisoitua ja virallista kääntäjää sekä oikeustulkkia koskevaa lisäystä puoltaa silti se, että tällaisen pätevyyden hankkineelta henkilöltä ei ole aihetta edellyttää erikseen tyydyttävän kielitaidon osoittamista esimerkiksi yleisellä kielitutkinnolla.

Eselvityksessä tarkasteltiin myös sitä, voisiko ruotsin kielen taidon osoittaa mahdollisesti Ruotsissa suoritetuilla opinnoilla, kuten peruskoululla tai sitä ylemmillä oppimäärillä tai tutkinnoilla. Ruotsin koulutusjärjestelmä ei kuitenkaan vastaa kaikin osin Suomen järjestelmää. Ruotsissa annettujen todistusten arviointi saattaisi siksi edellyttää lisäselvitystä, mikä olisi ristiriidassa sen kanssa, että kansalaisuuslain 17 §:ssä pyritään säätämään kielitaidon osoittamisen tavoista tyhjentävästi. Tilastojen perusteella arvioitiin myös, että tarve kielitaidon osoittamiseen Ruotsissa suoritetuilla opinnoilla saattaa olla melko pieni, sillä Ruotsin kansalaiset ovat hakenneet Suomen kansalaisuutta useimmiten Pohjoismaan kansalaisille tarkoitettussa ilmoitusmenettelyssä, jossa kielitaitoa ei tarvitse osoittaa.

Eselvityksestä saadun lausuntopalautteen perusteella arvioitiin myös, voitaisiinko kansalaisuutta hakevien kuulovammaisten henkilöiden tilannetta selkeyttää kansalaisuuslakia muuttamalla. Selvitettiin, miten viittomakieli voitaisiin ottaa paremmin huomioon kielitaidon osoittamisen tavoissa. Viittomakielen taitoa ei voi vielä osoittaa yleisellä kielitutkinnolla, mutta käytännössä Kuurojen liitto ry:n arvioon perustuva todistus on hyväksytty osoitukseksi viittomakielen taidosta. Viittomakielen taidon osoittamisessa ei ilmennyt sellaisia ongelmia, jotka edellyttäisivät muutoksia kansalaisuuslakiin.

Selvitettiin myös, tarvittaisiinko kansalaisuuslakiin muutoksia, jotta kielitaidon voisi joissakin tilanteissa osoittaa ilman ääniaineistoa suoritettulla yleisellä kielitutkinnolla, toisin sanoen kirjoittamisen ja tekstin ymmärtämisen osakokeilla. Tällainen mahdollisuus on tarpeen esimerkiksi sen vuoksi, että aikuisena kuulovamman saaneella tai kuuroutuneella henkilöllä ei välttämättä ole kokemusta viittomakielestä. Käytännössä kielitaitoa ei ole voinut yleensä osoittaa kirjallisten osakokeiden yhdistelmällä, koska kielitaitoedellytykseen kuuluu myös suomen tai ruotsin kielen suullinen taito. Kielitaitoedellytyksestä voidaan kuitenkin kansalaisuuslain mukaan poiketa esimerkiksi kuulovamman perusteella.

Voimassa olevat säännökset mahdollistavat poikkeamisen erilaisissa tilanteissa, joissa hakija ei pysty terveydentilansa taikka aisti- tai puhevamman vuoksi täyttämään kielitaitoedellytystä. Kielitaitoedellytyksestä voidaan käytännössä poiketa hakijan esittämän selvityksen perusteella joko kokonaan tai siltä osin kuin hän ei pysty täyttämään kielitaitoedellytystä, esimerkiksi suullisen taidon osalta. Poikkeamista harkittaessa hakijan tilannetta arvioidaan kokonaisuutena, jolloin voidaan ottaa huomioon myös esimerkiksi kuulovamman vaikutus kielen oppimiseen.

Päädyttiin siihen, että voimassa oleva kansalaisuuslaki mahdollistaa kielitaidon osoittamisen myös ilman ääniaineistoa suoritettulla yleisellä kielitutkinnolla, jos hakija ei pysty esimerkiksi kuulovamman vuoksi täyttämään kielitaitoedellytystä suullisen taidon osalta. Vaatimuksista

LUONNOS

voidaan poiketa siltä osin kuin hakija ei pysty aisti- tai puhevammansa vuoksi täyttämään niitä. On tärkeää, että säännökset mahdollistavat jatkossakin poikkeamisen tarvittavilla tavoilla erilaisissa tilanteissa, joissa henkilö ei esimerkiksi aistivammansa vuoksi pysty täyttämään kieli-taitoedellytystä. Esimerkiksi aikuisena näkövammaan saaneen henkilön tapauksessa voi olla perusteita poiketa kielitaitoedellytyksestä kokonaan tai kirjallisen taidon osalta.

Esiselvityksestä saadun lausuntopalautteen perusteella arvioitiin lisäksi sitä, tarvittaisiinko luku- ja kirjoitustaidottomuutta koskevasta todistuksesta tarkempia säännöksiä ja olisiko laissa määriteltävä tarkemmin todistuksen sisältö, todistuksen saamisen edellytykset ja lausunnon antaja. Kansalaisuuslain 18 b §:n mukaan luku- ja kirjoitustaidottomuus osoitetaan hakijan suomen tai ruotsin kielen opettajan antamalla todistuksella. Korkein hallinto-oikeus on ratkaisukäytännössään painottanut hakijan oman opettajan antaman todistuksen merkitystä. Selvänä lähtökohtana on siten se, että todistuksen luku- ja kirjoitustaidottomuudesta voi antaa hakijan oma opettaja. Lain sanamuodon ja oikeuskäytännön perusteella katsottiin, että kansalaisuuslain säännöksiä ei ole tarpeen tarkentaa tältä osin.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Kansalaisuuslain säädöshuollollisia muutostarpeita koskevassa esiselvityksessä tarkasteltiin mm. lapsen kansalaisuuden periytymistä muissa Pohjoismaissa sekä eräissä maissa käytettyjä tapoja kansalaisuutta varten vaadittavan asumisajan laskemiseen ja varsinkin ulkomaanmatkojen huomioon ottamiseen. Alla on lyhyesti keskeisiä havaintoja tästä vertailusta.

Ruotsi

Ruotsin kansalaiselle syntyvä lapsi saa Ruotsin kansalaisuuden suoraan lain nojalla. Lapsi saa Ruotsin kansalaisuuden, jos jompikumpi hänen vanhemmistaan on Ruotsin kansalainen. Lapsen syntymäpaikalla ei ole tällaisessa tilanteessa merkitystä. Lapsi saa vanhemmaltaan Ruotsin kansalaisuuden myös siinä tapauksessa, että vanhempi on kuollut ennen lapsen syntymää mutta oli kuollessaan Ruotsin kansalainen.

Ennen vuoden 2015 huhtikuussa voimaan tullutta lainmuutosta lapsi ei kaikissa tilanteissa saanut Ruotsin kansalaisuutta isältään suoraan lain nojalla. Tällaisia tapauksia varten on käytössä ilmoitusmenettely, jossa lapsi saa Ruotsin kansalaisuuden isänsä tekemän kansalaisuusilmoituksen perusteella. Kansalaisuusilmoitusta ei kuitenkaan tarvita, jos lapsen vanhemmat menevät keskenään avioliittoon.

Adoptoitaessa alle 12-vuotias lapsi saa Ruotsin kansalaisuuden suoraan lain nojalla, jos hänet adoptoi Ruotsin kansalainen ja adoptio on Ruotsissa pätevä. Jos lapsi adoptoidaan hänen täytettyään 12 vuotta, hän voi saada Ruotsin kansalaisuuden hakemuksen perusteella.

Ruotsin kansalaisuuden saaminen hakemuksen perusteella edellyttää yleensä viiden vuoden asumisaikaa. Ulkomaanmatkoja saa olla yhden vuoden aikana yhteensä enintään kuusi viikkoa. Pidempi aika ulkomailla yleensä vähennetään asumisajasta. Asumisajasta poiketaan kuitenkin esimerkiksi sillä perusteella, että kyseessä on ruotsalaisessa aluksessa työskentelevä henkilö, joka on kirjoilla Ruotsissa, tai ruotsalaisen yrityksen lähetetty työntekijä, joka on aiemmin asunut Ruotsissa.

LUONNOS

Norja

Lapsi saa Norjan kansalaisuuden suoraan lain nojalla, jos hänen vanhempansa tai adoptiovanhempansa on Norjan kansalainen. Lapsi saa syntyessään Norjan kansalaisuuden, jos hänen äitinsä tai isänsä on Norjan kansalainen. Lapsen syntymämaalla tai vanhempien avioliitolla ei ole tällaisessa tilanteessa merkitystä. Sijaissynnytystä varten ei ole omia säännöksiä, ja Norjan kansalaisuuden saaminen edellyttää sitä, että lapsen vanhemmaksi vahvistetaan Norjan kansalainen. Adoptoitaessa lapsi eli alle 18-vuotias henkilö saa Norjan kansalaisuuden, jos hänet adoptoi Norjan kansalainen ja adoptio on Norjassa pätevä.

Ennen vuoden 2006 syyskuussa voimaantulleita lainmuutoksia lapsi ei saanut Norjan kansalaisuutta kaikissa tilanteissa vanhemmaltaan tai adoptiovanhemmaltaan suoraan lain nojalla. Jos ennen lainmuutosten voimaantuloa syntynyt tai adoptoitu lapsi ei ole saanut Norjan kansalaisuutta, hän saa sen kansalaisuusilmoituksen perusteella.

Tanska

Lapsi saa syntyessään Tanskan kansalaisuuden suoraan lain nojalla, jos hänen isänsä, äitinsä tai kanssaäitinsä (*medmoderen*) on Tanskan kansalainen.

Ennen vuoden 2014 heinäkuussa voimaantullutta lainmuutosta lapsi ei saanut kaikissa tilanteissa vanhemmaltaan Tanskan kansalaisuutta suoraan lain nojalla. Jos lapsi ei ole saanut Tanskan kansalaisuutta syntyessään ja vain hänen isänsä on Tanskan kansalainen, hän saa Tanskan kansalaisuuden vanhempiensa solmiessa avioliiton keskenään. Lapsi voi saada kansalaisuuden myös hakemuksen perusteella ilman, että hänen tarvitsee täyttää yleisiä kansalaisuuden saamisen edellytyksiä.

Adoptoitaessa alle 12-vuotias lapsi saa Tanskan kansalaisuuden suoraan lain nojalla, jos hänen adoptiovanhempansa on Tanskan kansalainen ja adoptio on Tanskassa pätevä. Jos lapsi ei saa Tanskan kansalaisuutta suoraan lain nojalla adoption perusteella, hän voi saada kansalaisuuden hakemuksen perusteella.

Islanti

Vuoden 2019 alusta lukien lapsi on saanut Islannin kansalaisuuden, jos hänen äidillään tai isällään on Islannin kansalaisuus. Vanhempien ei edellytetä olevan avioliitossa lapsen syntyessä. Islannin kansalaisen adoptoima lapsi saa Islannin kansalaisuuden, jos Islanti hyväksyy adoption.

Belgia

Belgian kansalaisuuden saaminen edellyttää yleensä viiden vuoden laillista oleskelua Belgiassa. Asumisajan on oltava keskeytyksetön, mutta tilapäiset poissaolot eivät katkaise asumisaikaa. Ulkomaanmatkan pituus saa olla enintään kuusi kuukautta. Matkojen yhteispituus ei saa ylittää viidesosaa vaaditusta asumisajasta. Esimerkiksi viiden vuoden asumisajasta saa olla ulkomailla yhteensä enintään vuoden. Hallinnollinen keskeytys eli oleskelukortin uusiminen myöhässä ei vaikuta asumisaikaan.

Yhdistynyt kuningaskunta

Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisuuden saamista varten vaadittava asumisaika on yleensä viisi vuotta ennen hakemuksen jättämistä. Viimeisten 12 kuukauden aikana on saanut olla enintään 90 ulkomailla oleskeltua päivää. Koko viiden vuoden asumisaikana on saanut olla enintään

LUONNOS

450 ulkomailla oleskeltua päivää. Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisen puolisolta vaadittava asumisaika on kolme vuotta ennen hakemuksen jättämistä, ja sen aikana on saanut olla enintään 270 ulkomailla oleskeltua päivää. Ulkomailla oleskeltua aikaa voidaan kuitenkin sallia näitä enimmäismääriä enemmän, jos hakija täyttää kaikki muut edellytykset ja hänellä on maahan kiinteät perhe- ja muut siteet. Pidemmistä poissaoloista voi myös seurata pidemmän asuminen vaatimus. Lisäksi huomiota kiinnitetään poissaolojen syyhyn, esimerkiksi siihen, ovatko matkat johtuneet Yhdistyneeseen kuningaskuntaan liittyvästä työstä.

Kanada

Kanadan kansalaisuutta varten vaadittava asumisaika on kolme vuotta hakemuksen jättämistä edeltäneiden viiden vuoden aikana. Kanadan kansalaisuuden saaminen edellyttää vähintään 1095 päivän fyysistä oleskelua maassa tuona aikana. Eräät Kanadan valtion palveluksessa ulkomailla olleet ja heidän perheenjäsenensä voivat laskea mukaan myös ulkomailla oleskeltua aikaa.

6 Lausuntopalaute

7 Säännöskohtaiset perustelut

2 §. Määritelmät. Pykälässä säädetään tietyistä kansalaisuuslaissa käytetyistä määritelmistä. Pykälän 3 kohdassa on tahtomattaan kansalaisuudettoman määritelmä ja sen 4 kohdassa on tahtomattaan kansalaisuudettoman määritelmä. Kansalaisuudettomuuden määritelmää ehdotetaan muutettavaksi siten, että laissa olisi vain yksi kansalaisuudettomuuden määritelmä. Valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen mukaan valtiottomalla eli kansalaisuudettomalla tarkoitetaan henkilöä, jota mikään valtio ei lainsäädäntönsä perusteella pidä kansalaisenaan. Pykälän 3 kohtaa muutettaisiin siten, että siinä säädettäisiin, että kansalaisuudettomalla tarkoitetaan henkilöä, jolla ei ole minkään valtion kansalaisuutta. Pykälän 4 kohta ehdotetaan kumottavaksi. Samalla kun kansalaisuudettomuuden määritelmää muutetaan, olisi muutettava myös lain 20 §:ä, jossa käytetään käsitettä tahtomattaan kansalaisuudeton.

Pykälän 7 kohdassa olevaa lapsen määritelmää ehdotetaan muutettavaksi siten, että lapsella tarkoitettaisiin alle 18-vuotiasta henkilöä. Kohdasta poistettaisiin viittaus siihen, että kyse on naimattomasta henkilöstä. Uusi lapsen määritelmä vastaisi lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja kansalaisuusyleissopimuksen määritelmiä. Määritelmän muutos vastaisi myös sitä, mitä laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta säädetään lapsen huollon päättymisestä. Kansalaisuuslain lapsen määritelmän muutoksella olisi vaikutusta myös muihin kansalaisuuslain kohtiin, joissa on oletuksena se, että täysi-ikäiseksi voi tulla avioitumalla alle 18-vuotiaana. Samalla, kun lapsen määritelmää muutettaisiin, ehdotetaan tässä esityksessä muutettavaksi myös lain 13 ja 25 §:ää, joissa määritelmällä on merkitystä. Muutos otettaisiin huomioon myös lapsen kansalaisuusilmoitukseen liittyvässä siirtymäsäännöksessä.

6 §. Selvitetty henkilöllisyys. Pykälässä säädetään Suomen kansalaisuuden myöntämisen edellytyksenä olevasta selvitetystä henkilöllisyydestä. Kyse on kansalaisuuden saamisen perusedellytyksestä. Kansalaisuuden saamisen varsinaisia edellytyksiä ei tutkita, jos henkilöllisyys on epäselvä.

Henkilöllisyydestä ei välttämättä edellytetä asiakirjanäyttöä. Asiakirjanäytön edellyttäminen voi olla kohtuutonta esimerkiksi pakolaisen aseman saaneilta. Asiakirjanäytöllä ei niin ikään

LUONNOS

ole merkitystä, jos jonkin valtion antamia asiakirjoja ei lähtökohtaisesti pidetä luotettavina tai jos valtiolta puuttuu toimivaltainen taho, joka voi pätevästi antaa henkilöä koskevia asiakirjoja.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisukäytännön perusteella vastaamaan nykyistä oikeustilaa. Selvitetyt henkilöllisyyden arviointi perustuu nykyisessä oikeustilassa vahvasti kokonaisharkinnalle (KHO:2018:99; KHO:2014:106; KHO:2014:105). Ratkaisu tehdään henkilöstä kokonaisuudessaan olemassa olevien tietojen perusteella (KHO:2021:4). Luotettavuuden arviointi koskee myös asiakirjanäyttöä. Arvioinnissa on kiinnitetty huomiota huomioon passin myöntämisestä saatuun selvitykseen ja siihen, että esitettyjen asiakirjojen sisältämät tiedot poikkesivat toisistaan (KHO:2014:105). Henkilöllisyyttä ei pidetty selvitetynä, kun hakija oli esittänyt henkilöllisyytensä osoittamiseksi asiakirjoja, jotka Keskusrikospoliisin rikostekninen laboratorio oli todennut väärennetyiksi (12.10.2017/5052).

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä mainittaisiin henkilöllisyyden luotettavuuden arvioinnin olevan kokonaisharkintaa. Kokonaisharkinnassa voidaan ottaa huomioon esimerkiksi oleskelulupa-asian yhteydessä mahdollisesti tehty oikeuslääketieteellinen tutkimus iän selvittämiseksi. Oikeuslääketieteellisellä tutkimuksella ei kuitenkaan voida saada tarkkaa tietoa eikä edes täysin luotettavaa arviota hakijan iästä. Henkilöllisyyttä voitaisiin siten pitää epäselvänä oikeuslääketieteellisen tutkimuksen perusteella vain, jos hakijan ilmoittama ikä olisi huomattavassa ristiriidassa tutkimuksen perusteella arvioidun iän kanssa ja ero olisi selvästi yli tutkimukseen liittyvän vaihteluvälin ja virhemarginaalin. Kokonaisharkinnassa on myös otettava huomioon esimerkiksi se, että kansainvälistä suojelua saaneen henkilön pako-matka on saattanut olla mahdollinen vain väärennetyillä asiakirjoilla. Henkilöllisyyttä ei siten voitaisi pitää epäselvänä pelkästään sillä perusteella, että Suomesta turvapaikkaa hakeneella henkilöllä on maahan tullessaan ollut hallussaan väärennety matkustusasiakirja.

Lisäksi 2 momentin sanamuotoa tarkennettaisiin siten, selvitystä henkilöllisyydestä voidaan esittää luotettavana pidettävällä asiakirjanäytöllä.

Sääntelyn selkeyttämiseksi ehdotetaan myös, että 14 §:n 2 momentissa olevat säännökset kokonaisharkinnassa huomioon otettavista seikoista siirrettäisiin 6 §:n 2 momenttiin. Tällaisia seikoja ovat hakijan aloitteellisuus henkilöllisyytensä selvittämiseksi, samoin kuin se, että alaikäisen henkilöllisyys on ollut selvittämättä hänen huoltajastaan johtuvasta syystä tai muusta hänestä riippumattomasta syystä. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan siten lisättäväksi, että kokonaisharkinnassa otettaisiin huomioon myös hakijan aloitteellisuus henkilöllisyytensä selvittämisessä ja se, onko alle 18-vuotiaan henkilöllisyys ollut selvittämättä hänen huoltajastaan johtuvasta syystä tai muusta hänestä riippumattomasta syystä.

Pykälän 3 momentissa säädetään kymmenen vuoden määräajasta, jonka perusteella henkilöllisyyttä pidetään selvitetynä, vaikka hakija olisi aiemmin esiintynyt useammalla kuin yhdellä henkilöllisyydellä. Ajan kulumisen ja esiintyminen yhdellä henkilöllisyydellä osoittavat käydettyltä henkilöllisyydeltä tiettyä pysyvyyttä ja todennäköisyyttä. Hakijalla ei kymmenen vuoden määräaikana ole aktiivista velvollisuutta selvittää henkilöllisyyttään esimerkiksi kansallisella passilla, vaan kyseessä on hakijalle kuuluva viimesijainen keino osoittaa henkilöllisyytensä pysyvyyttä (KHO:2021:30). Määräaika alkaa kulua siitä, kun henkilötiedot on merkitty väestötietojärjestelmään (19.8.2016/3437).

Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan määräaika sovelletaan myös muissa sellaisissa tilanteissa, joissa henkilöllisyyttä ei voida kokonaisharkinnan perusteella pitää luotettavasti selvitetynä. Henkilöllisyyttä ei pidetty selvitetynä ilman kymmenen vuoden määräajan kulumista, kun

LUONNOS

hakijan kertoma ikä oli huomattavassa ristiriidassa oikeuslääketieteelliseen tutkimukseen perustuvan arvion kanssa (KHO:2018:99). Henkilöllisyyttä ei niin ikään pidetty selvitettyä ilman kymmenen vuoden määräajan kulumista, kun hakija oli esittänyt henkilöllisyytensä tueksi väärrennettyjä asiakirjoja (12.10.2017/5052).

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kymmenen vuoden määräaika sovellettaisiin myös silloin, kun henkilöllisyydestä esitettyä selvitystä ei muutoin pidetä kokonaisharkinnan perusteella luotettavana. Lisäksi lainkohtaa täsmennettäisiin niin, että kymmenen vuoden määräaika laskettaisiin siitä ajankohdasta, jolloin henkilötiedot on merkitty väestötietojärjestelmään.

9 §. Lapsi. Pykälässä säädetään lapsen kansalaisuuden saamisesta syntymän perusteella. Lapsi saa kansalaisuuden tietyin edellytyksin suoraan lain nojalla äidiltään tai isältään, joka on Suomen kansalainen. Silloin, kun lapsi ei voi saada kansalaisuutta tämän pykälän nojalla, hän voi saada sen 26 §:n perusteella kansalaisuusilmoituksesta tai 11 §:n perusteella vanhempiensa avioituessa.

Kansalaisuuslain 9 §:n 1 momentin mukaan lapsi saa syntyessään Suomen kansalaisuuden, kun hänen äitinsä tai isänsä on Suomen kansalainen. Kansalaisuuden periytyminen isältä edellyttää kuitenkin joko sitä, että isä on avioliitossa lapsen äidin kanssa tai sitä, että lapsi syntyy Suomessa ja miehen isyys lapseen vahvistetaan. Lapsi saa Suomen kansalaisuuden näillä edellytyksillä myös siinä tapauksessa, että isä on kuollut, mutta oli kuollessaan Suomen kansalainen.

Pykälän 3 momentissa säädetään tilanteesta, jossa lapsella on äitiyslain nojalla kaksi äitiä. Lapsen synnyttäneeseen äitiin sovelletaan, mitä 1 momentissa säädetään äidistä. Äitiyslain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun vahvistettuun äitiin sovelletaan puolestaan, mitä 1 momentissa säädetään vahvistetusta isästä.

Lapsi saa siten syntyessään Suomen kansalaisuuden periytymisperiaatteen perusteella, jos hänet synnyttänyt äiti on Suomen kansalainen tai jos hän on aviolapsi ja hänen isänsä on Suomen kansalainen. Lapsi ei sen sijaan aina peri Suomen kansalaisuutta vahvistetulta isältään eikä vahvistetulta äidiltään.

Kansalaisuuslain 26 §:n mukaan ulkomaalainen, joka ei saa 9 §:n nojalla Suomen kansalaisuutta, saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hänen syntyessään isä tai äitiyslain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti oli Suomen kansalainen. Pykälän 1 kohta koskee tilannetta, jossa lapsi syntyy Suomessa ja isyys tai äitiys vahvistetaan vasta hänen täytettyään 18 vuotta. Aviointuminen alle 18 vuoden ikäisenä rinnastetaan kohdassa 18 vuoden täyttämiseen. Pykälän 2 kohta koskee puolestaan tilannetta, jossa lapsi syntyy Suomen ulkopuolella ja isyys tai äitiys on vahvistettu. Hallituksen esityksen (HE 235/2002 vp) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan 26 § täydentää 9 §:n säännöksiä kattaen ulkomailla avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset sekä henkilöt, jotka olisivat täysivaltaisia isyyden tultua vahvistetuksi.

Digi- ja väestötietovirasto voi tarvittaessa pyytää Maahanmuuttovirastolta lausuntoa väestötietojärjestelmään merkittävistä tiedoista. Tästä säädetään väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetussa laissa, jonka 19 § koskee järjestelmän tietojen luotettavuuden varmistamista. Jos väestötietojärjestelmään talletettavaksi ilmoitettu tieto perustuu ulkomaiseen asiakirjaan, se voidaan 1 momentin mukaan tallettaa väestötietojärjestelmään julkisesti luotettavana tietona vain tietyin edellytyksin. Pykälän 2 momentin mukaan Digi- ja väestötietovirasto voi tarvittaessa pyytää ulkoministeriön, Maahanmuuttoviraston tai poliisiviranomaisen lausunnon asiakirjan aitoudesta ja luotettavuudesta.

LUONNOS

Kansalaisuuslain 9 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että Suomen kansalaiselle syntyvä lapsi saisi aina Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla. Lapsi saisi syntyessään Suomen kansalaisuuden, jos hänen äitinsä tai isänsä olisi Suomen kansalainen. Lapsi saisi Suomen kansalaisuuden myös siinä tapauksessa, että äiti tai isä olisi kuollut mutta olisi kuollessaan ollut Suomen kansalainen. Muutos vähentäisi vanhempien avioliiton merkitystä lapsen kansalaisuuden saamiselle. Voimassa olevan lain 26 §:n mukainen ilmoitusmenettely säilytettäisiin siirtymäsäännöksissä, ja se koskisi ennen lainmuutoksen voimaantuloa syntyneitä henkilöitä.

Kun 9 §:ää muutettaisiin siten, että Suomen kansalaiselle syntyvä lapsi saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla, myös 11 §:n merkitys vähenisi. Kyseinen pykälä koskee lapsen äidin ja isän solmiman avioliiton vaikutusta lapsen kansalaisuuteen. Pykälän 1 momentin mukaan lapsi, joka ei saa Suomen kansalaisuutta 9 §:n nojalla tai joka ei ole saanut Suomen kansalaisuutta ilmoituksesta, saa Suomen kansalaisuuden vanhempiensa keskinäisen avioliiton solmimisesta lukien, jos mies oli lapsen syntyessä ja on siitä lähtien ollut Suomen kansalainen ja miehen isyys lapseen on vahvistettu ennen avioliiton solmimista. Jos isyys kuitenkin vahvistetaan avioliiton solmimisen jälkeen ja isä on edelleen Suomen kansalainen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden 2 momentin mukaan vasta isyyden vahvistamispäivästä lukien. Jos isä on kuollut avioliiton solmimisen jälkeen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden isyyden vahvistamispäivästä lukien, jos isä oli kuollessaan Suomen kansalainen. Myös voimassa olevan 11 §:n mukainen kansalaisuuden saamisen tapa säilytettäisiin siirtymäsäännöksissä, ja se koskisi ennen lainmuutoksen voimaantuloa syntyneitä lapsia.

Äitiys ja isyys määräytyvät äitiyslain ja isyyslain (11/2015) mukaisesti. Äidillä tarkoitetaan siten paitsi lapsen synnyttäneitä henkilöitä, myös tämän lisäksi vahvistettua toista äitiä. Lapsi saisi Suomen kansalaisuuden myös siinä tapauksessa, että Suomessa tunnustettaisiin äitiyslain 45 §:n 3 momentin perusteella sellainen päätös, jolla Suomen kansalainen olisi jossakin toisessa valtiossa vahvistettu äidiksi lapsen synnyttäneen henkilön sijasta. Tällaisessa tilanteessa lapsen katsottaisiin saaneen Suomen kansalaisuuden takautuvasti syntymästään lukien.

Pykälän 3 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Momentissa olevat säännökset koskevat tilannetta, jossa lapsella on kaksi äitiä. Lapselle vahvistettu toinen äiti rinnastuu 2 kohdan mukaisesti vahvistettuun isään. Koska lapsi saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla myös vahvistetulta isältä tai äidiltä, ei tarvittaisi enää erillisiä säännöksiä sellaista tilannetta varten, jossa lapsella on äitiyslain nojalla kaksi äitiä.

10 §. Adoptiolapsi. Pykälässä säädetään adoptiolapsen kansalaisuuden saamisesta. Ulkomaalainen alle 12-vuotias lapsi, joka on adoptoitu ja jonka adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen, saa Suomen kansalaisuuden adoption perusteella siitä ajankohdasta lukien, jolloin adoptio on Suomessa pätevä. Alle 12-vuotias adoptiolapsi saa siten Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla, jos ainakin toinen hänen adoptiovanhemmistaan on Suomen kansalainen. Hallituksen esityksen (HE 235/2002 vp) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan säännöksen tarkoituksena on lasten oikeudellisen yhdenvertaisuuden parantaminen lähentämällä ottolapsen asemaa biologisen lapsen asemaan.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin 12 vuoden ikäraja ja alle 18-vuotias adoptiolapsi saisi sen perusteella Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla. Alle 18-vuotiaana adoptoitu lapsi, jolla ei ole Suomen kansalaisuutta, saisi Suomen kansalaisuuden adoption perusteella, jos hänen adoptiovanhemmistaan ainakin toinen olisi Suomen kansalainen. Kuten nykyisinkin, adoptiolapsi saisi Suomen kansalaisuuden siitä ajankohdasta lukien, jolloin adoptio on Suomessa pätevä.

LUONNOS

Jos lapsi on ennen adoptiota täyttänyt 12 vuotta, käytössä on nykyisin 27 §:n mukainen ilmoitusmenettely. Silloin lapsi saa Suomen kansalaisuuden kansalaisuusilmoituksen perusteella, jos adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen ja adoptio on Suomessa pätevä. Voimassa olevan 27 §:n mukainen ilmoitusmenettely säilytettäisiin siirtymäsäännöksissä, ja se koskisi niitä ennen lainmuutoksen voimaantuloa adoptoituja lapsia, joilla ei olisi Suomen kansalaisuutta ja jotka olisivat ennen adoptiota täyttäneet 12 vuotta.

11 §. Vanhempien avioliitto. Pykälässä säädetään siitä, milloin lapsi saa Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla vanhempiensa solmiessa avioliiton. Pykälän 1 momentin mukaan lapsi, joka ei saa Suomen kansalaisuutta 9 §:n nojalla tai joka ei ole saanut Suomen kansalaisuutta ilmoituksesta, saa Suomen kansalaisuuden vanhempiensa keskinäisen avioliiton solmimisesta lukien, jos mies oli lapsen syntyessä ja on siitä lähtien ollut Suomen kansalainen ja miehen isyys lapseen on vahvistettu ennen avioliiton solmimista. Jos isyys kuitenkin vahvistetaan avioliiton solmimisen jälkeen ja isä on edelleen Suomen kansalainen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden 2 momentin mukaan vasta isyyden vahvistamispäivästä lukien. Jos isä on kuollut avioliiton solmimisen jälkeen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden isyyden vahvistamispäivästä lukien, jos isä oli kuollessaan Suomen kansalainen.

Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Tässä esityksessä ehdotetaan 9 §:ää muutettavaksi siten, että Suomen kansalaiselle syntyvä lapsi saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla eikä vanhempien avioliitolla olisi enää vaikutusta lapsen kansalaisuuden saamiseen. Ehdotettu muutos koskisi sen voimaan tultua syntyneitä lapsia. Voimassa olevan 11 §:n mukainen kansalaisuuden saamisen tapa säilytettäisiin siirtymäsäännöksissä. Ennen ehdotetun muutoksen voimaantuloa Suomen kansalaiselle syntynyt lapsi eli alle 18-vuotias henkilö voisi siten edelleenkin saada Suomen kansalaisuuden vanhempiensa solmiman avioliiton perusteella.

13 §. Kansalaistamisen yleiset edellytykset. Kansalaisuuslain 13 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan kansalaistamisen yleisiin edellytyksiin kuuluu se, että henkilö on täyttänyt 18 vuotta tai sitä ennen avioitunut. Vain henkilö, joka täyttää tämän edellytyksen, voi itse hakea kansalaisuutta. Koska lapsen määritelmää lain 2 §:ssä ehdotetaan tässä hallituksen esityksessä muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin viittaus naimattomuuteen, myös 13 §:n 1 momentin 1 kohta ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin viittaus avioitumiseen ennen 18 vuoden ikää. Momentissa säädettäisiin siis, että yhtenä edellytyksenä kansalaisuuden saamiselle on, että hakija on täyttänyt 18 vuotta.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa säädetään asumisaikaedellytyksestä. Hakijan kansalaistamisen yhtenä edellytyksenä on nykyisin se, että hakemusta ratkaistaessa hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet viisi vuotta keskeytyksettä (yhtäjaksoinen asumisaika) tai seitsemän vuotta 15 ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä (kerätty asumisaika). Hakijan on siis hakemusta ratkaistaessa täytettävä joko yhtäjaksoinen tai kerätty asumisaika. Säännökset siitä, kumpaa asumisaikaa sovelletaan, sisältyvät nykyisin 16 §:ään.

Asumisaikaedellytystä koskevia säännöksiä esitetään tässä hallituksen esityksessä muutettaviksi siten, että niitä yksinkertaistettaisiin nykyiseen verrattuna. Kansalaisuuden myöntäminen hakemuksen perusteella edellyttäisi jatkossakin sitä, että hakija täyttää ratkaisuhetkellä mm. asumisaikaedellytyksen. Yleisenä asumisaikaedellytyksenä olisi samaan tapaan kuin nykyisin se, että hakijalla on ollut varsinainen asunto ja koti Suomessa viimeksi kuluneiden viiden vuoden ajan. Jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan kuitenkin luovuttaisiin. Säännökset asumisaikana sallittavista ulkomaanmatkoista olisivat 16 §:ssä. Asumisaikaedellytyksen muuttaminen ja kerätystä asumisajasta luopuminen vaikuttaisi myös asumisajasta poikkeamista koskeviin säännöksiin (18 §, 18 a §, 20 - 22 §, 23 § 2 mom. ja 24 § 3 mom.).

LUONNOS

Pykälän 1 momentin 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että a ja b alakohtiin sisältyvä jaottelu yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan poistettaisiin. Asumisaikaedellytyksenä olisi se, että ulkomaalaisen varsinainen asunto ja koti olisi ollut Suomessa viimeksi kuluneiden viiden vuoden ajan. Samalla tehtäisiin kielellinen muutos, jolla selkeytettäisiin säännöksen sanamuotoa. Ei olisi tarpeen edellyttää erikseen, että varsinainen asunto ja koti on hakemusta ratkaistaessa Suomessa, koska tämä sisältyy käytännössä myös siihen, että varsinainen asunto ja koti on hakemusta ratkaistaessa ollut Suomessa viimeksi kuluneet viisi vuotta. Kuten ennenkin, asumisaikaedellytyksen olisi edelleenkin täyttyvä hakemusta ratkaistaessa ja tarkasteluajan kohtana olisi siten yhä päätöksentekohetki.

14 §. Asumisajan alkaminen. Pykälässä säädetään siitä, milloin kansalaisuuden saamiseen hyväksyttävän asumisajan katsotaan alkavan. Pykälän 2 momentissa säädetään asumisajan alkamisesta silloin, kun henkilöllisyys on ollut selvittämättä. Hyväksyttävä asumisaika alkaa tällöin vasta, kun hakija on esittänyt selvityksen henkilöllisyydestään. Tätä aikaisemmin oleskeltu aika tai osa siitä hyväksytään asumisaikaan, jos hakija on osoittanut aloitteellisuutta henkilöllisyyden selvittämiseksi, samoin kuin alaikäisenä oleskeltu aika tai osa siitä, jos henkilöllisyys on ollut selvittämättä huoltajasta johtuvasta syystä taikka muusta hakijasta riippumattomasta syystä.

Pykälän 2 momentti ehdotetaan kumottavaksi. KHO:n vuosikirjapäätöksen (KHO:2008:5) mukaan säännös asumisajan alkamisesta ei tullut sovellettavaksi, kun henkilöllisyyttä pidettiin selvitettyinä yksinomaan 6 §:n 3 momentissa säädettyjen edellytysten täytyttyä. Lain 14 §:n 2 momenttia ei ole käytännössä juurikaan sovellettu mainitun vuosikirjapäätöksen jälkeen. Säännökset ovat kuitenkin vaikuttaneet alaikäisten henkilöllisyyden arviointiin siten, että lasten henkilöllisyyttä ei ole pidetty epäselvänä, jos vanhemmat ovat antaneet heidän henkilöllisyydestään ristiriitaisia tietoja. Sääntelyn selkeyttämiseksi 14 §:n 2 momentissa olevat säännökset kokonaisuudessaan huomioon otettavista seikoista ehdotetaan siirrettäviksi selvitettyä henkilöllisyyttä koskevaan 6 §:ään.

15 §. Asumisaikaan hyväksyttävä oleskelu. Pykälän 1 momentissa säädetään perusteista, joilla tilapäisellä oleskeluluvalla oleskeltua aikaa otetaan mukaan asumisaikaa laskettaessa. Koska 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista yleistä asumisaikaedellytystä ehdotetaan muutettavaksi siten, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin, myös 15 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen 1 momentista poistettaisiin viittaus yhtäjaksoiseen asumisaikaan. Puolet tilapäisellä oleskeluluvalla oleskellusta ajasta otettaisiin siten huomioon asumisaikaa laskettaessa, jos hakija on ennen jatkuvan oleskeluluvan myöntämistä oleskellut Suomessa tilapäisellä oleskeluluvalla ja hän on oleskellut Suomessa jatkuvalla oleskeluluvalla vähintään vuoden välittömästi ennen hakemuksen ratkaisemista. Samalla 1 momentin viittaus 14 §:n 1 momentin 2 kohtaan muutettaisiin viittaukseksi 14 §:n 2 kohtaan, koska tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan 14 §:n 2 momentti kumottavaksi.

Pykälän 2 momentissa säädetään siitä, milloin myös ilman lupaa oleskeltua aikaa hyväksytään kansalaisuutta varten vaadittavaan asumisaikaan. Hallituksen esityksen (HE 80/2010 vp, s. 31) perustelujen mukaan säännöksen tarkoituksena on kohtuullistaa asumisaikaa silloin, kun hakijan toimintakyvyn katsotaan rajoittuneen ja hän on esimerkiksi laiminlyönyt uusia matkustusasiakirjansa tai oleskelulupansa. Hakijan iän, terveydentilan tai muun näihin verrattavan syyn perusteella myös ilman lupaa oleskeltu aika tai osa siitä hyväksytään asumisaikaan, jos sitä on hakijan kannalta pidettävä kohtuullisena.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen 2 momenttiin lisättäisiin täsmennys, josta ilmenisi, että lupakatkon aikana oleskeltu aika ei yleensä kerrytä asumisaikaa kansalaisuutta varten. Ilman lupaa oleskeltua aikaa hyväksyttäisiin asumisaikaan edelleenkin vain pykälässä mainituilla perusteilla. Jos mitään tällaisia syitä ei olisi ja hakija olisi laiminlyönyt oleskelulupansa

LUONNOS

uusimisen, ei kansalaisuutta varten vaadittavaa asumisaikaa kertyisi oleskelulupien väliin jäävänä aikana. Käytännössä esimerkiksi yhden kuukauden lupakatkosta seuraisi siten se, että kansalaisuutta varten vaadittava asumisaika täytyisi kuukauden myöhemmin. Mitä pidemmäksi katkos oleskelulupien välissä olisi muodostunut, sitä myöhemmin asumisaikaedellytys täytyisi. Jos lupakatko jäisi sen sijaan hyvin lyhyeksi, myös sen käytännön vaikutus asumisaikaedellytyksen täyttymiseen olisi pienempi. Kansalaisuuslain 13 §:n 1 momentin mukaisesti kansalaistamisen edellytysten on täytyttävä silloin, kun hakemus ratkaistaan.

16 §. Asumisaikaan sisältyvät ulkomaanmatkat. Pykälässä säädetään siitä, miten ulkomaanmatkat vaikuttavat asumisaikaedellytyksen täyttymiseen ja milloin sovelletaan kerättyä asumisaikaa. Pykälän nykyinen otsikko, yhtäjaksoisen asumisajan katkeaminen, viittaa yhtäjaksoista ja kerättyä asumisaikaa koskevaan jaotteluun, josta tässä esityksessä ehdotetaan luovuttavaksi.

Säännöksiä ulkomaamatkojen vaikutuksesta asumisaikaan esitetään yksinkertaistettaviksi. Pykälässä olisi jatkossakin säännökset siitä, miten paljon ulkomaanmatkoja kansalaistamisen edellytyksenä olevaan asumisaikaan voisi sisältyä. Koska 13 §:n 1 momentin 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin, ei 16 §:ssä enää tarvittaisi säännöksiä siitä, milloin sovelletaan yhtäjaksoista ja milloin kerättyä asumisaikaa.

Kansalaisuuslain nykyisten säännösten mukaan hakija voi olla ulkomailla lähes puolet siitä asumisajasta, joka on kansalaistamisen edellytyksenä. Viiden vuoden asumisaikana voi olla ulkomaanmatkoja yhteensä yli kaksi vuotta. Asumisaikaan saisi edelleenkin sisältyä vastaava määrä ulkomaanmatkoja kuin nykyisin, mutta ulkomailla oleskellun ajan jakautumisesta säädetäisiin nykyistä joustavammin. Tämä mahdollistaisi jatkossakin myös yksittäisen pidemmän, esimerkiksi työstä tai opiskelusta johtuvan jakson ulkomailla. Yksinkertaisemmassa sääntelyssä olisi siten aineksia myös nykyisestä kerätystä asumisajasta. Samalla tosiasiallisen Suomessa asumisen vaatimus säilyisi edelleenkin vahvana. Yli puolet asumisajasta olisi oltava fyysisesti Suomessa. Viimeksi kulunutta vuotta koskevilla vaatimuksilla pyrittäisiin varmistamaan, että hakija asuisi myös kansalaisuuden saamista edeltävän vuoden aikana tosiasiallisesti Suomessa.

Jotta asumisaikaedellytys täytyisi, viimeksi kuluneen eli hakemuksen ratkaisuhetkeä välittömästi edeltävän vuoden aikana voisi olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan. Koko viiden vuoden asumisaikana eli viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana matkoja voisi olla yhteensä enintään 750 vuorokauden ajan. Jos asumisaikaedellytyksestä poikettaisiin siten, että sovellettaisiin neljän vuoden asumisaikaa, matkoja voisi olla viimeksi kuluneiden neljän vuoden aikana yhteensä enintään 600 vuorokauden ajan. Jos taas asumisajasta poikettaisiin siten, että sovellettaisiin kahden vuoden asumisaikaa, matkoja voisi olla viimeksi kuluneiden kahden vuoden aikana yhteensä enintään 300 vuorokauden ajan.

Ehdotettavat matkoja koskevat säännökset olisivat perusajatuksiltaan pitkälti linjassa myös pysyvää oleskelulupaa koskevan ulkomaalaislain 56 §:n sekä unionin kansalaisen ja tämän perheenjäsenen pysyvää oleskelua koskevan 161 g §:n kanssa. Pysyvän oleskeluluvan osalta lähtökohtana on se, että Suomessa oleskelua on vähintään puolet oleskeluluvan voimassaoloajasta. Unionin kansalaisen ja tämän perheenjäsenen oikeus pysyvään oleskeluun edellyttää puolestaan lähtökohtaisesti sitä, että matkat Suomen ulkopuolelle eivät ylitä vuosittain kuutta kuukautta. Näiden ulkomaalaislain säännösten mukaan myös poissaolojen syihin kiinnitetään huomiota ja myös pidemmät poissaolot ovat mahdollisia.

Kansalaistamisen edellytyksenä oleva asumisaika ei täytyisi, jos ulkomaanmatkojen yhteismäärä ylittäisi ehdotettavat enimmäismäärät. Tarkasteluajankohtana olisi kansalaisuuslain 13

LUONNOS

§:n 1 momentin mukaisesti hakemuksen ratkaisuhetki. Lähtökohtana olisi se, että pykälässä tarkoitetuiksi ulkomaanmatkoiksi laskettaisiin kaikki Suomen ulkopuolella oleskelu sen tarkoituksesta riippumatta. Asumisajasta voitaisiin kuitenkin edelleenkin poiketa yksittäisessä tapauksessa 18 §:n mukaisesti. Harkittaessa asumisaikaedellytyksestä poikkeamista voitaisiin kiinnittää huomiota myös esimerkiksi matkojen syihin.

Lain 16 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että hakijalla saisi hakemuksen ratkaisemista edeltävän vuoden aikana olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan. Viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana hakijalla saisi olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 750 vuorokauden ajan. Jos asumisaikaedellytyksestä poikettaisiin siten, että sovellettaisiin neljän vuoden asumisaikaa, hakijalla saisi viimeksi kuluneiden neljän vuoden aikana olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 600 vuorokauden ajan. Jos asumisaikaedellytyksestä poikettaisiin siten, että sovellettaisiin kahden vuoden asumisaikaa, hakijalla saisi viimeksi kuluneiden kahden vuoden aikana olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 300 vuorokauden ajan. Myös silloin, kun sovellettaisiin neljän tai kahden vuoden asumisaikaa, ulkomaanmatkoja saisi olla viimeksi kuluneen vuoden aikana yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan.

Pykälän otsikkoa ehdotetaan samalla muutettavaksi siten, että siitä ilmenee pykälän koskevan ulkomaanmatkoja, joita asumisaikaan voi sisältyä.

17 §. Kielitaidon osoittaminen. Pykälässä on luettelo tavoista, joilla kansalaisuutta varten vaadittavan tyydyttävän kielitaidon voi osoittaa. Pykälän 6 ja 7 kohtien mukaan kielitaito voidaan osoittaa suomeksi tai ruotsiksi suoritettulla ammatillisella tutkinnolla. Pykälän 6 kohdassa on viitattu ammatillisesta peruskoulutuksesta annettuun lakiin (630/1998) ja 7 kohdassa ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin (631/1998). Nämä lait on kumottu ammatillisesta koulutuksesta annetulla lailla (531/2017), minkä vuoksi kohdissa olevia lakiviittauksia on tarpeen päivittää. Kohtia täsmennettäisiin lisäksi siten, että niissä otettaisiin huomioon myös Ahvenanmaalla suoritettut ammatilliset tutkinnot. Mainitut valtakunnalliset ammatillista koulutusta koskevat lait eivät kata Ahvenanmaalla suoritettua ammatillista koulutusta, josta säädetään lukiokoulutuksesta annetussa maakuntalaissa (Ålands författningssamling 2011:13). Pykälän 6 ja 7 kohtiin lisättäisiin viittaukset ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin (531/2017) ja lukiokoulutuksesta annettuun Ahvenanmaan maakuntalakiin.

Kielitaidon voisi jatkossakin osoittaa ainoastaan sellaisella ammatillisella tutkinnolla, joka on suoritettu kokonaan. Kielitaitoa ei sen sijaan voisi edelleenkään osoittaa todistuksella, joka on annettu ammatilliseen koulutukseen valmistavasta koulutuksesta tai tutkinnon osan suorittamisesta, vaikka todistuksessa olisi viitattu mainittuun ammatillista koulutusta koskevaan lainsäädäntöön.

Pykälän 8 kohdan mukaan kielitaito voidaan osoittaa erällä yliopisto- ja ammattikorkeakouluopinnoilla. Kohdassa on viitattu yliopistojen tutkinnoista annettuun valtioneuvoston asetukseen (794/2004) ja ammattikorkeakouluista annettuun valtioneuvoston asetukseen (352/2003). Näitä viittauksia valtioneuvoston asetuksiin on tarpeen päivittää. Samalla selvennettäisiin, että kohdassa mainituilla opinnoilla tarkoitetaan tyydyttävää kielitaitoa osoittavia opintoja. Kohtaan ehdotetaan siis lisättäväksi, että kielitaito voitaisiin osoittaa suorittamalla yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista annetun valtioneuvoston asetuksen (794/2004) 6 §:n 1 momentin 1 kohdan tai ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (1129/2014) 7 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaiset tyydyttävää taitoa osoittavat suomen tai ruotsin kielen opinnot tai kypsyysnäyte suomen tai ruotsin kielellä. Kielitaidon voisi osoittaa kohdassa mainituilla tavoilla myös osana Ahvenanmaalla suoritettuja opintoja.

LUONNOS

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, joka koskee auktorisoitua ja virallista kääntäjää sekä oikeustulkirekisteriin merkittyä oikeustulkkiä. Hakija voisi osoittaa kielitaitoedellytyksen täyttymisen myös todistuksella siitä, että hänelle on myönnetty oikeus toimia auktorisoituna tai virallisena suomen tai ruotsin kielen kääntäjänä. Momentissa viitattaisiin auktorisoiduista kääntäjistä annettuun lakiin (1231/2007) ja sitä edeltäneeseen virallisista kääntäjistä annettuun lakiin (1148/1988). Kielitaitoedellytys täytyisi, jos hakijalle olisi myönnetty oikeus tehdä käännöksiä suomesta, suomeen, ruotsista tai ruotsiin. Hakija voisi niin ikään osoittaa kielitaidon todistuksella siitä, että hänet on rekisteröity oikeustulkiksi. Tältä osin viitattaisiin oikeustulkirekisteristä annettuun lakiin (1590/2015).

Auktorisoidun kääntäjän oikeus myönnetään ja oikeustulkin rekisteröinti tehdään määräajaksi. Määräaika liittyy kääntäjänä tai tulkkina toimimiseen, mutta sillä ei olisi merkitystä kielitaidon osoittamisen kannalta. Todistuksella voisi siten osoittaa kansalaisuutta varten vaadittavan kielitaidon myös silloin, kun oikeus toimia auktorisoituna kääntäjänä ei olisi enää voimassa tai hakija ei olisi enää merkittynä oikeustulkirekisteriin.

18 §. Asumisaikaedellytyksestä poikkeaminen. Pykälässä säädetään perusteista, joilla asumisaikaedellytyksestä voidaan poiketa siten, että kansalaisuus myönnetään kahden vuoden asumisaajan perusteella. Koska 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista yleistä asumisaikaedellytystä ehdotetaan muutettavaksi siten, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin, myös 18 §:n 1 momentin 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin yhtäjaksoiseen asumisaikaan viittaava sana keskeytyksestä. Edellytyksenä olisi siten se, että varsinainen asunto ja koti olisi ollut Suomessa viimeksi kuluneet kaksi vuotta. Lisäksi tehtäisiin kielellinen muutos, jolla selkeytettäisiin säännöksen sanamuotoa. Se, että varsinainen asunto ja koti on Suomessa hakemusta ratkaistaessa, sisältyy käytännössä myös siihen, että varsinainen asunto ja koti on hakemusta ratkaistaessa ollut Suomessa viimeksi kuluneet kaksi vuotta. Asumisaikana sallittavista ulkomaanmatkoista säädetäisiin 16 §:ssä.

Pykälän 2 momentin 3 kohtaa ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että siihen lisättäisiin viittaus hakijaan ja kanssahakijaan. Pykälän 1 momenttia voitaisiin siten soveltaa sellaisissa tilanteissa, joissa on olemassa erittäin painava syy hakijan tai kanssahakijan asumisaikaedellytyksestä poikkeamiselle. Tällä tavoin selvennettäisiin, että 18 § mahdollistaa poikkeamisen erittäin painavasta syystä myös sellaisen kanssahakijan osalta, joka on asunut Suomessa kahden vuoden ajan. Käytännössä tämä koskisi 15 vuotta täyttäneitä kanssahakijoita, joilta edellytetään muutoin neljän vuoden asumisaikaa.

Viranomainen voisi edelleenkin käyttää harkintavaltaa erittäin painavan syyn soveltamisessa. Sekä hakijan että kanssahakijan asumisajasta voitaisiin poiketa erilaisissa tilanteissa erittäin painavan syyn perusteella esimerkiksi seuraavasti.

Erittäin painavana syynä voisi olla esimerkiksi se, että kansalaistamisella olisi hakijalle erittäin suuri merkitys työnteon vuoksi tai muulla vastaavalla perusteella ja vaadittavasta asumisajasta puuttuisi vain vähän.

Hakijan asumisajasta voitaisiin niin ikään poiketa erittäin painavasta syystä esimerkiksi silloin, kun hakijan puoliso työskentelee yleisvirkamiehenä ulkoasiainhallinnossa. Ulkomailla oleskelut jaksot kuuluvat kaikkien ulkoasiainhallinnon yleisvirkamiesten työn luonteeseen riippumatta siitä, onko ulkomaille siirtymisen taustalla laissa säädettyä velvollisuutta.

Kanssahakijan asumisajasta voitaisiin poiketa erittäin painavasta syystä esimerkiksi silloin, kun 15 vuotta täyttäneeltä kanssahakijalta vaadittavasta asumisajasta puuttuisi vielä jonkin verran mutta hänelle voitaisiin muutoin myöntää kansalaisuus yhdessä huoltajansa kanssa.

LUONNOS

Sekä hakijan että kanssahakijan asumisajasta voitaisiin niin ikään poiketa erittäin painavasta syystä esimerkiksi siinä tapauksessa, että kansalaisuus voitaisiin muutoin myöntää hänelle mutta vaadittavasta asumisajasta puuttuisi vähän esimerkiksi hänen oltuaan ulkomailla yli ehdotetun 16 §:n mukaisen määrän. Harkittaessa asumisaikaedellytyksestä poikkeamista voitaisiin kiinnittää huomiota myös matkojen syihin.

Asumisaikaedellytyksestä voitaisiin poiketa erittäin painavasta syystä myös esimerkiksi silloin, kun hakija tai kanssahakija olisi ollut vaadittuna asumisaikana enemmän ulkomailla kuin ehdotettu 16 § mahdollistaisi ja tämä olisi johtunut sellaisesta yllättävästä henkilökohtaisesta syystä, joka olisi estänyt häntä palaamasta Suomeen. Tällainen syy voisi olla esimerkiksi hakijan tai kanssahakijan joutuminen yllättäen sairaalahoitoon tai sellainen luonnonmullistus, jonka vuoksi paluu Suomeen ei olisi ollut toteutunut ajoissa.

18 a §. *Asumisaikaedellytyksestä poikkeaminen kielitaitoedellytyksen täytyessä.* Pykälässä säädetään siitä, että asumisaikaedellytyksestä voidaan poiketa, jos hakija täyttää 13 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaisen kielitaitoedellytyksen. Suomen kansalaisuus voidaan tällöin myöntää vuoden ennen yleisen asumisaikaedellytyksen täyttymistä. Koska 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista yleistä asumisaikaedellytystä ehdotetaan muutettavaksi siten, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin, myös 18 a §:n 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että viittaukset yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan poistettaisiin. Edellytyksenä olisi siten se, että varsinainen asunto ja koti olisi ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Lisäksi tehtäisiin kielellinen muutos, jolla selkeytettäisiin säännöksen sanamuotoa. Se, että varsinainen asunto ja koti on Suomessa hakemusta ratkaistaessa, sisältyy käytännössä myös siihen, että varsinainen asunto ja koti on hakemusta ratkaistaessa ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Asumisaikana sallittavista ulkomaanmatkoista säädettäisiin 16 §:ssä.

18 b §. *Kielitaitoedellytyksestä poikkeaminen.* Kansalaisuuslain 18 b §:n 2 momentissa säädetään kielitaitoedellytyksestä poikkeamisesta luku- ja kirjoitustaidottoman sekä sellaisen 65 vuotiaan tai sitä vanhemman hakijan osalta, jolle on myönnetty oleskelulupa muutoin kuin kansainvälisen suojelun perusteella. Kielitaitoedellytyksestä voidaan lainkohdan mukaan poiketa, jos hakija hallitsee suomen tai ruotsin kielen ymmärtämisen ja puhumisen alkeet tai on osallistunut säännöllisesti suomen tai ruotsin kielen opintoihin. Pykälän 3 momentin mukaan luku- ja kirjoitustaidottomuus sekä muut 2 momentissa tarkoitetut edellytykset osoitetaan hakijan suomen tai ruotsin kielen opettajan antamalla todistuksella.

Pykälän 2 momentissa olevaa säännöstä, joka koskee 65-vuotiasta ja sitä vanhempaa hakijaa, muutettaisiin siten, että siinä ei viitattaisi henkilöön, jolle on myönnetty oleskelulupa muulla kuin 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetulla perusteella. Säännös ei muuttuisi sisällöllisesti, mutta viittaus oleskelulupa-an poistettaisiin, koska kyseessä voi olla esimerkiksi Pohjoismaan tai Euroopan unionin kansalainen, jonka oleskeluoikeus ei edellytä oleskelulupaa. Momentissa viitattaisiin muuhun kuin 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun 65-vuotiaaseen tai sitä vanhempaan hakijaan.

Korkein hallinto-oikeus on ratkaisukäytännössään painottanut hakijan oman opettajan todistuksen merkitystä luku- ja kirjoitustaidottomuuden toteamisessa. Pykälän 2 momentissa tarkoitetut kielen alkeet tai opinnot on kuitenkin käytännössä voinut osoittaa myös muun kuin hakijaa opettaneen opettajan todistuksella. Suomen tai ruotsin kielen opettaja voi antaa todistuksen hakijan kielitaidosta myös erillisen testauksen perusteella, vaikka hän ei olisi itse aiemmin opettanut hakijaa. Todistus 2 momentissa tarkoitetuista opinnoista ei niin ikään välttämättä edellytä hakijaa opettaneen opettajan todistusta, vaan se voidaan antaa myös esimerkiksi oppilaitoksen tietojärjestelmästä ilmenevien opintosuoritus tietojen perusteella. On myös huomattava, että 65 vuotta täyttänyt kansalaisuutta hakeva henkilö ei ole välttämättä osallistunut suomen tai ruotsin

LUONNOS

kielen opintoihin eikä hänellä siten ole omaa opettajaa, joka voisi antaa todistuksen hänen kielitaidostaan. Luku- ja kirjoitustaidottomuuden toteamisessa hakijaa opettaneen opettajan havainnot ovat kuitenkin olennaisia.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että 2 momentissa tarkoitettujen kielen alkeet tai opinnot osoitettaisiin suomen tai ruotsin kielen opettajan antamalla todistuksella. Luku- ja kirjoitustaidottomuus osoitettaisiin, kuten nytkin, hakijaa opettaneen suomen tai ruotsin kielen opettajan antamalla todistuksella.

20 §. *Kansainvälistä suojelua saavan tai kansalaisuudettoman osalta tehtävät poikkeukset.* Pykälässä säädetään yleisestä asumisaikaedellytyksestä tehtävistä poikkeuksista tiettyjen henkilöryhmien osalta. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos hänellä on Suomessa pakolaisen asema, oleskelulupa toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella tai hän on tahtomattaan kansalaisuudeton, ja hän täyttää pykälän 1 momentin 2 kohdassa säädetyn asumisaikaedellytyksen. Koska kansalaisuudettoman määritelmää lain 2 §:ssä esitetään muutettavaksi siten, että laissa olisi jatkossa vain yksi kansalaisuudettoman määritelmä, ehdotetaan myös 20 §:n 1 momenttia muutettavaksi siten, että sen 1 kohdasta poistettaisiin sana ”tahtomattaan”.

Edellä mainitun lisäksi yksinkertaistettaisiin asumisaikaa koskevia säännöksiä. Koska 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista yleistä asumisaikaedellytystä ehdotetaan tässä esityksessä muutettavaksi siten, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin, myös 20 §:n 1 momenttia muutettaisiin siten, että sen 2 kohtaan sisältyvä jaottelu yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan poistettaisiin. Edellytyksenä olisi siten se, että varsinainen asunto ja koti olisi ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Lisäksi tehtäisiin kielellinen muutos, jolla selkeytettäisiin säännöksen sanamuotoa. Se, että varsinainen asunto ja koti on Suomessa hakemusta ratkaistaessa, sisältyy käytännössä myös siihen, että varsinainen asunto ja koti on hakemusta ratkaistaessa ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Asumisaikana sallittavista ulkomaanmatkoista säädetäisiin 16 §:ssä.

Myös pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin sana ”tahtomattaan”.

21 §. *Pohjoismaan kansalaisen osalta tehtävät poikkeukset.* Pykälässä säädetään siitä, millä perusteilla asumisaikaedellytyksestä voidaan poiketa, jos hakija on Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalainen. Koska 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista yleistä asumisaikaedellytystä ehdotetaan muutettavaksi siten, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin, myös 21 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin yhtäjaksoiseen asumisaikaan viittaava sana keskeytyksestä. Edellytyksenä olisi siten se, että varsinainen asunto ja koti olisi ollut Suomessa viimeksi kuluneet kaksi vuotta. Lisäksi tehtäisiin kielellinen muutos, jolla selkeytettäisiin säännöksen sanamuotoa. Se, että varsinainen asunto ja koti on Suomessa hakemusta ratkaistaessa, sisältyy käytännössä myös siihen, että varsinainen asunto ja koti on hakemusta ratkaistaessa ollut Suomessa viimeksi kuluneet kaksi vuotta. Asumisaikana sallittavista ulkomaanmatkoista säädetäisiin 16 §:ssä.

22 §. *Suomen kansalaisen puolison osalta tehtävät poikkeukset.* Pykälässä säädetään siitä, millä perusteilla asumisaikaedellytyksestä voidaan poiketa, jos hakija on Suomen kansalaisen puoliso. Koska 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista yleistä asumisaikaedellytystä ehdotetaan muutettavaksi siten, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin, myös 22 §:n 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin a ja b alakohtiin sisältyvä jaottelu yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan. Edellytyksenä olisi siten se, että varsinainen asunto ja koti olisi ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Lisäksi tehtäisiin

LUONNOS

kielellinen muutos, jolla selkeytettäisiin säännöksen sanamuotoa. Se, että varsinainen asunto ja koti on Suomessa hakemusta ratkaistaessa, sisältyy käytännössä myös siihen, että varsinainen asunto ja koti on hakemusta ratkaistaessa ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Asumisaikana sallittavista ulkomaanmatkoista säädetäisiin 16 §:ssä.

23 §. Kanssahakijan osalta tehtävät poikkeukset. Pykälässä säädetään siitä, millä perusteilla kansalaistamisen edellytyksistä voidaan poiketa kanssahakijan osalta. Pykälän 2 momentissa säädetään 15 vuotta täyttäneen kanssahakijan asumisaikaedellytyksestä poikkeamisesta. Koska 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista yleistä asumisaikaedellytystä ehdotetaan muutettavaksi siten, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin, myös 23 §:n 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin jaottelu yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan. Edellytyksenä olisi siten se, että varsinainen asunto ja koti olisi ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Lisäksi tehtäisiin kielellinen muutos, jolla selkeytettäisiin säännöksen sanamuotoa. Se, että varsinainen asunto ja koti on Suomessa hakemusta ratkaistaessa, sisältyy käytännössä myös siihen, että varsinainen asunto ja koti on hakemusta ratkaistaessa ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Asumisaikana sallittavista ulkomaanmatkoista säädetäisiin 16 §:ssä.

24 §. Lapsen kansalaistaminen. Pykälässä säädetään lapsen kansalaistamisesta hakemusmenetelyssä. Lapselle voidaan eräin edellytyksin myöntää Suomen kansalaisuus huoltajan tai edunvalvojan tekemästä hakemuksesta. Pykälän 3 momentin mukaan 15 vuotta täyttäneelle lapselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus edellyttäen, että lapsen varsinainen asunto ja koti on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta keskeytyksettä tai yhteensä kuusi vuotta seitsemän ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä.

Koska 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista yleistä asumisaikaedellytystä ehdotetaan muutettavaksi siten, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin, myös 24 §:n 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin jaottelu yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan. Edellytyksenä olisi siten se, että varsinainen asunto ja koti olisi ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Lisäksi tehtäisiin kielellinen muutos, jolla selkeytettäisiin säännöksen sanamuotoa. Se, että varsinainen asunto ja koti on Suomessa hakemusta ratkaistaessa, sisältyy käytännössä myös siihen, että varsinainen asunto ja koti on hakemusta ratkaistaessa ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Asumisaikana sallittavista ulkomaanmatkoista säädetäisiin 16 §:ssä.

Pykälän 4 momentissa säädetään, että kun 3 momentissa tarkoitettu lapsi on entinen Suomen kansalainen tai Pohjoismaan kansalainen, edellytyksenä hakemuksen hyväksymiselle on kahden vuoden asumisaika. Kansalaisuuslain 29 §:ää on muutettu vuonna 2011 siten, että entinen Suomen kansalainen saa Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta. Entisellä Suomen kansalaisella ei ole enää asumisaikaedellytystä. Koska entinen Suomen kansalainen saa siten Suomen kansalaisuuden takaisin ilman Suomessa asumista, ehdotetaan pykälän 4 momenttia muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin viittaus entiseen Suomen kansalaiseen. Kyseinen momentti koskisi jatkossa vain Pohjoismaan kansalaisia.

25 §. Täysivaltaiseksi tulon vaikutus vireillä olevaan hakemukseen. Pykälässä säädetään täysivaltaiseksi tulon vaikutuksesta vireillä olevaan hakemukseen. Jos kanssahakija täyttää 18 vuotta tai avioituu ennen kuin hakemus on ratkaistu, hänen on 25 §:n 1 momentin mukaan täydennettävä hakemus itseään koskevaksi. Jos lapsi täyttää 18 vuotta tai avioituu ennen kuin huoltajan hänen puolestaan tekemä hakemus on ratkaisu, pykälän 2 momentin mukaan hänen on vahvistettava allekirjoituksellaan hakemus. Koska avioituminen ei enää vaikuta täysivaltaiseksi tuloon ja lapsen määritelmää lain 2 §:ssä esitetään muutettavaksi siten, että tämä otetaan huomioon,

LUONNOS

ehdotetaan myös 25 §:n 1 ja 2 momenttia muutettavaksi siten, että niistä poistettaisiin viittaus alle 18-vuotiaana avioitumiseen.

26 §. *Ulkomaalainen, jonka isä tai äiti on Suomen kansalainen.* Pykälässä säädetään siitä, milloin lapsi saa Suomen kansalaisuuden kansalaisuusilmoituksen perusteella, jos hänen vanhempansa on Suomen kansalainen. Tämä koskee sellaisia tilanteita, joissa lapsi ei ole saanut Suomen kansalaisuutta vanhemmaltaan syntyessään suoraan lain nojalla 9 §:n perusteella. Pykälän 1 kohdan mukaan ulkomaalainen, joka ei saa syntyessään Suomen kansalaisuutta, saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hänen syntyessään isä tai äitiyslain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti oli Suomen kansalainen ja hän syntyi Suomessa ja isyys tai äitiys vahvistettiin vasta hänen täytettyään 18 vuotta tai avioiduttuaan tätä nuorempana. Pykälän 2 kohta koskee puolestaan tilannetta, jossa henkilö on syntynyt Suomen ulkopuolella ja hänen isäkseen tai äidikseen on vahvistettu Suomen kansalainen.

Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Tässä esityksessä ehdotetaan 9 §:ää muutettavaksi siten, että Suomen kansalaiselle syntyvä lapsi saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla eikä vanhempien avioliitolla ja lapsen syntymämaalla olisi enää vaikutusta lapsen kansalaisuuden saamiseen. Ehdotettu muutos koskisi sen voimaan tultua syntyneitä lapsia. Voimassa olevan 26 §:n mukainen ilmoitusmenettely säilytettäisiin siirtymäsäännöksissä. Ennen ehdotetun muutoksen voimaantuloa Suomen kansalaiselle syntynyt henkilö voisi siten edelleenkin saada Suomen kansalaisuuden kansalaisuusilmoituksen perusteella, jos hän olisi syntynyt 1.6.2003 tai sen jälkeen eli nykyisen kansalaisuuslain voimassaoloaikana.

27 §. *Kaksitoista vuotta täyttänyt adoptiolapsi.* Pykälässä säädetään 12 vuotta täyttäneen adoptiolapsen kansalaisuusilmoituksesta. Pykälän mukaan ulkomaalainen ennen adoptiota 12 vuotta täyttänyt lapsi saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen ja adoptio on Suomessa pätevä. Pykälä täydentää 10 §:ää, jonka perusteella alle 12-vuotiaana adoptoitu lapsi saa Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla.

Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Tässä esityksessä ehdotetaan 10 §:ää muutettavaksi siten, että Suomen kansalaisen adoptoitu lapsi eli alle 18-vuotias henkilö saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla. Ehdotettu muutos koskisi sen voimaan tultua adoptoituja lapsia. Voimassa olevan 27 §:n mukainen ilmoitusmenettely säilytettäisiin siirtymäsäännöksissä. Ennen ehdotetun muutoksen voimaantuloa Suomen kansalaiselle adoptoitu lapsi eli alle 18-vuotias henkilö voisi siten edelleenkin saada Suomen kansalaisuuden kansalaisuusilmoituksen perusteella.

28 §. *Nuori henkilö.* Pykälässä säädetään nuoren eli 18 - 22-vuotiaan henkilön kansalaisuusilmoituksesta. Nuoren henkilön kansalaisuuden saamisen edellytyksiin kuuluu 1 momentin mukaan se, että hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa yhteensä vähintään 10 vuotta, joista vähintään kaksi vuotta keskeytyksittä ennen ilmoituksen tekemistä. Jos nuori henkilö on syntynyt Suomessa, edellytyksenä on 2 momentin mukaan kuuden vuoden asumisaika.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännöksiä selkeytettäisiin asumisaajan osalta. Nuoren henkilön asumisaikaedellytyksenä olisi se, että hänellä on ollut varsinainen asunto ja koti Suomessa yhteensä 10 vuoden ajan. Viimeksi kuluneen vuoden aikana saisi olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan. Ilmoituksen tekemistä välittömästi edeltävää aikaa koskeva säännös olisi siten yhdenmukainen kansalaisuuslain muiden asumisaikasäännösten kanssa. Viimeistä vuotta koskevilla vaatimuksilla pyrittäisiin jatkossakin varmistamaan, että henkilö on ilmoituksen tehdessään asunut tosiasiallisesti Suomessa. Koko kymmenen vuoden ajalta ei sen sijaan tarvittaisi selvitystä matkavuorokausista.

LUONNOS

Lähtökohtana olisi se, että viimeksi kuluneella vuodella tarkoitetaan ilmoituksen tekemistä välittömästi edeltänyttä vuotta. Kansalaisuus katsotaan 31 §:n mukaisesti saaduksi ilmoituksen tekopäivänä, jos kansalaisuuden saamisen edellytykset täyttyvät tuolloin. Jos kansalaisuuden saamisen edellytykset täyttyvät kuitenkin vasta sen jälkeen, kun ilmoitus on tullut vireille, kansalaisuus katsotaan saaduksi edellytysten täyttymispäivänä.

Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin myös eräitä kielellisiä muutoksia, joilla selkeytettäisiin asumisaikaedellytyksen sanamuotoa. Olisi riittävää todeta, että varsinainen asunto ja koti on ollut Suomessa yhteensä kymmenen vuotta ja että viimeksi kuluneen vuoden aikana saisi olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan. Tämän lisäksi ei tarvittaisi erillistä mainintaa siitä, että varsinainen asunto ja koti on Suomessa. Lisäksi jätettäisiin pois sana "vähintään", koska vaatimuksena oleva yhteensä kymmenen vuotta sisältyy myös tätä pidempään aikaan eikä tarkoituksena ole mahdollistaa pidemmän asumisajan vaatimista.

33 §. Kansalaisuuden menettäminen väärin tietojen antamisen perusteella. Pykälässä säädetään tilanteista, joissa kansalaisuuden voi menettää väärin tietojen antamisen perusteella. Pykälän 4 momentissa säädetään määräajasta, jossa kansalaisuuden menettämisestä on päätettävä. Momentissa on myös säännös määräajasta silloin, kun kansalaisuus on myönnetty ehdollisesti. Jos päätös kansalaisuushakemukseen on annettu sillä ehdolla, että hakija vapautuu ennen Suomen kansalaisuuden saamista senhetkisestä kansalaisuudestaan, päätös katsotaan tehdyksi vasta, kun ehdon täyttäminen on todettu tai uusi päätös ilman ehtoa on annettu.

Ennen vuonna 2003 tehtyä kansalaisuuslain kokonaisuudistusta kaksoiskansalaisuus hyväksyttiin Suomessa vain tietyissä tapauksissa. Kansalaisuuslain vuonna 2003 tapahtuneen kokonaisuudistuksen myötä kaksoiskansalaisuus on sallittua. Suomen kansalaisuuden saamisen ehtona ei siis ole vuoden 2003 uudistuksen jälkeen ollut, että hakija vapautuisi ensin muun valtion kansalaisuudesta. Pykälän 4 momentissa olevasta säännöksestä on siten tullut tarpeeton.

Pykälän 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin virke, jossa viitataan tilanteisiin, joissa kansalaisuus on annettu sillä ehdolla, että hakija vapautuu ennen Suomen kansalaisuuden saamista senhetkisestä kansalaisuudestaan.

36 §. Kansalaisuusaseman määrittäminen. Pykälässä säädetään Maahanmuuttoviraston tehtäviin kuuluvasta kansalaisuusaseman määrittämisestä. Pykälän 2 momentin mukaan henkilön kansalaisuusasema on pyrittävä määrittämään, jos hänen kansalaisuutensa on tuntematon ja hänellä on kotikunta Suomessa. Kansalaisuusasemaa ei kuitenkaan määritetä, jos henkilöllisyys ei muilta osin ole selvitetty.

Joissakin tilanteissa kansalaisuusasema pystytään määrittämään, vaikka henkilöllisyyttä ei pidettäisi 6 §:n mukaisesti selvitettyä Suomen kansalaisuuden myöntämistä varten. Esimerkiksi turvapaikkaa hakeneen henkilön kansalaisuusasema on mahdollista määrittää, jos hänen kansalaisuusasemastaan saadut tiedot ovat johdonmukaisia ja luotettavina pidettäviä, vaikka hänen henkilöllisyydestään annettuja tietoja ei muutoin pidettäisi kaikilta osin luotettavina.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin toinen virke, jonka mukaan kansalaisuusasemaa ei määritetä, jos henkilöllisyys ei muilta osin ole selvitetty.

40 §. Viranomaisten keskinäinen ilmoitusvelvollisuus. Pykälän 3 momentissa säädetään viranomaisten velvollisuudesta ilmoittaa sellaisista toimista, joiden perusteella kaksoiskansalainen säilyttää Suomen kansalaisuuden 22 vuotta täyttäessään. Momenttia ajantasaitettaisiin vastamaan kansalaisuuden säilyttämistä koskevaan 34 §:ään aiemmin tehtyjä muutoksia.

LUONNOS

Kansalaisuuslain 34 §:n mukaan Suomen kansalainen, jolla on myös jonkin vieraan valtion kansalaisuus, säilyttää Suomen kansalaisuuden 22 vuotta täyttäessään vain, jos hänellä on riittävä yhteys Suomeen. Riittävä yhteys katsotaan 2 momentin mukaan olevan muun muassa silloin, kun henkilö on 3 kohdan mukaisesti 18 vuotta täytettyään mutta ennen 22 ikävuoden täyttämistä a) ilmoittanut kirjallisesti Suomen edustustolle, Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle haluavansa säilyttää Suomen kansalaisuuden; b) hakenut Suomen passia tai henkilökorttia taikka saanut Suomen passin tai henkilökortin; c) suorittanut tai parhaillaan suorittaa Suomessa varusmies- tai siviilipalvelusta tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa tarkoitettua palvelusta; tai d) saanut Suomen kansalaisuuden hakemuksesta tai ilmoituksesta.

Lain 40 §:n 3 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi siten, että siinä huomioitaisiin Suomen passin lisäksi myös Suomen kansalaisen henkilökortti. Passin tai henkilökortin antamisen lisäksi olisi huomioitava myös tällaista asiakirjaa koskevan hakemuksen vastaanottaminen. Varusmies- tai siviilipalveluksen lisäksi olisi otettava huomioon myös naisten vapaaehtoinen asepalvelus. Suomen kansalaisuuden säilyttää paitsi suoritettuaan jonkin näistä palveluksista alle 22-vuotiaana, myös tällaista palvelusta parhaillaan suorittaessaan, mikä olisi niin ikään otettava huomioon.

Suomen kansalaisuuden säilymisen 34 §:n nojalla merkitsee väestötietojärjestelmään 38 §:n mukaisesti Digi- ja väestötietovirasto tai Ahvenanmaan valtionvirasto. Sen vuoksi 40 §:n 3 momenttia täsmennettäisiin myös siten, että kansalaisuuden säilymiseen liittyvästä toimesta ilmoitettaisiin Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle eikä suoraan väestötietojärjestelmään. Kansalaisuuden säilyttäminen tai menettäminen merkitään väestötietojärjestelmään usein vasta henkilön jo täytettyä 22 vuotta. Määräaika säännöstä muutettaisiin siksi siten, että 40 §:n 3 momentissa ei olisi määräaika kansalaisuuden säilymistä koskevan merkinnän tekemiselle vaan muiden viranomaisten olisi tehtävä ilmoituksensa Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle viipymättä.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Suomen edustusto ilmoittaisi Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle, kun se kun se saa 18 vuotta täytäneeltä mutta alle 22-vuotiaalta henkilöltä ilmoituksen siitä, että hän haluaa säilyttää Suomen kansalaisuuden. Poliisi tai edustusto ilmoittaisi Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle, kun 18 vuotta täyttänyt mutta alle 22-vuotias henkilö on hakenut Suomen passia tai henkilökorttia tai kun hänelle on myönnetty passi tai henkilökortti. Pääesikunta tai siviilipalveluskeskus ilmoittaisi Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle, kun alle 22-vuotias Suomen kansalainen suorittaa Suomessa varusmies- tai siviilipalvelusta tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa tarkoitettua palvelusta tai on suorittanut jonkin näistä palveluksista. Ilmoitus Suomen kansalaisuuden säilymisestä 34 §:n nojalla tehtäisiin viipymättä.

41 §. Muutoksenhaku Maahanmuuttoviraston päätökseen. Pykälässä säädetään oikeudesta valittaa Maahanmuuttoviraston päätöksestä hallinto-oikeuteen viitaten hallintolainkäyttölakiin. Hallintolainkäyttölaki on kumottu oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetulla lailla, joka on tullut voimaan vuoden 2020 alusta lukien. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä viitattaisiin lakiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa.

42 §. Muutoksenhaku hallinto-oikeuden päätökseen. Pykälän 1 momentissa säädetään oikeudesta hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen. Muutosta saa hakea valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettu valitusoikeus on myös Maahanmuuttovirastolla siltä osin kuin hallinto-oikeuden päätöksellä on kumottu Maahanmuuttoviraston päätös tai muutettu sitä.

LUONNOS

Oikeusministeriön antaman ohjeistuksen (26.3.2019) mukaan säännösten selkeyttämiseksi on tarpeen päivittää lakien yleisviittaukset hallintolainkäyttölakiin ja korvata tarpeettomat valituslupasäännökset yleisviittauksella oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin. Kyseisen lain 127 §:n mukaan muualla lainsäädännössä oleva viittaus hallintolainkäyttölakiin tarkoittaa uuden yleislain tultua voimaan viittausta uuteen yleislakiin. Uudessa yleislaissa on lähtökohdiana, että päätöksen tehneellä hallintoviranomaisella on oikeus valittaa ensi asteen hallintotuomioistuimen päätöksestä, jolla viranomaisen hallintopäätös on kumottu tai sitä on muutettu. Tästä säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 109 §:n 2 momentissa. Viranomaisen valitusoikeudesta ei siten ole tältä osin enää tarpeen säätää erikseen.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että 1 momentissa viitattaisiin muutoksenhakuoikeuden osalta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin. Tämän lisäksi pykälästä ehdotetaan kumottavaksi sen 2 momentti. Koska Maahanmuuttoviraston valitusoikeus määräytyy oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaan, viittaus tähän lakiin pykälän ainoaksi jäävässä momentissa riittäisi tältäkin osin.

50 §. Päätös ja sen tiedoksianto. Pykälässä säädetään kansalaisuusasiassa annettavasta päätöksestä ja sen tiedoksiannosta. Pykälän 3 momentti koskee muun kuin hakijalle myönteisen päätöksen tiedoksiantoa.

Momentin viimeisessä virkkeessä on säännös tiedoksiannosta silloin, kun ulkomaille tarkoitettua tiedoksiantoa ei saada toimitetuksi. Tällöin asiakirja annetaan tiedoksi Suomessa yleistiedoksiannolla siten kuin siitä säädetään tiedoksiannosta hallintoasioissa annetussa laissa. Laki tiedoksiannosta hallintoasioissa on kumottu hallintolailla. Kansalaisuuslain säännös yleistiedoksiannosta vastaa sisällöltään hallintolain 63 §:n 2 momenttia. Kansalaisuutta koskevan päätöksen yleistiedoksiannolle voi lisäksi olla tarvetta hallintolain 55 §:n 1 momentin mukaisesti muissa sellaisissa tapauksissa, joissa tiedoksiantoa ei voida toimittaa muilla tavoilla. Yleistiedoksiannon käyttöä ei siksi olisi perustetta rajoittaa kansalaisuuslaissa ainoastaan tilanteisiin, joissa ulkomaille tarkoitettu tiedoksianto on epäonnistunut, vaan viittaussäännös voisi olla nykyistä yleisemmässä muodossa.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että silloin, kun tiedoksiantoa ei saada toimitetuksi, päätös annetaan tiedoksi Suomessa yleistiedoksiannolla siten kuin siitä säädetään hallintolaissa.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Kansalaisuuslain 51 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin viranomaisten tehtävistä hakemuksen, ilmoituksen ja kansalaisuusaseman määrittämisestä koskevan asian vireillepanossa ja käsittelyssä, käsittelymaksun suorittamisesta pantaessa asia vireille kunniakonsulaatissa sekä viranomaisten keskinäisen yhteistyön järjestämisestä toimien tarkoituksenmukaiseksi yhteensovittamiseksi ja tiedonvälityksestä huolehtimiseksi Suomen kansalaisuutta koskevissa asioissa. Tarkemmat säännökset sisältyvät valtioneuvoston kansalaisuudesta annettuun asetukseen (293/2013). Asetusta ajantasaistettaisiin siten, että siinä huomioitaisiin tilanteet, joissa lapsella on kaksi äitiä. Lisäksi huolehdittaisiin siitä, että Maahanmuuttovirasto saa tiedon myös äitiyden kumoamisesta. Myös se otettaisiin huomioon, että poliisi ei enää ota vastaan kansalaisuushakemuksia eikä -ilmoituksia.

Luonnos asetukseen ehdotettavista muutoksista perusteluineen on liitteenä.

LUONNOS

9 Voimaantulo

Lain ehdotetaan tulevan voimaan aikaisintaan 1.1.2023. Digi- ja väestötietovirasto on ilmoittanut tarvitsevänsä lainmuutosten edellyttämien tietojärjestelmien muutosten toteuttamiseen noin kuusi kuukautta.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi siirtymäsäännöksistä. Tässä esityksessä ehdotetaan säädettäväksi, että Suomen kansalaiselle syntyvä lapsi saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla kansalaisuuslain 9 §:n 1 momentin perusteella ja että Suomen kansalaisen adoptoitu lapsi saisi Suomen kansalaisuuden iästä riippumatta suoraan lain nojalla kansalaisuuslain 10 §:n perusteella. Muutokset tulisivat koskemaan sellaisia lapsia, jotka syntyisivät tai adoptoitaisiin ehdotettavan lain tultua voimaan.

Nykyisinkin Suomen kansalaiselle syntynyt lapsi saa Suomen kansalaisuuden useimmiten suoraan lain nojalla kansalaisuuslain 9 §:n perusteella. Suomen kansalaisen adoptoitu lapsi saa puolestaan Suomen kansalaisuuden useimmiten suoraan lain nojalla 10 §:n perusteella. Joissakin tilanteissa lapsi ei kuitenkaan saa Suomen kansalaisuutta suoraan lain nojalla pelkästään sillä perusteella, että hänen vanhempansa tai adoptiovanhempansa on Suomen kansalainen.

Eräissä tilanteissa Suomen kansalaiselle syntynyt lapsi saa Suomen kansalaisuuden kansalaisuuslain 11 §:n mukaisesti vanhempiensa avioliiton perusteella tai 26 §:n mukaisesti kansalaisuusilmoituksen perusteella. Suomen kansalaisen adoptoitu lapsi taas saa Suomen kansalaisuuden 27 §:n mukaisesti kansalaisuusilmoituksen perusteella, jos hän on täyttänyt 12 vuotta ennen adoptiota. Nämä kansalaisuuden saamisen tavat olisi tarpeen säilyttää säätämällä niistä siirtymäsäännöksissä, jotta ennen ehdotettavan lainmuutoksen voimaantuloa syntyneiden ja adoptoitujen lasten oikeutta Suomen kansalaisuuteen ei kavennettaisi nykyiseen verrattuna.

Siirtymäsäännöksissä ehdotetaan säädettäväksi, että Suomen kansalaiselle syntynyt lapsi eli alle 18-vuotias henkilö saisi Suomen kansalaisuuden vanhempiensa avioliiton perusteella, jos hän olisi syntynyt ennen ehdotettavan lain voimaantuloa ja hän ei olisi saanut Suomen kansalaisuutta suoraan lain nojalla. Suomen kansalaiselle syntynyt henkilö saisi Suomen kansalaisuuden myös kansalaisuusilmoituksen perusteella, jos hän olisi syntynyt 1.6.2003 tai sen jälkeen mutta ennen ehdotettavan lain voimaantuloa ja hän ei olisi saanut Suomen kansalaisuutta suoraan lain nojalla. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi, että Suomen kansalaisen adoptoitu lapsi eli alle 18-vuotias henkilö saisi Suomen kansalaisuuden kansalaisuusilmoituksen perusteella, jos hänet olisi adoptoitu ennen ehdotettavan lain voimaantuloa ja hän olisi täyttänyt 12 vuotta ennen adoptiota.

Nykyinen kansalaisuuslaki on tullut voimaan 1.6.2003. Siirtymäsäännökset vastaisivat sisällöltään voimassa olevan kansalaisuuslain 11, 26 ja 27 §:ää. Lapsen kansalaisuusilmoituksen yhteydessä ei kuitenkaan enää viitattaisi alle 18-vuotiaana solmittuun avioliittoon, koska kansalaisuuslaissa olevaa lapsen määritelmää ehdotetaan tässä esityksessä muutettavaksi siten, että lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä.

Lapsi, joka ei olisi saanut Suomen kansalaisuutta 9 §:n nojalla tai joka ei olisi saanut Suomen kansalaisuutta ilmoituksesta, saisi Suomen kansalaisuuden vanhempiensa keskinäisen avioliiton perusteella avioliiton solmimisesta lukien, jos mies olisi ollut lapsen syntyessä ja siitä lähtien Suomen kansalainen ja miehen isyys lapseen olisi vahvistettu ennen avioliiton solmimista. Jos isyys kuitenkin vahvistettaisiin avioliiton solmimisen jälkeen ja isä olisi edelleen Suomen kansalainen, lapsi saisi Suomen kansalaisuuden vasta isyyden vahvistamispäivästä lukien. Jos isä olisi kuollut avioliiton solmimisen jälkeen mutta ennen isyyden vahvistamista ja hän olisi

LUONNOS

ollut kuollessaan Suomen kansalainen, lapsi saisi Suomen kansalaisuuden isyyden vahvistamispäivästä lukien. Näitä siirtymäsäännöksiä sovellettaisiin lapseen eli alle 18-vuotiaaseen henkilöön, joka olisi syntynyt ennen ehdotettavan lain voimaantuloa.

Ulkomaalainen, joka ei olisi saanut Suomen kansalaisuutta 9 §:n nojalla, saisi ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hänen syntyessään isä tai äitiyslain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti olisi ollut Suomen kansalainen ja hän olisi syntynyt: 1) Suomessa ja isyys tai äitiys olisi vahvistettu vasta hänen täytettyään 18 vuotta; tai 2) Suomen ulkopuolella ja isyys tai äitiys olisi vahvistettu. Näitä siirtymäsäännöksiä sovellettaisiin henkilöön, joka olisi syntynyt 1.6.2003 tai sen jälkeen mutta ennen ehdotettavan lain voimaantuloa.

Adoptiolapsi, jolla ei olisi Suomen kansalaisuutta, saisi Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta, jos hän olisi täyttänyt 12 vuotta ennen adoptiota ja adoptiovanhemmista ainakin toinen olisi Suomen kansalainen. Edellytyksenä olisi lisäksi se, että adoptio olisi Suomessa pätevä. Näitä siirtymäsäännöksiä sovellettaisiin lapseen eli alle 18-vuotiaaseen henkilöön, joka olisi adoptoitu ennen ehdotettavan lain voimaantuloa.

Tässä esityksessä ehdotetaan myös asumisaikaedellytyksen yksinkertaistamista siten, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin ja että säännöksiä asumisaikaan sisältyvistä ulkomaanmatkoista selkeytettäisiin. Kerätystä asumisajasta luopuminen vaikuttaisi ennen kaikkea 13 §:n 1 momentin 2 kohtaan, 16 §:ään, 18 a §:n 2 kohtaan, 20 §:n 1 momentin 2 kohtaan, 22 §:n 2 kohtaan, 23 §:n 2 momenttiin ja 24 §:n 3 momenttiin. Koska kansalaisuuden saamiseen vaadittavaa asumisaikaa ei ole tarkoitus lyhentää tai pidentää ja myös matkoja koskevien säännösten on tarkoitus mahdollistaa ulkomailla oloa saman verran kuin nykyisin, ei ehdotuksista seuraisi olennaisia muutoksia kansalaisuuden saamiseen. Yksittäisessä tapauksessa esimerkiksi voimassa olevan kansalaisuuslain kerättyä asumisaikaa koskevat säännökset voisivat kuitenkin johtaa hakijan kannalta edullisempaan lopputulokseen.

Siirtymäsäännöksissä ehdotetaan sen vuoksi säädettäväksi, että asumisajan osalta sovellettaisiin voimassa olevan lain 13 §:n 1 momentin 2 kohtaa, 16 §:ää, 18 a §:n 2 kohtaa, 20 §:n 1 momentin 2 kohtaa, 22 §:n 2 kohtaa, 23 §:n 2 momenttia ja 24 §:n 3 momenttia, jos hakemus olisi tehty ennen ehdotettavien lainmuutosten voimaantuloa ja nykyisten säännösten soveltaminen johtaisi hakijan kannalta edullisempaan lopputulokseen kuin tässä esityksessä ehdotettavien säännösten soveltaminen. Tällainen tilanne olisi mahdollinen esimerkiksi silloin, kun hakija olisi kerännyt kansalaistamiseen vaadittavan asumisajan useammasta Suomessa asumastaan jaksosta ja niiden välissä olisi useamman vuoden pituisia ulkomailla oleskeltuja jaksoja. Myös ulkomaanmatkojen osalta voitaisiin soveltaa voimassa olevan 16 §:n säännöksiä, jos niiden soveltaminen olisi hakijalle edullisempaa ja hakemus olisi tehty ennen ehdotettavien muutosten voimaantuloa.

10 Toimeenpano ja seuranta

Lain toimivuutta seurataan sisäministeriön maahanmuutto-osastolla. Seuranta toteutetaan Maahanmuuttovirastolta saatavan ja muun palautteen perusteella. Huomiota kiinnitetään myös kansalaisuusasioita ja niissä tehtyjä päätöksiä koskeviin tilastoihin.

11 Suhde muihin esityksiin

11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Eduskunnalle on annettu 23.9.2021 hallituksen esitys vanhemmuuslaiksi (HE 132/2021 vp), jolla on vaikutusta tiettyihin tähän esitykseen sisältyviin ehdotuksiin. Vanhemmuuslakia koskevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan tekniluonteisia muutoksia kansalaisuuslain 9 §:n 3

LUONNOS

momenttiin ja 26 §:ään. Jos vanhemmuuslain yhteydessä ehdotetut muutokset hyväksytään eduskunnassa, koskisivat näihin pykälisiin tässä esityksessä ehdotetut muutokset vanhemmuuslain yhteydessä muutettuja 9 §:n 3 momenttia ja 26 §:ää.

11.2 Suhde talousarvioesitykseen

Lakiehdotus ei liity valtion talousarvioesitykseen tai lisätalousarvioesitykseen.

12 Suhde perustuslakiin ja säättämisjärjestys

Perustuslain 5 §:n mukaan Suomen kansalaisuus saadaan syntymän ja vanhempien kansalaisuuden perusteella sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Kansalaisuus voidaan myöntää laissa säädetyin edellytyksin myös ilmoituksen tai hakemuksen perusteella. Suomen kansalaisuudesta voidaan vapauttaa vain laissa säädetyillä perusteilla ja sillä edellytyksellä, että henkilöllä on tai hän saa toisen valtion kansalaisuuden.

Perustuslakiuudistuksen esitöiden mukaan Suomen kansalaisuuden valtiosääntöoikeudellinen merkitys on supistunut sen vuoksi, että vuonna 1995 voimaan tulleessa perusoikeusuudistuksessa perustuslain perusoikeussäännökset ulotettiin koskemaan pääsääntöisesti kaikkia Suomen oikeudenkäyttöpiirissä olevia (HE 1/1998 vp, s. 77/I). Kansalaisuus muodostaa kuitenkin edelleen merkittävän siten yksilön ja valtion välille ja on siten jokaisen yksilön kannalta sekä oikeudellisesti että tosiasiallisesti tärkeä instituutio (PeVM 8/2010 vp, s. 2/I).

Kansalaisuuslakia koskevassa mietinnössään perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että kansalaisuuden saamisen sääntelyä koskee perustuslain 5 §:n johdosta lailla säättämisen vaatimus (PeVM 8/2002 vp, s. 4/II). Valiokunta katsoi, että sääntelyn liiallinen harkinnanvaraisuus ei ole tämän kanssa sopusoinnussa. Päätöksenteko kansalaisuuden saamisesta ei valiokunnan mukaan siksi voi perustua viime kädessä tarkoituksenmukaisuusharkintaan vaan on kaikin osin lain säännöksiin sidottua.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lapsia on 3 momentin mukaan kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Kansalaisuudettoman määritelmä

Tässä esityksessä ehdotetaan kansalaisuuslaissa olevan kansalaisuudettoman henkilön määritelmän muuttamista siten, että jaottelusta tahtomattaan ja tahdostaan kansalaisuudettomiin luovutettiin. Ehdotettu muutos olisi yhdenmukainen valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevaa yleissopimuksen kanssa. Valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen 1 artiklan 1 kohdan mukaan valtiottomalla henkilöllä tarkoitetaan sellaista henkilöä, jota mikään valtio ei lainsäädäntönsä perusteella pidä kansalaisenaan. Tällaista henkilöä kutsutaan suomeksi nykyään yleisesti kansalaisuudettomaksi. Sopimuksessa oleva määritelmä ei sisällä jakoa tahdostaan ja tahtomattaan kansalaisuudettomiin henkilöihin.

LUONNOS

Lapsen määritelmä

Tässä esityksessä ehdotetaan kansalaisuuslaissa olevan lapsen määritelmän muuttamista siten, että lapsella tarkoitettaisiin alle 18-vuotiasta henkilöä. Muutos olisi sopusoinnussa lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja kansalaisuusyleissopimuksen kanssa.

Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 1 artiklan mukaan lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapsen soveltuviin lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin. Myös eurooppalaisen kansalaisuusyleissopimuksen 2 artiklan mukaan lapsi tarkoittaa jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapsi häneen sovellettavan lainsäädännön nojalla tule täysi-ikäiseksi aikaisemmin. Kansalaisuusyleissopimuksen esitöiden (Explanatory Report to the European Convention on Nationality) mukaan 2 artiklassa oleva lapsen määritelmä perustuu lapsen oikeuksia koskevan sopimuksen 1 artiklaan. Lapsen huollosta ja tapaamisoi-keudesta annetun lain 3 §:n 2 momentin mukaan lapsen huolto päättyy, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 3 artiklan 1 kappaleen mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelinten toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Sopimuksen 12 artiklan mukaan sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimijän välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

Lapsen määritelmän muuttamisesta seuraisi se, että alle 18-vuotias avioliiton solminut henkilö ei voisi enää hakea itsenäisesti kansalaisuutta itselleen. Tällaiselle henkilölle kansalaisuutta hakisi hänen huoltajansa tai edunvalvojansa. Kansalaisuuslain 5 §:n mukaan lähtökohtana on se, että kansalaisuutta ei voida myöntää 15 vuotta täyttäneelle lapselle, jos tämä on ilmoittanut vastustavansa sitä. Vaikka alle 18-vuotias avioliiton solminut henkilö ei siten enää voisi toimia itsenäisesti omassa asiassaan, häntä kuultaisiin asiassaan kansalaisuuslain 5 §:n mukaisesti eikä kansalaisuutta lähtökohtaisesti voitaisi myöntää hänelle ilman hänen suostumustaan. Alle 18-vuotias henkilö saisi siis ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi häntä koskevissa kansalaisuus-hakemus- ja ilmoitusasioissa. Lapsen kuulemista ja siihen liittyviä kansainvälisiä velvoitteita on käsitelty tässä esityksessä myös nykytilan ja sen arvioinnin yhteydessä.

Selvitetty henkilöllisyys

Tässä esityksessä ehdotetaan, että selvitettyä henkilöllisyyttä koskevia kansalaisuuslain säännöksiä täsmennettäisiin korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisukäytännön perusteella vastaamaan nykyistä oikeustilaa. KHO on ottanut kantaa henkilöllisyydestä esitetyn selvityksen luotettavuuden arviointiin ja kymmenen vuoden määräajan soveltamiseen.

KHO:n päätöksistä ilmenee, että henkilöllisyydestä esitettävän asiakirjanäytön on oltava luotettavaa. Luotettavuutta arvioidessaan KHO on kiinnittänyt huomiota passien myöntämiskäytännöstä ja esitetyn passin myöntämisen perusteista saatuaan selvitykseen sekä siihen, että esitettyjen asiakirjojen sisältämät tiedot poikkesivat toisistaan (KHO:2014:105). Henkilöllisyyttä ei voitu pitää kokonaisuutena arvioiden luotettavasti selvitettyinä, kun valittaja oli Suomeen tullessaan esittänyt viranomaisille henkilöllisyytensä selvittämiseksi asiakirjoja, jotka Keskusrikospoliisin rikostekninen laboratorio oli todennut väärennetyksi (12.10.2017/5052).

LUONNOS

KHO:n mukaan sitä, onko kansalaisuutta hakevan henkilöllisyys tullut luotettavasti selvitettyksi, on arvioitava kokonaisharkinnalla. Arviointi perustuu ensisijaisesti asiakirjoihin. Jos hakijan kansalaisuusvaltiosta ei ole saatavilla luotettavia asiakirjoja, arviointi on tehtävä muun selvityksen, kuten hakijan oman kertoman perusteella, jos sitä voidaan pitää luotettavana. Selvityksen luotettavuutta arvioitaessa voidaan myös muu kuin hakijan esittämä selvitys ottaa huomioon. Tällaista selvitystä voi olla esimerkiksi oleskelulupa-asian yhteydessä mahdollisesti tehty oikeuslääketieteellinen tutkimus iän selvittämiseksi, vaikka sillä ei voida saada tarkkaa tietoa hakijan iästä. (KHO:2018:99)

KHO:n oikeuskäytännössä kymmenen vuoden määräaika on sovellettu erilaisissa tilanteissa, joissa henkilöllisyydestä saatua selvitystä ei ole pidetty luotettavana. Kansalaisuuslain 6 §:n 3 momentin mukaan kymmenen vuoden määräaika sovelletaan, jos hakija on esiintynyt useammalla kuin yhdellä henkilöllisyydellä. KHO:n ratkaisuissa kymmenen vuoden määräaika on sovellettu myös silloin, kun hakijan ilmoittamat henkilötiedot ovat olleet huomattavassa ristiriidassa ikää koskevan oikeuslääketieteellisen tutkimuksen kanssa (KHO:2018:99) tai hakijan esittämä asiakirjanäyttö ei ole ollut luotettavaa (12.10.2017/5052). KHO on todennut, että kymmenen vuoden määräaika alkaa siitä ajankohdasta, jolloin henkilö on merkitty väestötietojärjestelmään (19.8.2016/3437).

KHO:n mukaan pelkästään väärennetyn matkustusasiakirjan hallussapito ei vielä merkinnyt sitä, että Suomeen tultuaan turvapaikkaa hakenut henkilö olisi esiintynyt kansalaisuuslain 6 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla useammalla kuin yhdellä henkilöllisyydellä. Hänen katsottiin kuitenkin antaneen Suomen viranomaisille ristiriitaisia tietoja henkilöllisyydestään, kun hän oli esittänyt Suomen rajaviranomaiselle omanaan väärennetyksi tietämänsä passin. (KHO:2021:4)

KHO on lisäksi todennut, että kansalaisuuslain sanamuodosta, esitöistä, tarkoituksesta tai systematiikasta ei ollut johdettavissa henkilölle aktiivista velvollisuutta selvittää henkilöllisyyttään 6 §:n 3 momentissa tarkoitettun kymmenen vuoden aikana. Kymmenen vuoden määräajan jälkeen kansalaisuus voidaan myöntää, vaikka hakijan henkilöllisyyttä ei ole voitu selvittää sellaisella luotettavuudella kuin kansalaisuuslain 6 §:n 2 momentissa edellytetään. Kyseessä on hakijalle kuuluva viimesijainen keino osoittaa henkilöllisyytensä pysyvyyttä. (KHO:2021:30). ”

Kansalaisuuslakiin henkilöllisyyden osalta ehdotetut lisäykset koskisivat asiakirjanäytön luotettavuutta, kokonaisharkintaa ja kymmenen vuoden säännön soveltamista, ja ne vastaisivat korkeimman hallinto-oikeuden käytäntöä. Lisäksi 6 §:n 2 momenttiin siirrettäisiin osa 14 §:n 2 momentin säännöksistä. Ehdotettujen muutosten tarkoituksena olisi se, että keskeiset päätöksenteossa huomioon otettavat seikat ilmenisivät selvästi kansalaisuuslain säännöksistä.

Lapsen kansalaisuuden saaminen

Tässä esityksessä ehdotetaan, että Suomen kansalaiselle syntyvä lapsi saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla. Myös Suomen kansalaisen adoptoitu lapsi saisi Suomen kansalaisuuden iästään riippumatta suoraan lain nojalla. Ehdotetuilla muutoksilla yksinkertaistaisiin lapsen kansalaisuuden saamista ja vahvistettaisiin lapsella syntymästään lähtien olevaa oikeutta kansalaisuuteen.

Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 7 artiklan mukaan lapsi on rekisteröitävä heti syntymänsä jälkeen, ja hänellä on syntymästään lähtien oikeus nimeen ja kansalaisuuteen sekä mikäli mahdollista, oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan. Sopimusvaltiot taakaavat näiden oikeuksien toteuttamisen kansallisen lainsäädäntönsä ja asiaankuuluvissa kansainvälisissä asiakirjoissa määriteltyjen velvoitteidensa mukaisesti etenkin silloin, kun lapsi muuten olisi kansalaisuudeton. Sopimusvaltiot sitoutuvat 8 artiklan mukaan kunnioittamaan

LUONNOS

lapsen oikeutta säilyttää henkilöllisyytensä, myös kansalaisuutensa, nimensä ja sukulaissuhteensa niin kuin lainsäädännössä niistä määrätään ilman, että niihin puututaan laittomasti.

Kansalaisuusyleissopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen mukaan kukin valtio säätää valtiosisäisessä lainsäädännössään, että eräät henkilöt saavat valtion kansalaisuuden suoraan lain nojalla. Näitä ovat a kohdan mukaan lapset, joiden vanhemmista toisella on lasten syntyessä asianomaisen sopimusvaltion kansalaisuus. Valtiosisäisessä lainsäädännössä voi kuitenkin olla ulkomailla syntyneitä lapsia koskevia poikkeuksia. Kukin sopimusvaltio voi myös määrätä, että lapsi, jonka suhde vanhempiinsa perustuu lapsen tunnustamiseen, tuomioistuimen päätökseen tai vastaavaan menettelyyn, saa valtion kansalaisuuden valtiosisäisessä lainsäädännössä määritetyn menettelyn kautta.

Kansalaisuuslaki sallii kaksoiskansalaisuuden ja mahdollistaa siten lapselle myös toisen valtion kansalaisuuden säilyttämisen. Suomen kansalaisen adoptiolla lapsella on todennäköisesti jonkin valtion kansalaisuus. Voidaan pitää lapsen edun mukaisena, että hän saa Suomen kansalaisuuden, jos Suomen kansalainen adoptoi hänet. Näin on etenkin siinä tapauksessa, että lapsi tulee asumaan adoptiovanhempiensa kanssa Suomessa. Myös lapsen aiempi kansalaisuus säilyy, jos se on kyseisen valtion kansalaisuuslainsäädännön mukaan mahdollista.

Suomen kansalaisille syntyvien ja adoptoitavien lasten yhdenvertaisuus puoltaa sitä, että lapsi saa Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla, jos joko hänen vanhemmallaan tai adoptiovanhemmallaan on Suomen kansalaisuus. Lapsen oikeus kansalaisuuteen toteutuisi suoraan lain nojalla eikä riippuisi siitä, tekeekö hänen huoltajansa hänen puolestaan kansalaisuusilmoituksen.

Nykyinen kansalaisuusilmoitusmenettely koskisi jatkossa eräitä ennen ehdotetun lainmuutoksen voimaantuloa syntyneitä tai adoptoituja lapsia. Siitä säädettäisiin siirtymäsäännöksissä. Ilmoitusmenettelykään ei sinänsä ole ristiriidassa Suomen kansainvälisten velvoitteiden kanssa, vaan eurooppalainen kansalaisuusyleissopimus mahdollistaa sen käytön tietyissä tilanteissa. Lapsen kansalaisuuden saamiseen liittyviä kansainvälisiä velvoitteita on käsitelty myös nykytilan ja sen arvioinnin yhteydessä.

Asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttäminen

Tässä esityksessä ehdotetaan asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttämistä siten, että ulkomaanmatkoja koskevia säännöksiä yksinkertaistettaisiin ja samalla luovuttaisiin jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan. Tarkoituksena olisi se, että kansalaisuuden saamista koskevan päätöksenteon perusteet ilmenevät lain säännöksistä myös asumisajan osalta mahdollisimman yksiselitteisesti.

Ehdotus sisältää säännökset siitä, kuinka paljon kansalaisuutta varten vaadittuna asumisaikana voisi oleskella ulkomailla ja kuinka paljon tästä voisi ajoittua päätöksentekoa välittömästi edeltävään vuoteen. Myös erilaiset perusteet asumisajasta poikkeamiselle otettaisiin huomioon. Laista ilmenisi, kuinka paljon ulkomailla oleskelua vaadittuna asumisaikana voisi olla silloin, kun sovellettaisiin yleisen viiden vuoden asumisajan sijasta lyhyempää neljän tai kahden vuoden asumisaikaa. Asumisaikaedellytyksestä olisi edelleenkin mahdollista poiketa erilaisissa tilanteissa myös erittäin painavan syyn perusteella.

LUONNOS

Kielitaidon osoittaminen

Tässä esityksessä ehdotetaan kielitaitoedellytyksestä poikkeamista koskevien säännösten täsmentämistä siten, että todistuksen suomen tai ruotsin kielen puhumisen ja ymmärtämisen alkeista tai jommankumman kielen säännöllisistä opinnoista voisi antaa myös muu kuin hakijaa opettanut opettaja. Todistus alkeiskielitaidosta tai säännöllisestä opiskelusta tarvitaan, jos hakija pyytää poikkeamista luku- ja kirjoitustaidottomuutensa perusteella tai hän on sellainen 65 vuotta täyttänyt henkilö, joka ei ole saanut kansainvälistä suojelua. Kansainvälistä suojelua saaneiden 65 vuotta täyttäneiden henkilöiden osalta ei esitetä muutoksia, vaan kielitaitoedellytyksestä poiketaan kansalaisuuslain 18 b §:n mukaisesti edelleenkin täysin.

Kansalaisuuslain muuttamista koskevassa mietinnössään perustuslakivaliokunta piti tärkeänä, että iän vaikutusta kielten oppimiseen selvitetään ja uudistettaessa kansalaisuuslakia arvioidaan myös ikään perustuvaa sääntelyä (PeVM vp, s. 3/II - 4/II). Hakijan korkealla iällä voi olla sellaisia vaikutuksia kielten oppimiseen, jotka on perusteltua ottaa huomioon päätettäessä kielitaitoedellytyksestä poikkeamisesta. Valiokunnan mukaan 65 vuoden ikää voidaan pitää suhteellisen korkeana ainakin niiden hakijoiden osalta, joiden toimintakyky on olennaisesti heikentynyt ja joiden kohdalla keskimääräinen elinaikaodotus poikkeaa merkittävästi suomalaisten tilanteesta esimerkiksi lähtömaan olosuhteiden vuoksi. Valiokunta piti lisäksi huomionarvoisena, että 18 b §:n 1 momentin 4 kohdassa säädetään kielitaitoedellytyksestä poikkeamisesta erittäin painavasta syystä. Säännös mahdollistaa myös muiden iäkkäiden hakijoiden kuin yli 65-vuotiaiden osalta kielitaitoedellytyksestä poikkeamisen.

Tätä esitystä edelsi kansalaisuutta koskevien säännösten muutostarpeista tehty esiselvitys, jossa käsiteltiin myös iän vaikutusta kielten oppimiseen ja arvioitiin kansalaisuuslaissa olevaa ikään perustuvaa sääntelyä niin kielen oppimisen ja ikääntymisen kuin myös kansainvälisen vertailun näkökulmasta. Keskeisimpiä päätelmiä on käsitelty myös tämän esityksen nykytilaa ja sen arviointia koskevassa jaksossa. Selvityksen perusteella 65 vuoden kiinteään ikärajaan tai muihin poikkeamissäännöksiin ei ehdoteta olennaisia muutoksia.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

kansalaisuuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 2 §:n 4 kohta, 9 §:n 3 momentti, 11 §, 14 §:n 2 momentti, 26 § ja 27 §, sellaisina kuin niistä ovat 9 §:n 3 momentti ja 26 § laissa 260/2018, 14 §:n 2 momentti laissa 579/2011 sekä 27 § laissa 971/2014,

muutetaan 2 §:n 3 ja 7 kohta, 6 §:n 2 ja 3 momentti, 9 §:n 1 momentti, 10 §, 13 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta, 15 §, 16 § ja sen otsikko, 17 §:n 6-8 kohdat, 18 §:n 1 momentin 2 kohta ja 2 momentin 3 kohta, 18 a §:n 2 kohta, 18 b §:n 2 ja 3 momentti, 20 §:n otsikko ja 1 momentti, 21 §, 22 §:n 2 kohta, 23 §:n 2 momentti, 24 §:n 3 ja 4 momentti, 25 §:n 1 ja 2 momentti, 28 §:n 1 momentti, 33 §:n 4 momentti, 36 §:n 2 momentti, 40 §:n 3 momentti, 41 §, 42 § ja 50 §:n 3 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 6 §:n 2 ja 3 momentti, 13 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta, 15 §, 16 §, 17 §:n 6-8 kohta, 18 §:n 1 momentin 2 kohta ja 2 momentin 3 kohta, 18 a §:n 2 kohta, 18 b §:n 2 ja 3 momentti ja 21 § laissa 579/2011, 9 §:n 1 momentti laissa 260/2018, 10 § ja 40 §:n 3 momentti laissa 971/2014, 20 §:n otsikko ja 1 momentti laissa 327/2009, 41 § laissa 974/2007 sekä 42 § laissa 564/2019, sekä

lisätään 17 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 579/2011, uusi 2 momentti seuraavasti:

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

3) kansalaisuudettomalla henkilöllä, jolla ei ole minkään valtion kansalaisuutta;
4) (kumotaan)

7) lapsella alle 18-vuotiasta henkilöä;

6 §

Selvitetty henkilöllisyys

Selvitystä henkilöllisyydestä voidaan esittää luotettavana pidettävällä asiakirjanäytöllä tai antamalla muutoin luotettavina pidettäviä tietoja asianomaisen henkilön nimestä, syntymäajasta, perhesuhteista, kansalaisuudesta ja muista asian ratkaisemisen kannalta tarpeellisista henkilötiedoista. Henkilöllisyyttä selvittäessä tulee ottaa huomioon ne tiedot, jotka henkilö on aikaisemmin antanut viranomaiselle omasta ja lapsensa henkilöllisyydestä. Henkilöllisyyttä koskevan selvityksen luotettavuuden arviointi on kokonaisharkintaa, jossa otetaan huomioon myös hakijan aloitteellisuus henkilöllisyytensä selvittämisessä ja se, onko alle 18-vuotiaan henkilöllisyys ollut selvittämättä hänen huoltajastaan johtuvasta syystä tai muusta hänestä riippumattomasta syystä.

LUONNOS

Jos ulkomaalainen on vähintään viimeksi kuluneet kymmenen vuotta esiintynyt väestötietojärjestelmästä ilmenevällä henkilöllisyydellä, hänen henkilöllisyyttään pidetään 1 momentin mukaisesti selvitettyinä, vaikka hän on aiemmin esiintynyt useammalla kuin yhdellä henkilöllisyydellä. Kymmenen vuoden määräaika sovelletaan myös silloin, kun henkilöllisyydestä esitettyä selvitystä ei muutoin pidetä kokonaisharkinnan perusteella luotettavana. Kymmenen vuoden määräaika lasketaan siitä ajankohdasta, jolloin henkilötiedot on merkitty väestötietojärjestelmään.

9 §

Lapsi

Lapsi saa syntyessään Suomen kansalaisuuden, jos:

- 1) äiti on Suomen kansalainen;
 - 2) isä on Suomen kansalainen;
 - 3) isä tai äiti on kuollut, mutta oli kuollessaan Suomen kansalainen; tai
 - 4) lapsi syntyy Suomessa eikä saa syntyessään minkään vieraan valtion kansalaisuutta, eikä hänellä syntymänsä perusteella ole edes toissijaisesti oikeutta saada minkään vieraan valtion kansalaisuutta.
-

10 §

Adoptiolapsi

Ulkomaalainen lapsi, joka on adoptoitu ja jonka adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen, saa Suomen kansalaisuuden adoption perusteella siitä ajankohdasta lukien, jolloin adoptio on Suomessa pätevä.

13 §

Kansalaistamisen yleiset edellytykset

Ulkomaalaiselle myönnetään hakemuksesta Suomen kansalaisuus, jos hakemusta ratkaistessa:

- 1) hän on täyttänyt 18 vuotta;
 - 2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa viimeksi kuluneet viisi vuotta (*asumisaikaedellytys*);
-

15 §

Asumisaikaan hyväksyttävä oleskelu

Jos hakija on ennen jatkuvan oleskeluluvan myöntämistä oleskellut Suomessa tilapäisellä oleskeluluvalla, puolet tilapäisellä oleskeluluvalla oleskellusta ajasta otetaan 14 §:n 2 kohdan estämättä huomioon asumisaikaa laskettaessa. Edellytyksenä on, että hakija on oleskellut Suomessa jatkuvalla oleskeluluvalla vähintään vuoden välittömästi ennen hakemuksen ratkaisemista.

LUONNOS

Hakijan iän, terveydentilan tai muun näihin verrattavan syyn perusteella myös ilman lupaa oleskeltu aika tai osa siitä hyväksytään asumisaikaan, jos sitä on hakijan kannalta pidettävä kohtuullisena. Muutoin asumisaika ei kerry sellaisena ilman lupaa oleskeltuna aikana, joka on johtunut hakijan laiminlyönnistä.

16 §

Asumisaikaan sisältyvät ulkomaanmatkat

Hakijalla saa hakemuksen ratkaisemista edeltävän vuoden aikana olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan. Viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana hakijalla saa olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 750 vuorokauden ajan.

Jos asumisaikaedellytyksestä poiketaan jäljempänä säädetyillä perusteilla siten, että sovelletaan neljän vuoden asumisaikaa, hakijalla saa viimeksi kuluneiden neljän vuoden aikana olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 600 vuorokauden ajan.

Jos asumisaikaedellytyksestä poiketaan jäljempänä säädetyillä perusteilla siten, että sovelletaan kahden vuoden asumisaikaa, hakijalla saa viimeksi kuluneiden kahden vuoden aikana olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 300 vuorokauden ajan.

17 §

Kielitaidon osoittaminen

Kielitaitoedellytyksen täyttäminen voidaan osoittaa suorittamalla:

6) ammatillisesta peruskoulutuksesta annetussa laissa (630/1998), ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tai lukiokoulutuksesta annetussa maakuntalaissa (Ålands författningssamling 2011:13) tarkoitettu suomen tai ruotsin kielellä suoritettu ammatillinen perustutkinto;

7) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998), ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tai lukiokoulutuksesta annetussa maakuntalaissa tarkoitettu suomen tai ruotsin kielellä suoritettu ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto;

8) yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista annetun valtioneuvoston asetuksen (794/2004) 6 §:n 1 momentin 1 kohdan, ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (352/2003) 8 §:n 1 momentin 1 kohdan tai ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (1129/2014) 7 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaiset tyydyttävää taitoa osoittavat suomen tai ruotsin kielen opinnot tai kypsyysnäyte suomen tai ruotsin kielellä.

Kielitaitoedellytyksen täyttymisen voi osoittaa myös todistuksella siitä, että hakijalle on myönnetty oikeus toimia auktorisoiduista kääntäjistä annetussa laissa (1231/2007) tai virallisista kääntäjistä annetussa laissa (1148/1988) tarkoitettuna kääntäjänä, jonka kielenä on suomi tai ruotsi. Lisäksi kielitaidon voi osoittaa todistuksella siitä, että hakija on merkitty oikeustulkikirekisteristä annetussa laissa (1590/2015) tarkoitettuun oikeustulkikirekisteriin. Todistuksella voi osoittaa kielitaidon, vaikka mainittu oikeus tai rekisteröinti ei olisi enää voimassa.

18 §

Asumisaikaedellytyksestä poikkeaminen

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos:

LUONNOS

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on viimeksi kuluneet kaksi vuotta ollut Suomessa. Lisäksi edellytyksenä on, että:

3) muutoin on olemassa erittäin painava syy hakijan tai kanssahakijan asumisaikaedellytyksestä poikkeamiselle.

18 a §

Asumisaikaedellytyksestä poikkeaminen kielitaitoedellytyksen täyttyessä

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos hän täyttää 13 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaisen kielitaitoedellytyksen ja:

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta.

18 b §

Kielitaitoedellytyksestä poikkeaminen

Luku- ja kirjoitustaidottoman sekä muun kuin 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun 65-vuotiaan tai sitä vanhemman hakijan osalta voidaan kielitaitoedellytyksestä poiketa, jos hakija hallitsee suomen tai ruotsin kielen ymmärtämisen ja puhumisen alkeet tai on osallistunut säännöllisesti suomen tai ruotsin kielen opintoihin.

Edellä 2 momentissa tarkoitetut kielen alkeet tai opinnot osoitetaan suomen tai ruotsin kielen opettajan antamalla todistuksella. Luku- ja kirjoitustaidottomuus osoitetaan hakijaa opettaneen suomen tai ruotsin kielen opettajan antamalla todistuksella.

20 §

Kansainvälistä suojelua saavan tai kansalaisuudettoman osalta tehtävät poikkeukset

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos:

- 1) hänellä on Suomessa pakolaisen asema, oleskelulupa toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella tai hän on kansalaisuudeton; ja
- 2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta.

21 §

Pohjoismaan kansalaisen osalta tehtävät poikkeukset

Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa viimeksi kuluneet kaksi vuotta.

22 §

Suomen kansalaisen puolison osalta tehtävät poikkeukset

LUONNOS

Suomen kansalaisen puolisolle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos:

2) hakijan varsinainen asunto ja koti on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta.

23 §

Kanssahakijan osalta tehtävät poikkeukset

Kanssahakijalle, joka on täyttänyt 15 vuotta, voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos hakemusta ratkaistaessa hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta.

24 §

Lapsen kansalaistaminen

Jos hakemusta ratkaistaessa lapsi on täyttänyt 15 vuotta, hänelle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä edellyttäen, että lapsen varsinainen asunto ja koti on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta.

Jos 3 momentissa tarkoitettu lapsi on Pohjoismaan kansalainen, edellytyksenä hakemuksen hyväksymiselle on kuitenkin kahden vuoden asumisaika.

25 §

Täysivaltaiseksi tulon vaikutus vireillä olevaan hakemukseen

Jos kanssahakija täyttää 18 vuotta ennen kuin hakemus on ratkaistu, hänen on täydennettävä hakemus itseään koskevaksi.

Jos lapsi täyttää 18 vuotta ennen kuin huoltajan hänen puolestaan tekemä hakemus on ratkaistu, hänen on vahvistettava allekirjoituksellaan hakemus. Jos hakemusta ei vahvisteta, se hylätään.

28 §

Nuori henkilö

Henkilö, joka on täyttänyt 18 vaan ei 23 vuotta, saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa yhteensä 10 vuotta ja jos häntä ei ole tuomittu vankeusrangaistukseen. Viimeksi kuluneen vuoden aikana hakijalla saa olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan.

33 §

Kansalaisuuden menettäminen väärien tietojen antamisen perusteella

LUONNOS

Päätöstä kansalaisuuden menettämisestä ei voida 1 ja 2 momentin mukaisissa tapauksissa tehdä, jos kansalaisuushakemuksen tai -ilmoituksen ratkaisusta on kulunut yli viisi vuotta. Jos kuitenkin kansalaisuuden menettämistä koskeva asia on tullut vireille ennen kuin viisi vuotta on kulunut kansalaisuus päätöksen tekemisestä, päätös voidaan tehdä vielä tämän jälkeen.

36 §

Kansalaisuusaseman määrittäminen

Jos henkilön kansalaisuus on tuntematon ja hänellä on kotikunta Suomessa, henkilön kansalaisuusasema on pyrittävä määrittämään.

40 §

Viranomaisten keskinäinen ilmoitusvelvollisuus

Suomen edustusto ilmoittaa Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle, kun se saa 18 vuotta täyttäneeltä mutta alle 22-vuotiaalta henkilöltä ilmoituksen siitä, että hän haluaa säilyttää Suomen kansalaisuuden. Poliisi tai edustusto ilmoittaa Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle, kun 18 vuotta täyttänyt mutta alle 22-vuotias henkilö on hakenut Suomen passia tai henkilökorttia tai kun hänelle on myönnetty passi tai henkilökortti. Pääesikunta tai siviilipalveluskeskus ilmoittaa Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle, kun alle 22-vuotias Suomen kansalainen suorittaa Suomessa varusmies- tai siviilipalvelusta tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa tarkoitettua palvelusta tai on suorittanut jonkin näistä palveluksista. Ilmoitus Suomen kansalaisuuden säilymisestä 34 §:n nojalla tehdään viipymättä.

41 §

Muutoksenhaku Maahanmuuttoviraston päätökseen

Maahanmuuttoviraston tämän lain nojalla tekemästä päätöksestä saa valittaa hallinto-oikeuden siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

42 §

Muutoksenhaku hallinto-oikeuden päätökseen

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

50 §

Päätös ja sen tiedoksianto

Muu kuin hakijalle myönteinen päätös annetaan tiedoksi postitse saantitodistusta vastaan. Päätös voidaan myös luovuttaa hakijan, tämän huoltajan tai muussa kansalaisuusasiassa asianosaisten tai tämän huoltajan valtuutuksen perusteella tiedoksiannon vastaanottajalle tai tämän

LUONNOS

edustajalle. Tiedoksiannosta on tällöin laadittava kirjallinen todistus, josta käy ilmi tiedoksiannon toimittaja ja vastaanottaja sekä tiedoksiannon ajankohta. Jos tiedoksiannosta ei saada toimituksi, päätös annetaan tiedoksi Suomessa yleistiedoksiannolla siten kuin siitä säädetään hallintolaissa (434/2003).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Alle 18-vuotias henkilö, joka on syntynyt ennen tämän lain voimaantuloa ja joka ei ole saanut Suomen kansalaisuutta 9 §:n nojalla tai ilmoituksesta, saa Suomen kansalaisuuden vanhempiensa keskinäisen avioliiton perusteella avioliiton solmimisesta lukien, jos mies oli lapsen syntyessä ja on siitä lähtien ollut Suomen kansalainen ja miehen isyys lapseen on vahvistettu ennen avioliiton solmimista. Jos isyys kuitenkin vahvistetaan avioliiton solmimisen jälkeen ja isä on edelleen Suomen kansalainen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden vasta isyyden vahvistamispäivästä lukien. Jos isä on kuollut avioliiton solmimisen jälkeen mutta ennen isyyden vahvistamista ja hän oli kuollessaan Suomen kansalainen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden isyyden vahvistamispäivästä lukien.

Ennen tämän lain voimaantuloa syntynyt ulkomaalainen, joka ei ole saanut Suomen kansalaisuutta 9 §:n nojalla, saa Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta, jos hänen syntyessään isä tai äitiyslain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti oli Suomen kansalainen ja hän syntyi 1 päivänä kesäkuuta 2003 tai sen jälkeen:

- 1) Suomessa ja isyys tai äitiys vahvistettiin vasta hänen täytettyään 18 vuotta; tai
- 2) Suomen ulkopuolella ja isyys tai äitiys on vahvistettu.

Alle 18-vuotias henkilö, joka on adoptoitu ennen tämän lain voimaantuloa ja jolla ei ole Suomen kansalaisuutta, saa Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta, jos hän on täyttänyt 12 vuotta ennen adoptiota ja adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen. Edellytyksenä on lisäksi se, että adoptio on Suomessa pätevä.

Tätä lakia sovelletaan myös tämän lain voimaan tullessa vireillä olevaan kansalaisuushakemukseen ja kansalaisuusilmoitukseen. Asumisaikaedellytyksen osalta sovelletaan kuitenkin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita 13 §:n 1 momentin 2 kohtaa, 16:ää, 18 a §:n 2 kohtaa, 20 §:n 1 momentin 2 kohtaa, 22 §:n 2 kohtaa, 23 §:n 2 momenttia ja 24 §:n 3 momenttia, jos niiden soveltaminen johtaa hakijalle tämän lain säännöksiä edullisempaan lopputulokseen.

Helsingissä x.x.202x

Pääministeri

Sanna Marin

Sisäministeri Maria Ohisalo

Laki

kansalaisuuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 2 §:n 4 kohta, 9 §:n 3 momentti, 11 §, 14 §:n 2 momentti, 26 § ja 27 §, sellaisina kuin niistä ovat 9 §:n 3 momentti ja 26 § laissa 260/2018, 14 §:n 2 momentti laissa 579/2011 sekä 27 § laissa 971/2014,

muutetaan 2 §:n 3 ja 7 kohta, 6 §:n 2 ja 3 momentti, 9 §:n 1 momentti, 10 §, 13 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta, 15 §, 16 § ja sen otsikko, 17 §:n 6-8 kohdat, 18 §:n 1 momentin 2 kohta ja 2 momentin 3 kohta, 18 a §:n 2 kohta, 18 b §:n 2 ja 3 momentti, 20 §:n otsikko ja 1 momentti, 21 §, 22 §:n 2 kohta, 23 §:n 2 momentti, 24 §:n 3 ja 4 momentti, 25 §:n 1 ja 2 momentti, 28 §:n 1 momentti, 33 §:n 4 momentti, 36 §:n 2 momentti, 40 §:n 3 momentti, 41 §, 42 § ja 50 §:n 3 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 6 §:n 2 ja 3 momentti, 13 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta, 15 §, 16 §, 17 §:n 6-8 kohta, 18 §:n 1 momentin 2 kohta ja 2 momentin 3 kohta, 18 a §:n 2 kohta, 18 b §:n 2 ja 3 momentti ja 21 § laissa 579/2011, 9 §:n 1 momentti laissa 260/2018, 10 § ja 40 §:n 3 momentti laissa 971/2014, 20 §:n otsikko ja 1 momentti laissa 327/2009, 41 § laissa 974/2007 sekä 42 § laissa 564/2019, sekä

lisätään 17 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 579/2011, uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Määritelmät

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

Tässä laissa tarkoitetaan:

3) *tahtomattaan* kansalaisuudettomalla henkilöllä, jolla ei ole minkään valtion kansalaisuutta ja joka on kansalaisuudeton ilman omaa tai huoltajansa tahtoa;

3) kansalaisuudettomalla henkilöllä, jolla ei ole minkään valtion kansalaisuutta;

4) *tahdostaan* kansalaisuudettomalla henkilöllä, jolla ei ole minkään valtion kansalaisuutta ja joka on jäänyt kansalaisuudettomaksi omasta tai huoltajansa tahdosta;

(kumotaan 4 kohta)

7) lapsella alle 18-vuotiasta *naimatonta* henkilöä;

7) lapsella alle 18-vuotiasta henkilöä;

LUONNOS

Voimassa oleva laki

6 §

Selvitetty henkilöllisyys

Selvitystä henkilöllisyydestä voidaan esittää asiakirjanäytöllä tai antamalla muutoin luotettavina pidettäviä tietoja asianomaisen henkilön nimestä, syntymäajasta, perhesuhteista, kansalaisuudesta ja muista asian ratkaisemisen kannalta tarpeellisista henkilötiedoista. Henkilöllisyyttä selvitettäessä tulee ottaa huomioon ne tiedot, jotka henkilö on aikaisemmin antanut viranomaiselle omasta ja lapsensa henkilöllisyydestä.

Jos ulkomaalainen on vähintään viimeksi kuluneet kymmenen vuotta esiintynyt väestötietojärjestelmästä ilmenevällä henkilöllisyydellä, hänen henkilöllisyyttään pidetään 1 momentin mukaisesti selvitettyinä, vaikka hän on aiemmin esiintynyt useammalla kuin yhdellä henkilöllisyydellä.

9 §

Lapsi

Lapsi saa syntyessään Suomen kansalaisuuden, jos:

- 1) äiti on Suomen kansalainen;
- 2) isä on Suomen kansalainen; ja
 - a) avioliitossa lapsen äidin kanssa; tai
 - b) lapsi syntyy Suomessa ja miehen isyys lapseen vahvistetaan;

Ehdotus

6 §

Selvitetty henkilöllisyys

Selvitystä henkilöllisyydestä voidaan esittää luotettavana pidettävällä asiakirjanäytöllä tai antamalla muutoin luotettavina pidettäviä tietoja asianomaisen henkilön nimestä, syntymäajasta, perhesuhteista, kansalaisuudesta ja muista asian ratkaisemisen kannalta tarpeellisista henkilötiedoista. Henkilöllisyyttä selvitettäessä tulee ottaa huomioon ne tiedot, jotka henkilö on aikaisemmin antanut viranomaiselle omasta ja lapsensa henkilöllisyydestä. *Henkilöllisyyttä koskevan selvityksen luotettavuuden arviointi on kokonaiisharkintaa, jossa otetaan huomioon myös hakijan aloitteellisuus henkilöllisyytensä selvittämisessä ja se, onko alle 18-vuotiaan henkilöllisyys ollut selvittämättä hänen huoltajastaan johtuvasta syystä tai muusta hänestä riippumattomasta syystä.*

Jos ulkomaalainen on vähintään viimeksi kuluneet kymmenen vuotta esiintynyt väestötietojärjestelmästä ilmenevällä henkilöllisyydellä, hänen henkilöllisyyttään pidetään 1 momentin mukaisesti selvitettyinä, vaikka hän on aiemmin esiintynyt useammalla kuin yhdellä henkilöllisyydellä. *Kymmenen vuoden määräaika sovelletaan myös silloin, kun henkilöllisyydestä esitettyä selvitystä ei muutoin pidetä kokonaiisharkinnan perusteella luotettavana. Kymmenen vuoden määräaika lasketaan siitä ajankohdasta, jolloin henkilötiedot on merkitty väestötietojärjestelmään.*

9 §

Lapsi

Lapsi saa syntyessään Suomen kansalaisuuden, jos:

- 1) äiti on Suomen kansalainen;
- 2) isä on Suomen kansalainen;

LUONNOS

Voimassa oleva laki

3) isä on kuollut, mutta oli kuollessaan Suomen kansalainen; ja

a) avioliitossa lapsen äidin kanssa; tai

b) lapsi syntyy Suomessa ja miehen isyys lapseen vahvistetaan; tai

4) lapsi syntyy Suomessa eikä saa syntyessään minkään vieraan valtion kansalaisuutta, eikä hänellä syntymänsä perusteella ole edes toissijaisesti oikeutta saada minkään vieraan valtion kansalaisuutta.

Jos lapsella on äitiyslain (253/2018) nojalla kaksi äitiä:

1) lapsen synnyttäneeseen äitiin sovelletaan, mitä 1 momentin 1 kohdassa säädetään äidistä; ja

2) äitiyslain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun äitiin sovelletaan, mitä 1 momentin 2 kohdan b alakohdassa ja 3 kohdan b alakohdassa säädetään isästä.

10 §

Adoptiolapsi

Ulkomaalainen alle 12-vuotias lapsi, joka on adoptoitu ja jonka adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen, saa Suomen kansalaisuuden adoption perusteella siitä ajankohdasta lukien, jolloin adoptio on Suomessa pätevä.

11 §

Vanhempien avioliitto

Lapsi, joka ei saa Suomen kansalaisuutta 9 §:n nojalla tai joka ei ole saanut Suomen kansalaisuutta ilmoituksesta, saa Suomen kansalaisuuden vanhempiensa keskinäisen avioliiton perusteella avioliiton solmimisesta lukien, jos mies oli lapsen syntyessä ja on siitä lähtien ollut Suomen kansalainen ja miehen isyys lapseen on vahvistettu ennen avioliiton solmimista.

Jos isyys kuitenkin vahvistetaan avioliiton solmimisen jälkeen ja isä on edelleen Suomen kansalainen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden vasta isyyden vahvistamispäivästä lukien.

Ehdotus

3) isä *tai äiti* on kuollut, mutta oli kuollessaan Suomen kansalainen; *tai*

4) lapsi syntyy Suomessa eikä saa syntyessään minkään vieraan valtion kansalaisuutta, eikä hänellä syntymänsä perusteella ole edes toissijaisesti oikeutta saada minkään vieraan valtion kansalaisuutta.

(kumotaan 3 mom.)

10 §

Adoptiolapsi

Ulkomaalainen lapsi, joka on adoptoitu ja jonka adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen, saa Suomen kansalaisuuden adoption perusteella siitä ajankohdasta lukien, jolloin adoptio on Suomessa pätevä.

(kumotaan)

LUONNOS

Voimassa oleva laki

Jos isä on kuollut avioliiton solmimisen jälkeen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden isyden vahvistamispäivästä lukien, jos isä oli kuollessaan Suomen kansalainen.

13 §

Kansalaistamisen yleiset edellytykset

Ulkomaalaiselle myönnetään hakemuksesta Suomen kansalaisuus, jos hakemusta ratkaistaessa:

- 1) hän on täyttänyt 18 vuotta tai sitä ennen avioitunut;
- 2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa (asumisaikaedellytys):
 - a) viimeksi kuluneet viisi vuotta keskeytyksettä (yhtäjaksoinen asumisaika); tai
 - b) seitsemän vuotta 15 ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä (kerätty asumisaika);

14 §

Asumisajan alkaminen

Jos hakijan henkilöllisyys on ollut selvittämättä, hyväksyttävä asumisaika alkaa vasta, kun hän on esittänyt selvityksen henkilöllisyydestään. Tätä aikaisemmin oleskeltu aika tai osa siitä hyväksytään asumisaikaan, jos hakija on osoittanut aloitteellisuutta henkilöllisyyden selvittämiseksi, samoin kuin alaikäisenä oleskeltu aika tai osa siitä, jos henkilöllisyys on ollut selvittämättä huoltajasta johtuvasta syystä taikka muusta hakijasta riippumattomasta syystä.

15 §

Asumisaikaan hyväksyttävä oleskelu

Jos hakija on ennen jatkuvan oleskeluluvan myöntämistä oleskellut Suomessa tilapäisellä oleskeluluvalla, puolet tilapäisellä oleskeluluvalla oleskellusta ajasta otetaan 14 §:n 1 mo-

Ehdotus

Jos isä on kuollut avioliiton solmimisen jälkeen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden isyden vahvistamispäivästä lukien, jos isä oli kuollessaan Suomen kansalainen.

13 §

Kansalaistamisen yleiset edellytykset

Ulkomaalaiselle myönnetään hakemuksesta Suomen kansalaisuus, jos hakemusta ratkaistaessa:

- 1) hän on täyttänyt 18 vuotta;
- 2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa viimeksi kuluneet viisi vuotta (asumisaikaedellytys);

14 §

Asumisajan alkaminen

(kumotaan 14 § 2 mom.)

15 §

Asumisaikaan hyväksyttävä oleskelu

Jos hakija on ennen jatkuvan oleskeluluvan myöntämistä oleskellut Suomessa tilapäisellä oleskeluluvalla, puolet tilapäisellä oleskeluluvalla oleskellusta ajasta otetaan 14 §:n 2 koh-

LUONNOS

Voimassa oleva laki

mentin 2 kohdan estämättä huomioon yhtäjaksoista asumisaikaa laskettaessa. Edellytyksenä on, että hakija on oleskellut Suomessa jatkuvalla oleskeluluvalla vähintään vuoden välittömästi ennen hakemuksen ratkaisemista.

Hakijan iän, terveydentilan tai muun näihin verrattavan syyn perusteella myös ilman lupaa oleskeltu aika tai osa siitä hyväksytään asumisaikaan, jos sitä on hakijan kannalta pidettävä kohtuullisena.

16 §

Yhtäjaksoisen asumisajan katkeaminen

Muut kuin lyhyet poissaolot katkaisevat yhtäjaksoisen asumisajan. Yhtäjaksoinen asumisaika katkeaa lisäksi, jos poissaoloja on niin säännöllisesti ja niin paljon, että hakijan voidaan katsoa oleskelleen tai oleskelevan enimmäkseen Suomen ulkopuolella. Jos poissaolo on johtunut painavasta henkilökohtaisesta syystä, ei yhtäjaksoinen asumisaika kuitenkaan katkea.

Lyhyet poissaolot otetaan mukaan yhtäjaksoista asumisaikaa laskettaessa. Tällaisia ovat:

- 1) enintään yhden kuukauden poissaolot;
- 2) enintään kuusi yli kuukauden, mutta enintään kahden kuukauden poissaoloa; ja
- 3) enintään kaksi yli kahden, mutta enintään kuuden kuukauden poissaoloa.

Jos yhtäjaksoisen asumisajan katsotaan katkenneen, Suomessa oleskelu otetaan huomioon 13 §:n 1 momentin 2 kohdan b alakohdan mukaista kerättyä asumisaikaa laskettaessa.

Yli kuusi kuukautta, mutta enintään vuoden kestäneitä tilapäisiä poissaoloja ei oteta mukaan yhtäjaksoista asumisaikaa laskettaessa. Ne eivät kuitenkaan katkaise yhtäjaksoista asumisaikaa. Asumisaikaa laskettaessa yli vuoden kestäviin poissaoloihin sovelletaan kerättyä asumisaikaa.

Ehdotus

dan estämättä huomioon asumisaikaa laskettaessa. Edellytyksenä on, että hakija on oleskellut Suomessa jatkuvalla oleskeluluvalla vähintään vuoden välittömästi ennen hakemuksen ratkaisemista.

Hakijan iän, terveydentilan tai muun näihin verrattavan syyn perusteella myös ilman lupaa oleskeltu aika tai osa siitä hyväksytään asumisaikaan, jos sitä on hakijan kannalta pidettävä kohtuullisena. *Muutoin asumisaika ei kerry sellaisena ilman lupaa oleskeltuna aikana, joka on johtunut hakijan laiminlyönnistä.*

16 §

Asumisaikaan sisältyvät ulkomaanmatkat

Hakijalla saa hakemuksen ratkaisemista edeltävän vuoden aikana olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan. Viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana hakijalla saa olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 750 vuorokauden ajan.

Jos asumisaikaedellytyksestä poiketaan jäljempänä säädetyillä perusteilla siten, että sovelletaan neljän vuoden asumisaikaa, hakijalla saa viimeksi kuluneiden neljän vuoden aikana olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 600 vuorokauden ajan.

Jos asumisaikaedellytyksestä poiketaan jäljempänä säädetyillä perusteilla siten, että sovelletaan kahden vuoden asumisaikaa, hakijalla saa viimeksi kuluneiden kahden vuoden aikana olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 300 vuorokauden ajan.

LUONNOS

Voimassa oleva laki

17 §

Kielitaidon osoittaminen

Kielitaitoedellytyksen täyttäminen voidaan osoittaa suorittamalla:

6) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998) tarkoitettu suomen tai ruotsin kielellä suoritettu ammatillinen perustutkinto;

7) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitettu suomen tai ruotsin kielellä suoritettu ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto;

8) yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen (794/2004) 6 §:n 1 momentin 1 kohdan *tai* ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (352/2003) 8 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaiset suomen tai ruotsin kielen opinnot tai kypsyysnäyte suomen tai ruotsin kielellä.

18 §

Ehdotus

17 §

Kielitaidon osoittaminen

Kielitaitoedellytyksen täyttäminen voidaan osoittaa suorittamalla:

6) ammatillisesta *peruskoulutuksesta* annetussa laissa (630/1998), *ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tai lukiokoulutuksesta annetussa maakuntalaissa (Ålands författningssamling 2011:13)* tarkoitettu suomen tai ruotsin kielellä suoritettu ammatillinen perustutkinto;

7) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998), *ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tai lukiokoulutuksesta annetussa maakuntalaissa* tarkoitettu suomen tai ruotsin kielellä suoritettu ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto;

8) yliopistojen tutkinnoista *ja erikoistumis-* *koulutuksista* annetun valtioneuvoston asetuksen (794/2004) 6 §:n 1 momentin 1 kohdan, ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (352/2003) 8 §:n 1 momentin 1 kohdan *tai ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (1129/2014) 7 §:n 1 momentin 1 kohdan* mukaiset *tydyttävää taitoa osoittavat* suomen tai ruotsin kielen opinnot tai kypsyysnäyte suomen tai ruotsin kielellä.

Kielitaitoedellytyksen täyttymisen voi osoittaa myös todistuksella siitä, että hakijalle on myönnetty oikeus toimia auktorisoiduista kääntäjistä annetussa laissa (1231/2007) tai virallisista kääntäjistä annetussa laissa (1148/1988) tarkoitettuna kääntäjänä, jonka kielenä on suomi tai ruotsi. Lisäksi kielitaidon voi osoittaa todistuksella siitä, että hakija on merkitty oikeustulkikirekisteristä annetussa laissa (1590/2015) tarkoitettuun oikeustulkki- *rekisteriin. Todistuksella voi osoittaa kielitaidon, vaikka mainittu oikeus tai rekisteröinti ei olisi enää voimassa.*

18 §

LUONNOS

Voimassa oleva laki

Asumisaikaedellytyksestä poikkeaminen

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan es-
tämättä, jos:

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on
ja on viimeksi kuluneet kaksi vuotta ollut kes-
keytyksettä Suomessa.

Lisäksi edellytyksenä on, että:

3) muutoin on olemassa erittäin painava syy
asumisaikaedellytyksestä poikkeamiselle.

18 a §

Asumisaikaedellytyksestä poikkeaminen kieli- taitoedellytyksen täytyessä

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan es-
tämättä, jos hän täyttää 13 §:n 1 momentin 6
kohdan mukaisen kielitaitoedellytyksen ja:

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on
ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä
vuotta keskeytyksettä taikka yhteensä kuusi
vuotta 15 ikävuoden täyttämisen jälkeen,
joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskey-
tyksettä.

18 b §

Kielitaitoedellytyksestä poikkeaminen

Luku- ja kirjoitustaidottoman sekä 65-vuo-
tiaan tai sitä vanhemman hakijan osalta, jolle
on myönnetty oleskelulupa muulla kuin 1 mo-
mentin 2 kohdassa tarkoitettulla perusteella,
voidaan kielitaitoedellytyksestä poiketa, jos
hakija hallitsee suomen tai ruotsin kielen ym-
märtämisen ja puhumisen alkeet tai on osallis-
tunut säännöllisesti suomen tai ruotsin kielen
opintoihin.

Luku- ja kirjoitustaidottomuus sekä muut 2
momentissa tarkoitettut edellytykset osoitetaan

Ehdotus

Asumisaikaedellytyksestä poikkeaminen

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan es-
tämättä, jos:

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on
viimeksi kuluneet kaksi vuotta ollut Suo-
messä.

Lisäksi edellytyksenä on, että:

3) muutoin on olemassa erittäin painava syy
hakijan tai kanssahakijan asumisaikaedelly-
tyksestä poikkeamiselle.

18 a §

Asumisaikaedellytyksestä poikkeaminen kieli- taitoedellytyksen täytyessä

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan es-
tämättä, jos hän täyttää 13 §:n 1 momentin 6
kohdan mukaisen kielitaitoedellytyksen ja:

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on
ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä
vuotta.

18 b §

Kielitaitoedellytyksestä poikkeaminen

Luku- ja kirjoitustaidottoman sekä muun
kuin 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettun 65-
vuotiaan tai sitä vanhemman hakijan osalta
voidaan kielitaitoedellytyksestä poiketa, jos
hakija hallitsee suomen tai ruotsin kielen ym-
märtämisen ja puhumisen alkeet tai on osallis-
tunut säännöllisesti suomen tai ruotsin kielen
opintoihin.

Edellä 2 momentissa tarkoitettut kielen al-
keet tai opinnot osoitetaan suomen tai ruotsin

LUONNOS

Voimassa oleva laki

hakijan suomen tai ruotsin kielen opettajan antamalla todistuksella.

20 §

Kansainvälistä suojelua saavan tai tahtomattaan kansalaisuudettoman osalta tehtävät poikkeukset

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos:

1) hänellä on Suomessa pakolaisen asema, oleskelulupa toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella tai hän on tahtomattaan kansalaisuudeton; ja

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa:

a) viimeksi kuluneet neljä vuotta keskeytyksettä; tai

b) yhteensä kuusi vuotta 15 ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä.

21 §

Pohjoismaan kansalaisen osalta tehtävät poikkeukset

Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä.

22 §

Suomen kansalaisen puolison osalta tehtävät poikkeukset

Suomen kansalaisen puolisolle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos:

Ehdotus

kielen opettajan antamalla todistuksella. Luku- ja kirjoitustaidottomuus osoitetaan hakijaa opettaneen suomen tai ruotsin kielen opettajan antamalla todistuksella.

20 §

Kansainvälistä suojelua saavan tai kansalaisuudettoman osalta tehtävät poikkeukset

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos:

1) hänellä on Suomessa pakolaisen asema, oleskelulupa toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella tai hän on kansalaisuudeton; ja

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta.

21 §

Pohjoismaan kansalaisen osalta tehtävät poikkeukset

Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa viimeksi kuluneet kaksi vuotta.

22 §

Suomen kansalaisen puolison osalta tehtävät poikkeukset

Suomen kansalaisen puolisolle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos:

LUONNOS

Voimassa oleva laki

2) hakijan varsinainen asunto ja koti *on ja on ollut Suomessa:*

a) viimeksi kuluneet neljä vuotta keskeytyksettä; tai

b) yhteensä kuusi vuotta 15 ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä.

23 §

Kanssahakijan osalta tehtävät poikkeukset

Kanssahakijalle, joka on täyttänyt 15 vuotta, voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos hakemusta ratkaistaessa hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa *on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta keskeytyksettä tai yhteensä kuusi vuotta seitsemän ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä.*

24 §

Lapsen kansalaistaminen

Jos hakemusta ratkaistaessa lapsi on täyttänyt 15 vuotta, hänelle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä edellyttäen, että lapsen varsinainen asunto ja koti *on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta keskeytyksettä tai yhteensä kuusi vuotta seitsemän ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä.*

Jos 3 momentissa tarkoitettu lapsi on *entinen Suomen kansalainen tai* pohjoismaan kansalainen, edellytyksenä hakemuksen hyväksymiselle on kuitenkin kahden vuoden asumisaika.

25 §

Täysivaltaiseksi tulon vaikutus vireillä olevaan hakemukseen

Ehdotus

2) hakijan varsinainen asunto ja koti on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta.

23 §

Kanssahakijan osalta tehtävät poikkeukset

Kanssahakijalle, joka on täyttänyt 15 vuotta, voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos hakemusta ratkaistaessa hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta.

24 §

Lapsen kansalaistaminen

Jos hakemusta ratkaistaessa lapsi on täyttänyt 15 vuotta, hänelle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä edellyttäen, että lapsen varsinainen asunto ja koti on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta.

Jos 3 momentissa tarkoitettu lapsi on Pohjoismaan kansalainen, edellytyksenä hakemuksen hyväksymiselle on kuitenkin kahden vuoden asumisaika.

25 §

Täysivaltaiseksi tulon vaikutus vireillä olevaan hakemukseen

LUONNOS

Voimassa oleva laki

Jos kanssahakija täyttää 18 vuotta *tai avioituu*, ennen kuin hakemus on ratkaistu, hänen on täydennettävä hakemus itseään koskevaksi.

Jos lapsi täyttää 18 vuotta *tai avioituu* ennen kuin huoltajan hänen puolestaan tekemä hakemus on ratkaistu, hänen on vahvistettava allekirjoituksellaan hakemus. Jos hakemusta ei vahvisteta, se hylätään.

26 §

Ulkomaalainen, jonka isä tai äiti on Suomen kansalainen

Ulkomaalainen, joka ei saa 9 §:n nojalla Suomen kansalaisuutta, saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hänen syntyesään isä tai äitiyslain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti oli Suomen kansalainen ja hän syntyi:

1) Suomessa ja isyys tai äitiys vahvistettiin vasta hänen täytettyään 18 vuotta tai avioiduttuaan tätä nuorempana; tai

2) Suomen ulkopuolella ja isyys tai äitiys on vahvistettu.

27 §

Kaksitoista vuotta täyttänyt adoptiolapsi

Jos ulkomaalainen lapsi on täyttänyt 12 vuotta ennen adoptiota, hän saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen ja adoptio on Suomessa pätevä.

28 §

Nuori henkilö

Henkilö, joka on täyttänyt 18 vaan ei 23 vuotta, saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa yhteensä vähintään 10 vuotta, joista vähintään kaksi

Ehdotus

Jos kanssahakija täyttää 18 vuotta ennen kuin hakemus on ratkaistu, hänen on täydennettävä hakemus itseään koskevaksi.

Jos lapsi täyttää 18 vuotta ennen kuin huoltajan hänen puolestaan tekemä hakemus on ratkaistu, hänen on vahvistettava allekirjoituksellaan hakemus. Jos hakemusta ei vahvisteta, se hylätään.

(kumotaan)

(kumotaan)

28 §

Nuori henkilö

Henkilö, joka on täyttänyt 18 vaan ei 23 vuotta, saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa yhteensä 10 vuotta ja jos häntä ei ole tuomittu vankeusrangaistuk-

LUONNOS

Voimassa oleva laki

vuotta keskeytyksettä ennen ilmoituksen tekemistä, ja jos häntä ei ole tuomittu vankeusrangaistukseen.

33 §

Kansalaisuuden menettäminen väärin tietojen antamisen perusteella

Päätöstä kansalaisuuden menettämisestä ei voida 1 ja 2 momentin mukaisissa tapauksissa tehdä, jos kansalaisuushakemuksen tai -ilmoituksen ratkaisusta on kulunut yli viisi vuotta. Jos kuitenkin kansalaisuuden menettämistä koskeva asia on tullut vireille ennen kuin viisi vuotta on kulunut kansalaisuus päätöksen tekemisestä, päätös voidaan tehdä vielä tämän jälkeen. *Jos päätös kansalaisuushakemukseen on annettu sillä ehdolla, että hakija vapautuu ennen Suomen kansalaisuuden saamista senhetkisestä kansalaisuudestaan, päätös katsotaan tehdyksi vasta, kun ehdon täyttäminen on todettu tai uusi päätös ilman ehtoa on annettu.*

36 §

Kansalaisuusaseman määrittäminen

Jos henkilön kansalaisuus on tuntematon ja hänellä on kotikunta Suomessa, henkilön kansalaisuusasema on pyrittävä määrittämään. *Kansalaisuusasemaa ei kuitenkaan määritetä, jos henkilöllisyys ei muilta osin ole selvitetty.*

40 §

Viranomaisten keskinäinen ilmoitusvelvollisuus

Suomen edustuston saatua ilmoituksen henkilön halusta säilyttää Suomen kansalaisuus taikka poliisin tai edustuston annettua Suomen passin 18 vuotta täyttäneelle, mutta alle 22-vuotiaalle henkilölle poliisi tai edustusto ilmoittaa asiasta väestötietojärjestelmään.

Ehdotus

seen. Viimeksi kuluneen vuoden aikana hakijalla saa olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan.

33 §

Kansalaisuuden menettäminen väärin tietojen antamisen perusteella

Päätöstä kansalaisuuden menettämisestä ei voida 1 ja 2 momentin mukaisissa tapauksissa tehdä, jos kansalaisuushakemuksen tai -ilmoituksen ratkaisusta on kulunut yli viisi vuotta. Jos kuitenkin kansalaisuuden menettämistä koskeva asia on tullut vireille ennen kuin viisi vuotta on kulunut kansalaisuus päätöksen tekemisestä, päätös voidaan tehdä vielä tämän jälkeen.

36 §

Kansalaisuusaseman määrittäminen

Jos henkilön kansalaisuus on tuntematon ja hänellä on kotikunta Suomessa, henkilön kansalaisuusasema on pyrittävä määrittämään.

40 §

Viranomaisten keskinäinen ilmoitusvelvollisuus

Suomen edustusto ilmoittaa Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle, kun se saa 18 vuotta täyttäneeltä mutta alle 22-vuotiaalta henkilöltä ilmoituksen siitä, että hän haluaa säilyttää Suomen kansalaisuuden. Poliisi tai edustusto ilmoittaa Digi- ja

LUONNOS

Voimassa oleva laki

Vastaavan ilmoituksen antaa pääesikunta tai siviilipalveluskeskus, kun alle 22-vuotias Suomen kansalainen on suorittanut Suomessa varusmies- tai siviilipalveluksen. Merkintä Suomen kansalaisuuden säilymisestä 34 §:n nojalla tehdään järjestelmään ennen kuin henkilö täyttää 22 vuotta.

41 §

Muutoksenhaku Maahanmuuttoviraston päätökseen

Maahanmuuttoviraston tämän lain nojalla tekemästä päätöksestä saa valittaa hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

42 §

Muutoksenhaku hallinto-oikeuden päätökseen

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu valitusoikeus on myös Maahanmuuttovirastolla siltä osin kuin hallinto-oikeuden päätöksellä on kumottu Maahanmuuttoviraston päätös tai muutettu sitä.

50 §

Päätös ja sen tiedoksianto

Muu kuin hakijalle myönteinen päätös annetaan tiedoksi postitse saantitodistusta vastaan. Päätös voidaan myös luovuttaa hakijan,

Ehdotus

väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valti-onvirastolle, kun 18 vuotta täyttänyt mutta alle 22-vuotias henkilö on hakenut Suomen passia tai henkilökorttia tai kun hänelle on myönnetty passi tai henkilökortti. Pääesikunta tai siviilipalveluskeskus ilmoittaa Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle, kun alle 22-vuotias Suomen kansalainen suorittaa Suomessa varusmies- tai siviilipalvelusta tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa tarkoitettua palvelusta tai on suorittanut jonkin näistä palveluksista. Ilmoitus Suomen kansalaisuuden säilymisestä 34 §:n nojalla tehdään viipymättä.

41 §

Muutoksenhaku Maahanmuuttoviraston päätökseen

Maahanmuuttoviraston tämän lain nojalla tekemästä päätöksestä saa valittaa hallinto-oikeuteen siten kuin *oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019)* säädetään.

42 §

Muutoksenhaku hallinto-oikeuden päätökseen

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla *siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa* säädetään.

50 §

Päätös ja sen tiedoksianto

Muu kuin hakijalle myönteinen päätös annetaan tiedoksi postitse saantitodistusta vastaan. Päätös voidaan myös luovuttaa hakijan,

LUONNOS

Voimassa oleva laki

tämän huoltajan tai muussa kansalaisuusasiassa asianosaisen tai tämän huoltajan valtuutuksen perusteella tiedoksiannon vastaanottajalle tai tämän edustajalle. Tiedoksiannosta on tällöin laadittava kirjallinen todistus, josta käy ilmi tiedoksiannon toimittaja ja vastaanottaja sekä tiedoksiannon ajankohta. Jos *ulkomaille tarkoitettua* tiedoksiantoa ei saada toimitetuksi, asiakirja annetaan tiedoksi Suomessa yleistiedoksiannolla siten kuin siitä säädetään tiedoksiannosta hallintoasioissa annetussa laissa (232/1966).

Ehdotus

tämän huoltajan tai muussa kansalaisuusasiassa asianosaisen tai tämän huoltajan valtuutuksen perusteella tiedoksiannon vastaanottajalle tai tämän edustajalle. Tiedoksiannosta on tällöin laadittava kirjallinen todistus, josta käy ilmi tiedoksiannon toimittaja ja vastaanottaja sekä tiedoksiannon ajankohta. Jos tiedoksiantoa ei saada toimitetuksi, *päätös* annetaan tiedoksi Suomessa yleistiedoksiannolla siten kuin siitä säädetään *hallintolaisissa* (434/2003).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20